

Vanjska politika Ruske Federacije i sukob u istočnoj Ukrajini (2014.-2022.)

Rukavina, Bruno

Professional thesis / Završni specijalistički

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:052724>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-24**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Poslijediplomski sveučilišni specijalistički studij

Vanjska politika i diplomacija

mag. pol. Bruno Rukavina

Vanjska politika Ruske Federacije i sukob u
istočnoj Ukrajini (2014. - 2022.)

ZAVRŠNI SPECIJALISTIČKI RAD

Zagreb
Rujan 2024.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Poslijediplomski sveučilišni specijalistički studij
Vanjska politika i diplomacija

Vanjska politika Ruske Federacije i sukob u istočnoj
Ukrajini (2014. - 2022.)

ZAVRŠNI SPECIJALISTIČKI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Boško Picula
Student: mag. pol. Bruno Rukavina

Zagreb
Rujan 2024.

IZJAVA O AUTORSTVU

Izjavljujem da sam završni specijalistički rad *Vanjska politika Ruske Federacije i sukob u istočnoj Ukrajini (2014. - 2022.)*, koji sam predao na ocjenu mentoru doc. dr. sc. Bošku Piculi, napisao samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao ECTS-bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16. - 19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

mag. pol. Bruno Rukavina

U čast poštovanom profesoru Radovanu Vukadinoviću

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. Kontekst nastanka sukoba u istočnoj Ukrajini.....	4
2.1. Ukrajina između Rusije i Zapada.....	4
2.2. Vanjskopolitičke i diplomatske aktivnosti rješavanja sukoba u istočnoj Ukrajini...	13
3. Posebna promatračka misija (PPM) OEES-a u Ukrajini	23
4. Kvantitativna analiza intenziteta sukoba u istočnoj Ukrajini	28
5. Ruska vanjska politika i sukob u istočnoj Ukrajini	38
6. ZAKLJUČAK.....	66
• SAŽETAK	72
• ABSTRACT.....	73
• LITERATURA.....	74
• PRILOZI.....	101

POPIS ILUSTRACIJA¹

Tablice

Tablica 1: Intenzitet sukoba u istočnoj Ukrajini u razdoblju od 2016. do veljače 2022. godine...	29
Tablica 2: Broj prekršaja Sporazuma iz Minska u razdoblju od prosinca 2020. godine do veljače 2022. godine.....	31
Tablica 3: Broj prekršaja Sporazuma iz Minska u veljači 2022. godine	33

Grafovi

Graf 1: Intenzitet sukoba u istočnoj Ukrajini u razdoblju od 2016. do veljače 2022. godine	29
Graf 2: Broj prekršaja Sporazuma iz Minska u razdoblju od prosinca 2020. godine do veljače 2022. godine.....	32
Graf 3: Broj prekršaja Sporazuma iz Minska u veljači 2022. godine	33
Graf 4: Broj prekršaja Sporazuma iz Minska u razdoblju od 1.12.2020 do 22.2.2022. u korelaciji s vanjskom i sigurnosnom politikom Rusije	70

Shematski prikaz

Shematski prikaz 1: Politička spirala međuovisnosti DNR-a i LNR-a o Rusiji	41

Karte

Karta 1: Prekršaji primirja 14. veljače 2022. zabilježeni od PPM-a.....	34
Karta 2: Prekršaji primirja 15. veljače 2022. zabilježeni od PPM-a.....	34
Karta 3: Prekršaji primirja 16. veljače 2022. zabilježeni od PPM-a.....	35
Karta 4: Prekršaji primirja 17. veljače 2022. zabilježeni od PPM-a.....	35
Karta 5: Prekršaji primirja 18. veljače 2022. zabilježeni od PPM-a.....	36
Karta 6: Prekršaji primirja 19.-20. veljače 2022. zabilježeni od PPM-a	36
Karta 7: Prekršaji primirja 21. veljače 2022. zabilježeni od PPM-a.....	37
Karta 8: Prekršaji primirja 22. veljače 2022. zabilježeni od PPM-a.....	37

¹ Sve tablice, grafove i shematske prikaze izradio je autor. Karte su preuzete iz primarnih izvora, odnosno službenih dokumenata (Dnevnih izvješća) Posebne promatračke misije Organizacije za Europsku sigurnost i suradnju.

1. UVOD

Na trenutačni sukob između Rusije i Ukrajine ili, preciznije govoreći, od 2014. godine reeskalirani unutarukrajinski sukob, koji je godinama bio (djelomično) zamrznut, može se gledati kao na prekretnicu u međunarodnim odnosima od kraja hladnog rata. Ranije je bilo naznaka kako svijet kreće u novu hladnoratovsku konfrontaciju, kao što su primjerice govor Vladimira Putina iz 2007. godine u Münchenu, napad Rusije na Gruziju 2008. godine, ponovno pripajanje ili aneksija poluotoka Krim 2014. godine nakon Euromajdana te osmogodišnji kvaziunutarnji ili građanski sukob u istočnoj Ukrajini. Međutim, ništa nije toliko utjecalo na resetiranje starih hladnoratovskih konfrontacija kao što je to vojni, oružani napad Ruske Federacije na Ukrajinu 24. veljače 2022. godine. Mnogi istraživači govore o uzrocima ovog sukoba, kojih je uistinu mnogo, ali malo tko proučava povod napada. Svaki sukob ima svoje uzroke, ali i direktan povod ili jedan čin zbog kojeg je došlo do sukoba. Isto vrijedi i za trenutačni sukob između Rusije i Ukrajine.

Istraživački problem, odnosno glavni motiv za istraživanje ove teme jest bolje razumijevanje trenutačnog rusko-ukrajinskog sukoba. Predmet istraživanja je sukob u istočnoj Ukrajini koji traje od proljeća 2014. godine s većim i manjim intenzitetom, kao unutarjni sukob između središnjih ukrajinskih vlasti u Kijevu i pobunjenih istočnih (proruskih) regija. Glavni cilj istraživanja je utvrditi koliki je bio intenzitet sukoba u istočnoj Ukrajini u razdoblju od 15 mjeseci (od prosinca 2020. godine do veljače 2022. godine) i kakva je sukladno tomu bila vanjska i sigurnosna politika Ruske Federacije. Glavna hipoteza rada je da se s porastom intenziteta sukoba u istočnoj Ukrajini u razdoblju od prosinca 2020. do veljače 2022. godine mijenjala vanjska (i sigurnosna) politika Ruske Federacije.

Kako je vrlo teško imati povjerenja u relevantnost informacija jedne i druge strane ovog sukoba, autor analizira redovna Dnevna izvješća Posebne promatračke misije (PPM-a) Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (OESS-a), koja je od ožujka 2014. godine do ožujka 2022. godine bila aktivna u Ukrajini. Iz izvješća će se promatranjem broja kršenja primirja nastalog potpisivanjem Sporazuma iz Minska kroz dugotrajno razdoblje od 15 mjeseci matematički utvrditi razina intenziteta sukoba u istočnoj Ukrajini. Ostali ciljevi rada su opisati kontekst početka sukoba u istočnoj Ukrajini (ili Donbasu) od 2014. do 2022. godine i vanjskopolitičke i diplomatske akcije međunarodne zajednice i Ruske Federacije po pitanju sukoba u istočnoj Ukrajini.

Završni specijalistički rad sastoji se od tri dijela. Prvi dio rada proučava, kontekstualni razvoj nastanka sukoba u istočnoj Ukrajini, kako je do njega došlo i kako se definira. Ako se započne *in medias res* izuzetno je teško razumjeti bilo koji sukob. Zato je najpreciznije vratiti se na izvorište sukoba, a ono se nalazi u Euromajdan revoluciji. Sljedeći dio rada istražuje nastanak i djelovanje PPM-a OESS-a. Fokus istraživanja je na njezinim načinima djelovanja, izazovima i uspjesima. Također se analiziraju načini prikupljanja informacija i metodologija sastavljanja Dневnih izvješća PPM-a. Potom se u završnom specijalističkom radu analiziraju rezultati kvantitativne analize intenziteta sukoba u istočnoj Ukrajini. Kvantitativna analiza nastala je na temelju 383 istraživana Dnevna izvještaja PPM-a u razdoblju od 15 mjeseci prije 24. veljače 2022. godine. Posljednji, dio rada istražuje ruske vanjskopolitičke (i sigurnosne) aktivnosti po pitanju rješavanja sukoba u istočnoj Ukrajini. Istražit će se stav Ruske Federacije prema Sporazumu iz Minska i ostalim inicijativama koje su pokušale riješiti unutarukrajinski sukob. Naglasak istraživanja je na ruskim vanjskopolitičkim i diplomatskim potezima u razdoblju prije *Specijalne vojne operacije*, po ruskom narativu, ili *neopravdane i neprovocirane invazije/agresije/napada* na Ukrajinu, po zapadnom/ukrajinskom narativu².

Navedeni dijelovi završnog specijalističkog rada prate glavna istraživačka pitanja:

- 1) Koji je kontekstualni razvoj sukoba u istočnoj Ukrajini?
- 2) Što je radio PPM OESS-a u Ukrajini i kakav je bio intenzitet sukoba u istočnoj Ukrajini od prosinca 2020. godine do veljače 2022. godine?
- 3) Koji su vanjskopolitički (i sigurnosni) potezi Ruske Federacije prema sukobu u istočnoj Ukrajini?

Metodologija završnog specijalističkog rada temelji se na linearnom modelu procesa istraživanja koji se sastoji od nekoliko faza: „teorijska specifikacija i formuliranje hipoteza, specificiranje podataka i njihovo prikupljanje, analiza podataka te njihovo objavljivanje“ (Burnham i dr. 2006: 39). Završni specijalistički rad temelji se na kvalitativnom i kvantitativnom istraživanju. Riječ je

² Definiranje trenutnog sukoba u Ukrajini vrlo dobro objašnjava konstruktivistička teorija međunarodnih odnosa. Prema njoj se konstruira stvarnost međunarodnih odnosa, a Rusija i kolektivni Zapad (NATO i EU) različito je konstruiraju. Samo definiranje trenutnog sukoba pod utjecajem je konstrukcije glavnih aktera, stoga će autor, kako bi zadržao objektivnost i nepristranost, u radu koristiti konstruirane definicije i jedne i druge strane. Ruski narativ i konstrukt naglašava da je riječ o humanitarnoj intervenciji u svrhu obrane ruskog stanovništva u Ukrajini, a zapadni/ukrajinski naglašava da je riječ o *napadu, invaziji ili agresiji* na Ukrajinu. U svojoj etimološkoj osnovi *napad, invazija i agresija* su istoznačnice (Online Etymology Dictionary, 2024), ali konstruktivistički imaju drugačiji učinak na javnost, što je izuzetno važno prilikom stvaranja/konstruiranja slika i percepcije zaraćenih strana o ovome sukobu.

o kombinaciji višestrukih metodoloških praksi, analitičko-istraživačkih alata i tehnika obrade empirijskih podataka kao „strategije koja svakom istraživanju dodaje strogost, širinu složenosti, bogatstvo i dubinu“ (Denzin, 2012: 82) (Flick, 2007: 7-10). Kvantitativna metoda istraživanja odnosi se na kvantificiranje intenziteta sukoba u istočnoj Ukrajini kroz dugotrajno razdoblje od 15 mjeseci kroz matricu (Prilog 1.) prikupljenog broja kršenja primirja. U tu svrhu, autor je analizirao 383 Dnevna izvještaja PPM-a te je iz njih utvrdio broj kršenja primirja u svakom pojedinom danu kako bi kroz navedeno razdoblje iščitao kako se kretao intenzitet sukoba. Navedeni empirijski podaci iz Dневnih izvješća neovisna su varijabla istraživanja, odnosno „ona koja vrši utjecaj“ (Corbetta, 2022: 74), a ovisnu varijablu predstavljaju aktivnosti vanjske (i sigurnosne) politike Ruske Federacije.

Kvalitativna metoda odnosi se na istraživanje korištenjem literature koja obuhvaća znanstvene knjige i članke, institucionalne, službene, političke te administrativne dokumente, kao i druge dokumente u kojima se nalaze informacije potrebne za dokazivanje pojedinih argumenata (Corbetta, 2022: 222-234). Zbog nedostatka pristupa određenim relevantnim izvorima informacija i neobrađenosti pojedinih vanjskopolitičkih događaja u znanstvenoj zajednici, autor se u istraživanju služio metodom triangulacije, što za cjelovito razumijevanje istraživanih argumenata, procesa i/ili fenomena podrazumijeva korištenje više izvora podataka u kvalitativnom istraživanju (Patton, 1999: 1189-1193) (Denzin, 1970: 301). Ovom metodom povećava se valjanost, preciznost i vjerodostojnost određenih podataka i analiziranih (vanjsko)političkih događaja u međunarodnim odnosima (Stojanov, 2022: 7). „Korištenje višestrukih metoda i triangulacije, odražava pokušaj da se osigura dubinsko razumijevanje dotičnog fenomena zato što se objektivna stvarnost nikada ne može u potpunosti uhvatiti nego znamo samo neke njezine prikaze“ (Denzin, 2012: 82). Izvori korišteni u završnom specijalističkom radu su na hrvatskom, engleskom, ruskom i ukrajinskom jeziku kako bi se na temu istraživanja dobili pogledi iz različitih pozicija te što precizniji rezultati.

Rad bi mogao imati ograničenja zbog različitih prepreka prilikom istraživanja. Primjerice, nabava pojedine literature i izvora te nedostupnost državnih i akademskih institucija u Ukrajini i Rusiji zbog učestalih kibernetičkih napada. Prepreka autoru bila je i nemogućnost pristupa određenim tajnim dokumentima koji još uvijek nisu dostupni javnosti, a sadržavaju ključne informacije vezane uz ovaj predmet istraživanja. Zbog toga bi buduća istraživanja mogla otkriti nove argumente i potencijalno dokazati nešto drukčije rezultate.

2. Kontekst nastanka sukoba u istočnoj Ukrajini

2.1. Ukrajina između Rusije i Zapada

Nakon 24. veljače 2022. godine, mnogobrojni analitičari, istraživači i znanstvenici, pokušavali su razumjeti zašto se svijet našao u ovakvom stanju i je li takvo stanje bilo moguće predvidjeti ili još bolje, zaustaviti. Zato pojedini istraživači i znanstvenici proučavaju izvore ili početak trenutnog sukoba, pri tom krećući od hladnog rata, staljinističke povijesti ili idu još dalje u vrijeme Ivana Groznog ili pak Kijevske Rus'. Iako zbog kauzalnosti povijesti nije moguće pronaći točan datum uzroka početka sukoba, svojevrsna fokalna ili početna točka je Euromajdan revolucija, čije plodove vidimo danas u Ukrajini. Naravno, ni Euromajdan revolucija nije nastala ni iz čega, nego je rezultat društveno-političkog i ekonomskog razvoja Ukrajine i može se razumjeti pristupom kontekstualizma. Profesor Quentin Skinner u svom radu *Značenje i razumijevanje u povijesti ideja*, u središte razumijevanja svijeta stavlja povijesni kontekst. Političke ideje, procesi, institucije i javne politike mogu se razumjeti jedino ako ih se stavi u određen kontekst u kojem su nastale (Skinner, 1969: 3-10). Zato prvi dio rada istražuje kontekstualni razvoj sukoba u istočnoj Ukrajini.

O potencijalnom sukobu između Rusije i Ukrajine i sukobu u Ukrajini različiti istraživači su pisali neposredno nakon raspada Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika (SSSR-a). Zbog toga je problematika ili kriza u Ukrajini bila predviđena prije gotovo 30 godina „i to na dvije razine: 1) na razini Ukrajine kao države i 2) na međunarodnoj razini, na kojoj je Ukrajina proučavana kao subjekt međunarodnih odnosa“ (Rukavina, 2023). O razini Ukrajine kao države pisao je Samuel Huntington u svojoj knjizi *Sukob civilizacija*, predviđajući (krvavu) opasnost i krizno žarište u Ukrajini utemeljeno na identitetskoj diferencijaciji između istočne i zapadne Ukrajine. Riječ je o potencijalnom obliku građanskog rata i podjele novonastale države Ukrajine (Huntington, 1996: 36-83). Druga razina ima pogled na Ukrajinu kao na aktera u međunarodnim odnosima, a gledano kroz realističku perspektivu, prvenstveno je riječ o odnosima moći u međunarodnim odnosima. „Ukrajina je bila ključna država, za sve one koji su htjeli spriječiti ponovno uzdizanje Ruske Federacije kao regionalne (ili globalne) sile“ (Rukavina, 2023). „Kada bi Moskva uspjela vratiti kontrolu nad Ukrajinom, s njezinih 52 milijuna stanovnika, značajnim prirodnim resursima i pristupom Crnom moru, Rusija bi automatski povratila sve što joj je potrebno za stvaranje snažne imperijalne države, koja bi obuhvaćala Europu i Aziju“ (Brzezinski, 1999: 31). „Dok je etatistički (realistički) pristup, koji je usmjeren na državu u cjelini, isticao mogućnost rusko-ukrajinskog rata,

civilizacijski pristup upozoravao je na mogućnost građanskog rata i podjele Ukrajine na pola (istok-zapad, a granica bi bila oko rijeke Dnjepar)“ (Rukavina, 2023). Da bi se rusko-ukrajinski rat spriječio, za etatiste-realiste je bilo nužno uvesti Ukrajinu u euroatlantske institucije (Europsku uniju i NATO savez), dok su zagovaratelji civilizacijskog pristupa smatrali da je ključno stavljati naglasak na političko-ekonomsku suradnju Rusije i Ukrajine i proces proliferacije nuklearnog oružja. U sklopu potonjeg procesa, Ukrajina se u zamjenu za sigurnosna jamstva svoje suverenosti i teritorijalne cjelovitosti kroz Budimpeštanski sporazum odrekla svog nuklearnog oružja. Izgleda da su na kraju oba pristupa bila u pravu: civilizacijski pristup u sklopu unutarukrajinskog sukoba (veljača 2014. godine - veljača 2022.), a etatiističko-realistički pristup zbog trenutnog rusko-ukrajinskog sukoba (veljača 2022. - danas/rujan 2024.) (Rukavina, 2023).

Prilikom predviđanja kad bi Ukrajina bila spremna za ulazak u euroatlantske integracije, Zbigniew Brzezinski je smatrao da bi se to moglo dogoditi „u desetljeću između 2005. i 2015. godine“ (Brzezinski, 1999: 75). Njegova predviđanja ne odudaraju mnogo od stvarnih političkih pokušaja zaokreta Ukrajine prema euroatlantskim institucijama. Pogriješio je otprilike jednu godinu kad su se dogodile Narančasta revolucija 2004. godine i revolucija Dostojanstva ili Euromajdan revolucija 2014. godine (Rukavina, 2023). Do Narančaste revolucije dolazi nakon navodnih nepravilnosti i prevara na predsjedničkim izborima 2004. godine. Tadašnji predsjednički kandidat Viktor Juščenko, s političkom saveznicom Julijom Timošenko poveo je proteste u narančastoj odjeći, tražeći da se izbori ponove, ali ne cjelokupni, nego samo drugi krug u kojem je Juščenko bio s protukandidatom Viktorom Janukovičem. U ponovljenim izborima, Viktor Juščenko postao je predsjednik, što je za mnoge označavalo odmak Ukrajine od utjecaja Ruske Federacije (Karatnycky, 2005: 40-50) (ФЕНЕНКО, 2017: 274). Iako su se u političkom vrhu Ukrajine promijenila imena, procesi su ostali isti, naročito korupcija, podmićivanja, međusobna neslaganja, uznemiravanje političkih protivnika, sustav oligarhijskih klanova i osobne ambicije ispred fokusa i opredjeljenja Ukrajine prema Zapadu. Viktor Juščenko po svojim karakteristikama osobnosti nije bio revolucionarni kadar, nego umjereni političar, usmjeren na konsenzus po raznim političkim pitanjima (Harasymiw, 2007: 18-20) (Boban, 2014: 40-41). Kraj Narančaste revolucije označava izbor Viktora Janukoviča za predsjednika 2010. godine.

Za vrijeme predsjedničkog mandata Viktora Janukoviča, nastajalo je plodno tlo iz kojeg će procvasti Euromajdan revolucija. Koje su odrednice Janukovičeve unutarnje i vanjske politike? Strah od nove obojene revolucije u Ukrajini glavna je karakteristika i temeljna misao iza političkog

djelovanja Viktora Janukoviča. Zbog toga je u unutarnjoj politici pokrenuo nekoliko važnih procesa. Došavši na vlast počeo je osnaživati funkciju predsjednika, prvenstveno s pomoću odluka Ustavnog suda, kako bi zaobišao jedan dio kompleksnih i dugotrajnih parlamentarnih procesa (Matuszak i Sarna, 2013: 12-14). Nadalje, korupcija, klijentelizam i klanovsko-oligarhijski sustav nastavljani su i za vrijeme Viktora Janukoviča. Korupcija se proširila na gotovo sve dijelove društva, a to je najviše bilo vidljivo u javnim nabavama, javnoj upravi i općenitom poslovanju privatnog sektora (Фесенко, 2014: 26) (Стародубцев і Бугай, 2016: 5) (Пасочник, 2012). Janukovič po ovom pitanju nije bio neutralan nego se pokušao boriti i suzbiti korupciju, primjerice donošenjem *Zakona o sprječavanju i borbi protiv korupcije* u lipnju 2012. godine koji je omogućio kazneni progon političara i lokalnih dužnosnika zbog koruptivnih radnji (Matuszak i Sarna, 2013: 16). Međutim, borba protiv korupcije nije davala rezultate i Ukrajina se na Indeksu korupcije *Transparency Internationala* spustila za nekoliko mjesta, a sveopća su i sveprisutna korupcija i nepotizam ostali sastavni dio svakodnevnog života Ukrajine (Yemelianova, 2010: 2). Uz borbu protiv korupcije, na unutarnjem političkom planu pokušavao je provesti nekoliko ključnih reformi: reforme administrativne uprave, makroekonomske stabilizacije, porezne i mirovinske reforme, poboljšanje investicijske klime, energetske diverzifikacije (naročito plina) i agrikulturalne reforme (Matuszak i Sarna, 2013: 14-36). „Pokazalo se da Viktor Janukovič, unatoč svojim brojnim postignućima, nije sposoban provesti složene i sustavne promjene. Teško je reći proizlazi li to iz njegove nevoljkosti da donese promjene koje bi mogle uznemiriti njegove pristaše u velikom biznisu ili mu je nedostajalo hrabrosti progurati nepopularne reforme kada je javna podrška vladi počela padati“ (Matuszak i Sarna, 2013: 42). Fokusirao se na zaštitu od nove obojene revolucije i po sigurnosnim je pitanjima surađivao s Rusijom koja je godinama provodila protuoperativna djelovanja od ugroza obojenih revolucija jer vode u kaos i anarhiju, što je za Rusiju, jednu od država s najvećim vojnim nuklearnim arsenalom, naročito opasno. Osiguravajući se od obojenih revolucija, Janukovič je dopustio ulazak ruskih sigurnosnih institucija u ukrajinske, što je po nekim analitičarima bio ozbiljan sigurnosni propust (Ляф і Солоненко, 2016: 21) (Kuzio, 2012: 559).

Čim je stupio na vlast, Janukovič je počeo rješavati otvorene vanjskopolitičke, bilateralne sporove, a tad je glavni problem bio Plinski rat ili Plinski sukob s Ruskom Federacijom, koji je izbio za vrijeme predsjednika Juščenka (Pirani, 2009: 2-24). Nakon poslovno-diplomatskih pregovora predsjednik Ruske Federacije Vladimir Putin i premijer Ukrajine Mikola Azarov u travnju 2010. godine potpisali su u „Harkovu paket dogovora s novim, povoljnijim cijenama plina i produženjem

stacioniranja ruske Crnomorske flote na Krimu do 2042. godine“ (ФЕНЕНКО, 2017: 280). Ovaj Sporazum nije značio prekid odnosa sa Zapadom, već upravo suprotno, glavna karakteristika vanjske politike Ukrajine za vrijeme Viktora Janukoviča balansiranje je između Rusije i Zapada, odnosno euroatlantskih institucija. To nije neka nova politika, nego glavna karakteristika vanjske politike Ukrajine od 1990-ih do 2014. godine koja je najbolje opisana kao „nedosljedna i kolebljiva. Ukrajinski čelnici pokušavali su uspostaviti ravnotežu između Europske unije (EU) i NATO-a s jedne strane i Rusije s druge strane, iako su prioriteti varirali ovisno o vladama na vlasti“ (Ekman, 2023: 233). „Ukrajinski predsjednici općenito su nastojali uspostaviti ravnotežu u svojim vanjskopolitičkim odnosima između Zapada i Rusije“ (Pifer, 2012). Na istom je pravcu bio i Viktor Janukovič koji je cijelo vrijeme pokušavao balansirati između Rusije i Europske unije. S Europskom unijom nastavio je pregovore koji su započeli još za vrijeme Viktora Juščenka. U tim pregovorima Janukovič je imao nekoliko prepreka, kao što je pitanje Julije Timošenko, koja se nalazila u zatvoru zbog korupcije, što nije odgovaralo pojedinim državama članicama (možda onima koje su s njom bile povezane u koruptivnim radnjama). S druge strane, s većinom članica Zajednice neovisnih država potpisao je ugovore o slobodnoj trgovini, uključujući i s Rusijom. Naravno, Rusija je htjela nastaviti produbljivati odnose s Ukrajinom te joj je predlagala carinsku uniju, ali Janukovič je to odbio i nastavio se fokusirati na gradnju odnosa s EU-om (Баца, 2017: 70). Janukovičevu poziciju nije uspio promijeniti ni dolazak Vladimira Putina u Ukrajinu u srpnju 2013. godine, nakon čega je došlo do djelomičnog ruskog embarga na ukrajinsku robu u Rusiji te ruskih izjava o „samoubilačkom putu Ukrajine u EU s tamnim ekonomskim prognozama i kako Rusija mora osigurati zaštitne mjere u tom scenariju“ (Ekman, 2023: 235). Usprkos tomu, Janukovič je nastavio pregovarati o integraciji Ukrajine s EU. Iako se s Putinom nekoliko puta sastao u listopadu i studenom 2013. godine, Janukovič nije zaustavio suradnju i daljnje pregovore s EU (Hurak, 2016: 116). Rezultat pregovora Ukrajine i EU je odgoda potpisivanja *Sporazuma o pridruživanju* između Ukrajine i EU na summitu Istočnog partnerstva u Vilniusu, a razlozi odgode su prije svega bili ekonomski, ne politički. Riječ je o povezivanju izuzetno teških uvjeta Međunarodnog monetarnog fonda sa *Sporazumom o pridruživanju*, na čemu je inzistirala delegacija EU. Izuzetno loše stanje ukrajinske ekonomije pretrpjelo bi još veće negativne posljedice koje su čekale ukrajinsku poljoprivredu, transport, energetiku, vojno-industrijski kompleks i druge gospodarske grane nakon potpisivanja *Sporazuma* (УНІАВ, 2014) (Hurak, 2016: 114-117). Odgoda potpisivanja *Sporazuma o pridruživanju* između Ukrajine i EU, pala je,

figurativno rečeno, na plodno predrevolucionarno tlo odakle je proklijala stabljika Euromajdan revolucije, čiji su plodovi pripajanje/aneksija Krima, osmogodišnji sukob u istočnoj Ukrajini (2014. – 2022.) i trenutačan otvoren sukob između Rusije i Ukrajine (2022. - danas/rujan 2024.).

Euromajdan revolucija može se podijeliti na nekoliko faza. U prvoj fazi (studeni i prosinac 2013. godine) bilo je manje nasilja jer se radilo o prosvjedima studenata i mirne umjerene opozicije. Druga faza odnosi se na siječanj i veljaču 2014. godine, kada dolazi do masovnih sukoba između policije i sigurnosnih snaga s jedne strane i prosvjednika s druge strane (ФЕНЕНКО, 2017: 397). Već je u prvoj fazi Euromajdana započela infiltracija političkih grupacija i stranaka ekstremne desnice, kao što su Desni sektor, Trozubac, Patrioti Ukrajine i drugi, kojima je glavni cilj bio uzurpirati prosvjede i iskoristiti ih kao alat političke borbe svrgavanja legitimne vlasti, prvenstveno potičući nasilje (Ryabchuk, 2015: 131-133) (Работяжев, 2020: 526-257). Vrhunac nasilja dogodio se između 18. i 20. veljače 2014. godine, kada je živote izgubilo oko 100 prosvjednika. Iako se na trenutak činilo da će se situacija smiriti, 21. veljače 2014. godine, nakon postignutog primirja i Sporazuma između Janukoviča i opozicije (uz posredovanje ministara vanjskih poslova Francuske, Njemačke i Poljske), dio ekstremno desnih grupacija, tad već naoružanih, odbio se pridržavati Sporazuma, ultimativno zahtijevajući ostavku predsjednika (Мироненко, 2015: 140) (Zelinska, 2017: 4). „Dogovor je predviđao smanjenje ovlasti predsjednika, formiranje prijelazne koalicijske vlade i izbore koji su se trebali održati kasnije 2014. godine“ (Zagorski, 2022: 123). Nakon što su se, sukladno Sporazumu, policija i sigurnosne snage počele povlačiti, ekstremne grupacije počele su provaljivati i zauzimati državne zgrade i ministarstva, što je za Viktora Janukoviča bio očiti znak početka državnog udara te je pobjegao, prvo u Harkov, a potom u Rusiju (Shveda i Park, 2015: 88). Opozicija koja je preuzela vlast provela je postupak opoziva predsjednika Janukoviča, ali postupak je, zbog toga što se nije pridržavalo nijednog dijela ustavne procedure opoziva predsjednika, bio neustavan. Da bi se donijela konačna odluka o opozivu potrebna je tročetvrtinska (3/4) većina, odnosno 338 od 450 glasova (Конституція України, Розділ V, Стаття 111, 2014), a za opoziv Viktora Janukoviča glasalo je 328 zastupnika (Wilson, 2014: 93). Svrgavanje Viktora Janukoviča je za „ukrajinsku opoziciju označavalo oslobođenje, dok je Rusija na to gledala kao na ilegalno svrgavanje legitimnog predsjednika kršenjem Ustava Ukrajine. Iz pozicije Ruske Federacije, ovim činom su nastali uvjeti za pravni princip *rebus sic stantibus*, prema kojem ugovori/sporazumi potpisani s Ukrajinom ne vrijede jer nisu potpisani s novim revolucionarnim vlastima u Kijevu“ (Rukavina, 2022: 105). Ruska Federacija, ove događaje nije samo gledala i

analizirala, nego se spremala poduzeti sigurnosne korake kako bi zaštitila svoje nacionalne interese „čak ako navedeno znači i komadanje Ukrajine“ (Lee Myers, 2017: 389). Odnosno, uslijedila je operacija ponovnog sjedinjenja poluotoka Krim (aneksije Krima, po zapadnom narativu).

Ponovno rusko pripajanje poluotoka Krim provodilo se u „dva paralelna procesa: 1) geostrateški vojni proces osiguranja i kontrole Krima i 2) geopolitički proces kojim završava proces pripajanja Krima referendumom“ (Rukavina, 2022: 105). Za prvi su proces Ruskoj Federaciji u korist išle ruske vojne snage koje su se već nalazile na Krimu. One su krajem veljače 2014. godine počele zauzimati ključnu političku, prometnu i gospodarsku kritičnu infrastrukturu na Krimu (Boban i Cipek, 2017: 349) (Katchanovski, 2015). „Kako nisu imale nikakve oznake te postrojbe su nazivali *mali zeleni ljudi* ili *pristojni ljudi*, a riječ je o ruskim vojnim komandosima koji su bili u bazama ruske Crnomorske flote“ (Rukavina, 2022: 105). Paralelno s vojnim djelovanjem ruskih snaga po Krimu pokrenut je i politički proces njegova pripajanja, odnosno provedba referenduma o pripajanju Krima. Sergej Aksjonov, „kojeg je Vrhovno Vijeće Autonomne Republike Krim imenovalo predsjedavajućim u Vijeću ministara Republike Krim, obratio se predsjedniku Putinu za pomoć u osiguravanju mira na poluotoku“ (Rukavina, 2022: 105). U ožujku je donesena Deklaracija o nezavisnosti Krima i grada Sevastopolja „nakon čega je uslijedio referendum o ponovnom sjedinjenju Krima (*Воссоединение Республики Крым*) s Rusijom“ (ФЕНЕНКО, 2017: 400). Referendum je održan 16. ožujka referendum na kojem je izlaznost bila 80% od kojih je 95,5% glasalo za ujedinjenje s Ruskom Federacijom. Dva dana kasnije potpisan je međunarodni ugovor po kojemu poluotok Krim i grad Sevastopolj postaju dio Ruske Federacije i njezina 84. i 85. administrativna jedinica (ФЕНЕНКО, 2017: 400) (Dukić, 2015: 24). Ukrajina je prozvala Rusiju za kršenje međunarodnog prava i pozvala na reakciju potpisnica Budimpeštanskog sporazuma iz 1994. godine, kojim se garantira ukrajinska teritorijalna cjelovitost i suverenost, u zamjenu za odricanje od nuklearnog naoružanja. Međutim, za Rusku Federaciju, Ukrajina, koja je nastala nakon raspada SSSR-a, više ne postoji nakon ilegalnog (protuustavnog) državnog udara u veljači 2014. godine i prema njoj nema nikakvih obveza. „Kremlj postojano uvjerava javnost kako takva država kao što je Ukrajina više ne postoji“ (Vidmarović, 2020: 57). Zapad je postavio Rusiji ekonomske sankcije, što nije izmijenilo njezino ponašanje, jer su velike (i regionalne) sile za svoje vitalne nacionalne interese spremne trpjeti mnogo toga. Primarni razlog pripajanja poluotoka Krim bio je geostrateški – zbog ruske Crnomorske flote, „koja nije imala adekvatan alternativni smještaj osim Sevastopolja“ (Rukavina, 2022: 107) (Makio i Fuccille, 2023: 9) (ФЕНЕНКО, 2017: 398-400).

Može se zaključiti da je pripajanje Krima bio istovremeno geostrateški i geopolitički proces u sklopu kojeg je Rusija ključan akter odgovorna za implementaciju oba procesa. Sukobi koji su u travnju 2014. godine izbili u istočnoj Ukrajini također se mogu gledati kroz ova dva, paralelna procesa, geostrateški i geopolitički. Oni se od pripajanja Krima znatno razlikuju i u geostrateškom i u geopolitičkom smislu, prvenstveno zbog toga što je u istočnoj Ukrajini izbio dugotrajan brutalniji i krvaviji sukob za razliku od Krima, gdje gotovo da i nije bilo žrtava. Nadalje, različit je i geopolitički kontekst jer nije riječ o jednom akteru, kao što je Rusija bila na Krimu, nego o vanjskopolitičkim i diplomatskim aktivnostima i drugih aktera da (ne)riješe sukob u istočnoj Ukrajini. Kako je započeo sukob u istočnoj Ukrajini?

Kad je Ruska Federacija započela s ponovnim pripajanjem Krima, paralelno su u istočnoj Ukrajini krenule političke inicijative protiv novih revolucionarnih vlasti u Kijevu. Promovirala se politička ideja federalizacije Ukrajine o kojoj su proruski političari u Ukrajini, članovi Stranke regija i komunisti u Ukrajinskoj Radi počeli govoriti još za vrijeme Euromajdan revolucije. Ruski trustovi mozgova, poput Instituta Zajednice neovisnih država, organizirali su nekoliko tribina i rasprava na temu federalizacije Ukrajine. Nakon što je u Kijevu došlo do državnog udara, u Ukrajini su se tendencije i uvjeti za federalizaciju povećali. U pojedinim regijama došlo je do političkih pokušaja zaštite ustavnog poretka, ruskog jezika (kojeg su nove revolucionarne vlasti ukinule) i zadržavanja bliskih odnosa s Rusijom. Političke aktivnosti i protesti za federalizaciju neformalno su nazvani *Rusko proljeće* (ФЕНЕНКО, 2023: 420-421), a dogodili su se u Harkovu, Donjecku, Lugansku i Odesi, s tim da su najviše utjecaja i političke podrške imali u Donjecku i Lugansku. U potonje dvije regije regionalni gubernatori su uspostavili vrhovnu vlast zbog nelegitimnosti nove revolucionarne nacionalne središnje vlasti. Obje su regije proglasile Rusku Federaciju kao strateškog partnera, a u travnju 2014. godine proglašene su Donjecka Narodna Republika (DNR) i Luganska Narodna Republika (LNR) te su obje za 11. svibnja 2014. godine najavile referendum o nezavisnosti od Ukrajine (ФЕНЕНКО, 2023: 421). Slični antimajdanski skupovi pristaša federalizacije Ukrajine održani su u Odesi, Harkovu, Nikolajevu, Zaporožju i Hersonu. Naravno, nove revolucionarne središnje vlasti u Kijevu nisu samo gledale centrifugalne geopolitičke silnice koje se odvijaju diljem Ukrajine, nego su protiv njih pokrenule političke i sigurnosne mjere. Nakon što je Ukrajinski odbor za sigurnost donio odluku o hitnim mjerama osiguranja nacionalne sigurnosti, suvereniteta i teritorijalne cjelovitosti Ukrajine, nove su vlasti uz pomoć lojalnog dijela sigurnosnih službi i institucija krenule u prisilno gušenje i zaustavljanje centrifugalnih sila u

Ukrajini. Tako su u travnju 2014. godine u Zaporozju i Harkovu nasilno prekinuti antimajdanski protesti pristaša (proruskih aktivista) federalizacije Ukrajine (Фененко, 2023: 422). Do velike tragedije došlo je 2. svibnja 2014. godine u Odesi, kad je, nakon cjelodnevnih nemira i sukoba između pristaša federalizacije i pristaša novih revolucionarnih vlasti (koje su uglavnom činile snage Desnog sektora i navijača/huligana), u Domu sindikata živo zapaljeno oko 40 ljudi koji su bili ruski aktivisti i pristaše federalizacije Ukrajine (Следственный комитет Российской Федерации, 2015: 246) (Логинков, 2024). U DNR-u i LNR-u je 11. svibnja 2014. godine proveden referendum na kojem je izlaznost bila 74,87% pri čemu je 96,2% glasalo za nezavisnost (Фененко, 2023: 420-421), dok je Ruska Federacija izrazila poštovanje prema rezultatima te mirnu, nenasilnu i civiliziranu implementaciju rezultata, spremajući se za daljnje vanjskopolitičke i diplomatske akcije (Sonne, 2014) (Интерфакс, 2014). Prvenstveni cilj Rusije bila je federalizacija Ukrajine kroz koju će DNR i LNR zadobiti autonomiju i služiti kao ruska poluga moći za neutralizaciju Ukrajine, odnosno sprječavanje njenog ulaska u NATO savez (Yekelchuk, 2020: 130).

Uz geopolitičke procese federalizacije Ukrajine, nasilne proteste, i konačno referendum, istovremeno se odvijala i geostrateška dimenzija sukoba u istočnoj Ukrajini, odnosno započela su vojna djelovanja. U travnju 2014. godine osnovana je Donjecka narodna armija koja je, uz vanjsku potporu Rusije, počela zauzimati mnogobrojna važna strateška mjesta kao što su Sloviansk, Kramatorsk, Horlivka. Ukrajinske snage započele su protuofenzivu ili antiterorističku operaciju, što označava početak sukoba u istočnoj Ukrajini. U osmogodišnjem sukobu došlo je do mnogobrojnih vojnih djelovanja (ofenziva i protuofenziva) kako ukrajinskih, tako i proruskih snaga pobunjenih regija, koja mogu biti zasebna tema istraživanja. Sama definicija sukoba u istočnoj Ukrajini je vrlo zanimljiva. Mnogobrojni istraživači i autori definiraju sukob različito, a sumiranjem različitih gledišta i aspekata sukoba može se doći do tri klastera definicija sukoba ili načina gledanja na sukob u istočnoj Ukrajini (2014. - 2022.).

Prvi se odnosi na definiranje sukoba u Ukrajini kao građanskog rata između novih revolucionarnih središnjih vlasti u Kijevu i proruskih pobunjenih regija koje žele zadržati svoju rusku kulturu i jezik te bliske odnose s Ruskom Federacijom (Katchanovski, 2016: 11) (Oberson, 2021: 48) (Tanner, 2018: 1). Neke od glavnih karakteristika građanskog rata su: 1) sukobljene strane su građani države u kojoj se sukob odvija, što je slučaj u Donbasu; 2) broj mrtvih civila u sukobu prelazi tisuću (Sambanis, 2004: 820), što je u slučaju Donbasa prešao odmah u ljeto 2014. godine (Nebehay, 2014) (Arel i Driscoll, 2022: 22-74). „Od 14. travnja 2014. do 31. prosinca 2021. sukob

je odnio živote 14 200 - 14 400 ljudi, uključujući 4400 ukrajinskih snaga, 6500 pripadnika oružanih skupina i najmanje 3404 civila“ (Zagorski, 2022: 123). Istraživanje u knjizi *Neimenovani rat u Ukrajini* autora Domoniquea Arela i Jessea Driscolla objašnjava kako je rat u Donbasu u svojem korijenu bio građanski rat, iako je taj termin u razdoblju od 2014. do 2022. godine u zapadnim vanjskopolitičkim i istraživačkim krugovima bio svojevrsni tabu upravo jer ga je koristila Rusija. Međutim, samo zato što je Rusija to nazivala građanskim ratom, zbog svojih nacionalnih interesa, to ne znači da uistinu nije i bio građanski rat, što dokazi jasno pokazuju (Arel i Driscoll, 2022: 35-40). U ovom viđenju pojedini autori napominju da, iako je riječ o građanskom ratu, postoje direktne i indirektno intervencije i pomoći drugih država (Katchanovski, 2016: 9-11), što se vrlo često događa ako se proučava povijest građanskih ratova.

Navedeno vodi do drugog načina gledanja na sukob kao ruskoj invaziji koja se prekriva unutarnjim sukobom Kijeva i Donbasa. Dakle, ne radi se o sukobu ili konfliktu u istočnoj Ukrajini, nego o invaziji na Ukrajinu koja je započela ruskom aneksijom/pripajanjem Krima. Riječ je o gledanju na sukob iz pozicije Kijeva i većine država članica euroatlantskih institucija i definira se kao međudržavni sukob. Istraživač Taras Kuzio objašnjava kako je ruska politička elita uvjerala većinu ruskih građana, kao i dio aktera međunarodnih odnosa, u „izmišljotinu i fikciju građanskog rata nastalog za vrijeme formata Normandijske četvorke i s njom je Rusija uspješno djelovala kao vojni agresor i mirotvorac“ (Kuzio, 2022: 50). Slično govori i argumentacija profesora Timothyja Snydera koji u knjizi *Put do neslobode* piše da se Rusija služi taktikom obrnute asimetrije. „Uobičajeno, asimetrično ratovanje znači korištenje nekonvencionalnih taktika od strane partizanskih ili terorističkih skupina protiv jače regularne vojske. U ruskoj invaziji, snažniji su koristili oružje slabijih, partizanske i terorističke taktike, kako bi se pretvarali da su slabiji“ (Snyder, 2018: 136). Iako su Rusi u Ukrajini bili žrtve novih ekstremnih revolucionarnih snaga koje su došle na vlast u Kijevu, ruska se invazija prekrivala ulogom žrtve, a oblik obrnute asimetrije je i poricanje sudjelovanja ruskih snaga u sukobu u istočnoj Ukrajini (Snyder, 2018: 134-138).

Treći način gledanja može se nazvati holističko-eklektički koji kombinira različite elemente konceptualnih analiza. Tako OEES definira sukob u istočnoj Ukrajini kao „križu u i okolo Ukrajine“ (OSCE, 2014: 1-3) podrazumijevajući širi kontekst i izbjegavajući pojednostavljena gledanja koja se fokusiraju samo na unutarnji sukob ili vanjsku intervenciju. Još jedan primjer ovog gledanja je i koncept hibridnog ratovanja koji se također različito definira, a mnogobrojni

autori u kontekstu sukoba u istočnoj Ukrajini koriste ga na različite načine. Tako pojedini autori hibridni rat dijele na oružanu vojnu borbu i humanitarnu invaziju koja „uključuje borbu u jezičnoj, kulturnoj, informacijskoj i vjerskoj sferi, kao i borbu za nacionalno pamćenje“ (Лукичов, 2021: 2). Drugi autori govore o hibridnom ratu kako bi opisali političke (ne-vojne) poteze koje je radila Ruska Federacija, primjerice medijsko-informativne, propagandne aktivnosti, kibernetičke napade i slično (Mykhnenko, 2020: 530) (Brzica, 2018: 176-179) (Clark, 2020: 14-19). Općenito se na hibridni rat gleda kao na svojevrsan kišobranski termin koji može imati mnoga značenja i uključuje različite tehnike i metode suprotstavljanju protivniku. U Ruskoj Federaciji hibridno ratovanje (*гибридная война*) se instrumentalizira kroz obojene revolucije, poput one u Gruziji (2003.) ili u Ukrajini dva puta (2004. i 2014.). „Promijenila su se i sama pravila rata. Porasla je uloga nevojnih sredstava za postizanje političkih i strateških ciljeva, koja su u mnogim slučajevima po svojoj učinkovitosti premašila snagu sile oružja“ (Military Review, 2016: 24). Postojale su ideje i prijedlozi da bi se Rusija trebala ugledati na države Zapada i kako one vode svoje ratove, s obojenim revolucijama i državnim udarima te bi slične hibridne ratove trebala voditi i Rusija (Bartles, 2016: 32-36) (Caleb, 2018: 1). „Iz ruske perspektive, događaji poput obojenih revolucija su instrumenti hibridnog ratovanja s ciljem destabilizacije Rusije“ (Wither, 2020: 3). Također postoje istraživači u Rusiji koji gledaju hibridno ratovanje kao eklektički kišobranski naziv za lepezu metoda i sredstva ostvarenja političkih ciljeva, što uz obojene revolucije uključuje i vojnu prisilu, diplomatsko djelovanje, financijsko-ekonomske aktivnosti, informacijsko-psihološki pritisak, terorizam i ekstremizam, kibernetičke napade, djelovanje obavještajno-specijalnih službi i drugo (Кирюшин и Качура, 2020: 39-40). Obojena revolucija kao takva dio je hibridnog ratovanja i sastoji se od raznih alata, kao što su utjecaj medija, politički i financijsko-ekonomski pritisak, koji su korišteni za vrijeme Euromajdan revolucije i sukoba u istočnoj Ukrajini.

2.2. Vanjskopolitičke i diplomatske aktivnosti rješavanja sukoba u istočnoj Ukrajini

Jedan od prvih međunarodnih diplomatskih sastanaka po pitanju situacije u Ukrajini dogodio se za vrijeme zaoštavanja situacije u istočnoj Ukrajini, 17. travnja 2014. godine, u Ženevi gdje su se sastale delegacije iz Ruske Federacije, Ukrajine, Europske unije i Sjedinjenih Američkih Država. Riječ je o Ženevskom formatu, koji nije uspio zaustaviti vojni sukob, ali je postavio temelje za daljnje vanjskopolitičke i diplomatske pregovore (Borger i Luhn, 2014). Konačna zajednička izjava Ženevskog sastanka uključivala je nekoliko glavnih točaka:

1. „Sve strane se trebaju suzdržavati od nasilja, provokacija i odbacuju izraze ekstremizma, rasizma i vjerske nesnošljivosti, uključujući antisemitizam.
2. Sve ilegalne naoružane skupine moraju biti razoružane; sve nezakonito oduzete zgrade moraju biti vraćene legitimnim vlasnicima; sve ilegalno okupirane ulice, trgovi i druga javna mjesta u ukrajinskim gradovima moraju biti napušteni.
3. Amnestiju će dobiti prosvjednici i oni koji su napustili zgrade i druga javna mjesta te predali oružje, s izuzetkom onih koji su proglašeni krivima za teška kaznena djela.
4. Posebna promatračka misija (PPM) od OEES-a bi imala vodeću ulogu u pomaganju ukrajinskim vlastima u provedbi ovih mjera deeskalacije, počevši od narednih dana.
5. Ustavna reforma bila bi uključiva, transparentna i odgovorna. To će uključivati neposrednu uspostavu širokog nacionalnog dijaloga, s dosegom do svih ukrajinskih regija i političkih birača, te omogućiti razmatranje javnih komentara i predloženih amandmana“ (Stepniewski, 2017: 86) (U. S. Mission, 2014).

Izazovi nakon sastanka Ženevskog formata nastaju zbog različitih interpretacija točaka zajedničke izjave. Navedene točke su vrlo široko diplomatski konstruirane i zato ih se može različito tumačiti. Za Ukrajinu, odnosno nove revolucionarne vlasti, glavni cilj je bio prikazivanje Rusije kao strane koja je uključena u direktne sukobe u istočnoj Ukrajini, sebe prikazati kao aktera koji je otvoren za dogovore, konstruktivna rješenja i stabilizaciju odnosa i ono najvažnije *de facto* međunarodno priznanje od Rusije kad se potpiše sporazum. „Taktički cilj koji je Rusija u to vrijeme nastojala postići bio je spriječiti održavanje predsjedničkih izbora u Ukrajini (planiranih za 25. svibnja 2015.), jer je Janukovič bio u Rusiji. Značajno je da su se sukobljene strane složile da će Posebna promatračka misija OEES-a igrati ključnu ulogu u deeskalaciji sukoba“ (Stepniewski, 2017: 86). Nadalje, za Rusiju je bilo izuzetno važno da se poluotok Krim, koji je mjesec ranije pripojen (ili anektiran), nikako ne spominje, da Rusija nema nikakvih obveza prema sukobu i da se sukob u Ukrajini prikaže kao unutarnje pitanje Ukrajine. Rusko Ministarstvo vanjskih poslova (MVP) je 18. travnja 2014. godine izjavilo da u Ženevskom dogovoru piše kako nove ukrajinske nove vlasti po Ukrajini guše prosvjede. Naglasili su da se u Ženevi diskutiralo samo o unutarnjoj situaciji u Ukrajini i da se razoružavanje ilegalnih skupina odnosi na „oduzimanje oružja od militantata Desnog sektora i drugih profašističkih skupina koje su u veljači sudjelovale u puču u Kijevu. Pristaše Majdana moraju prije svega osloboditi vladine institucije i druge objekte koje su zaplijenili

u glavnom gradu Ukrajine i zapadnim regijama. Poanta sastanka u Ženevi bila je poslati jasan signal Kijevu da se situacija može stabilizirati samo kroz pokretanje punopravnog dijaloga s regijama, posebno s onima u kojima prevladavaju ruski govorni stanovnici“ (МИД, 2014a). Tjedan dana kasnije, MVP Rusije je izjavio da „s obzirom na genezu trenutne krize, treba započeti s poduzimanjem mjera predviđenih Sporazumom od 21. veljače 2014. godine, koji su potpisali čelnici koalicije formirane u Vrhovnoj Radi i ovjerali ministri vanjskih poslova Njemačke, Poljske i Francuske“ (МИД, 2014b). Riječ je o dogovoru predsjednika Janukoviča i opozicije o budućim izborima i dogovorima o prijelaznoj vlasti te vraćanju starog Ustava. Rusija je ponovila da potpuno podržava osnivanje Posebne promatračke misije i provedbu Ženevske deklaracije. „Gledajući unatrag, pokazalo se da zbog različitih stajališta Ženevski sporazum nije pridonio stabilizaciji istočne Ukrajine“ (Stępniewski, 2017: 86).

Kako je sukob u istočnoj Ukrajini nastavljaao eskalirati, odnosno kako su snage DNR-a i LNR-a nastavljale osvajati mjesta, tako se nastavljala i antiteroristička akcija središnjih vlasti u Kijevu, čime je značaj Ženevskog dogovora sve više slabio (Luhin, 2014). Jedino što se implementiralo od Ženevskog formata je osnivanje PPM-a OESS-a (Goda, 2019: 4). U svibnju 2014. godine, uz velike sukobe u istočnoj Ukrajini, tragedije u Odesi i referendum u DNR-u i LNR-u, u Ukrajini je došlo do predsjedničkih izbora na kojima je pobijedio Petro Porošenko i s njim je započela nova faza u pregovorima s Ruskom Federacijom. Nastao je Normandijski format ili Normandijska grupa, neslužbeni pregovorni format čelnika država, ili ministara vanjskih poslova, ili visokih dužnosnika iz ministarstava vanjskih poslova fokusiranih isključivo na rješavanje pitanja oružanog sukoba u istočnoj Ukrajini. Normandijska četvorka sastoji se od predstavnika Francuske, Njemačke, Ukrajine i Rusije, a prvi se put sastala na 70. obljetnicu Dana D - iskrcavanja u Normandiji (Фененко, 2023: 423). Za razliku od Ženeve, u pregovorima oko sukoba u istočnoj Ukrajini više ne sudjeluju EU i Sjedinjene Američke Države (SAD). EU je predstavljen kroz Njemačku i Francusku, a SAD nije u to vrijeme, pred kraj predsjedničkog mandata Baracka Obame, bio toliko fokusiran na pitanje istočne Ukrajine, koliko na to da sankcije protiv Rusije ostanu na mjestu. Nesudjelovanje SAD-a omogućilo je da Normandijska grupa ne upadne u prepirke i nesuglasja zbog ostalih otvorenih pitanja Rusije i SAD-a (Shashank, 2022). Međutim, postojao je strah, koji se kasnije pokazao djelomično opravdanim, da će Njemačka i Francuska umjesto zajedničkog europskog stava u pregovorima fokus stavljati na svoje nacionalne interese, naročito one koji su u vidu trgovinsko-energetskih odnosa naklonjeni prema Rusiji. Odsustvo

SAD-a značilo je da će se neki interesi Kijeva zanemariti, ali i da se Europljane neće uspjeti natjerati na čvršću konfrontaciju protiv Rusije (Goda, 2019: 4-5). Glavni rezultat prvog sastanka Normandijske skupine je Trilateralna kontakt skupina koja se sastoji od Ukrajine, Rusije i OESS-a i služi kao instrument s temeljnim ciljem deeskalacije sukoba u istočnoj Ukrajini i stvaranja mirovnog plana (Goda, 2019: 5).

Nakon Ženevskog prijedloga uslijedio je mirovni plan Petra Porošenka koji se još naziva i Univerzalni mirovni plan. „Često zanemarena prekretnica, smještena na pola puta između Ženevske deklaracije (travanj 2014.) i Prvog Sporazuma iz Minska (rujan 2014.) je mirovni plan predsjednika Porošenka od 15 točaka, koji se pojavio u ukrajinskim, ruskim i međunarodnim medijima oko 20. lipnja 2014. godine“ (Stern, 2014). Plan Petra Porošenka evoluirao je iz Ženevskih dogovora s nekim svojim novitetima i mjerama: „deokupacija javnih zgrada, oslobađanje talaca, razoružanje i jamstva amnestije za militante, uspostava 10-kilometarske *tampon zone* duž rusko-ukrajinske granice, *siguran koridor* kojim bi pobunjenici mogli napustiti područje sukoba, decentralizacija vlasti i provođenje lokalnih i parlamentarnih izbora“ (Цыганок, 2016: 475–476). Ruski predsjednik je na ovaj plan gledao kao na poziv za daljnje pregovore izjavivši „da mirovni prijedlog Porošenka ne znači ništa bez praktičnih radnji dok ukrajinsko streljivo pada po ruskim domovima u istočnoj Ukrajini uzrokujući materijalnu štetu i ugrožavajući živote stanovnika“ (Никольский, 2014). Za ruske vlasti bilo je ključno da službeni Kijev ne uđe u pregovore s Moskvom, nego s predstavnicima DNR-a i LNR-a (Kelly i Balmforth, 2014). „Ukrajinski diplomatski pritisak s ciljem da prođe plan Porošenka zapadnim čelnicima nije promijenio beskompromisno stajalište Moskve o ovom pitanju. U međuvremenu, borbe u Donbasu su intenzivirano nastavljene uz velike vojne i civilne žrtve s obje strane borbenih linija. To je bio kontekst koji je doveo do prve runde pregovora u Minsku“ (Åtland, 2020: 133).

Tijekom ljeta 2014. godine ukrajinske su snage bile u ofenzivi i zauzimale su teritorij, što je dovelo do novih ruskih pojačanja i protuofenzive te velikih borbi kod Ilovajska. Kako su se borbe nastavile, na inicijativu Njemačke i Francuske pokrenuti su novi pregovori u cilju postizanja primirja (Hurak, 2015: 128) (Allan, 2020: 8-11). Vladimir Putin je prije sastanka u Minsku objavio svoj prijedlog mirovnog plana od sedam točaka:

„1. Zaustavljanje aktivne ofenzivne operacije oružanih snaga, formacija i milicija u jugoistočnoj Ukrajini u smjerovima Donjecka i Luganska.

2. Povlačenje naoružanih postrojbi i snaga Ukrajine na udaljenost koja isključuje mogućnost granatiranja naseljenih područja topništvom i svim vrstama višecijevnih raketnih sustava.
3. Osiguranje provedbe potpune i objektivne međunarodne kontrole poštivanja uvjeta prekida vatre i praćenje stanja u tako stvorenoj sigurnosnoj zoni.
4. Eliminacija upotrebe vojnih zrakoplova protiv civila i naseljenih područja u zoni sukoba.
5. Organizacija razmjene prisilno zatvorenih osoba po formuli *svi za sve*, bez ikakvih preduvjeta.
6. Otvaranje humanitarnih koridora za kretanje izbjeglica i dostavu humanitarne robe u gradove i druga naselja Donbasa – regije Donjeck i Lugansk.
7. Osigurati mogućnost slanja timova za popravke u pogođena naselja Donbasa kako bi obnovili uništenu društvenu infrastrukturu i infrastrukturu za održavanje života te pomogli stanovnicima u pripremi za zimu“ (Президент России, 2014).

Sastanak u Minsku održao se 5. rujna 2014. godine, a proruske snage su neposredno prije njega zauzele određene teritorije. Vodstvo DNR-a i LNR-a fokusiralo se na odlučujuću, konačnu vojnu pobjedu i stjecanje neovisnosti za svoje samoproglašene republike. Međutim, Rusija „nije planirala formalno pripojiti DNR i LNR (kao u slučaju Krima), niti ih priznati kao neovisne države (kao u slučajevima Abhazije i Južne Osetije)“ (Åtland, 2020: 133). Ciljevi Moskve bili su ostaviti LNR i DNR u sastavu Ukrajine i izboriti se za njihov određen stupanj autonomije da budu ruska poluga utjecaja u Ukrajini, s naglaskom na mogućnost prava veta na vanjskopolitičke odluke. Uz to, „suočena sa sve bolnijim zapadnim režimom sankcija, nametnutim nakon pripajanja/aneksije Krima, i prijetnjom daljnjih sankcija povezanih s njezinom ulogom u sukobu u Donbasu, Rusija je željela pokazati svoju predanost međunarodnim naporima da se sukob riješi mirnim putem“ (Åtland, 2020: 133). Zato su u pregovaračkom procesu u Minsku sudjelovali čelnici LNR-a (Igor Venediktovič Plotnitskij) i DNR-a (Aleksander Vladimirovič Zaharčenko), zajedno s ostalim članovima Trilaterale: Rusijom, Ukrajinom i OESS-om. Ovo predstavlja uspjeh ruske vanjske politike jer je, uvodeći pobunjene regije u pregovore, njih prikazala kao ključne aktere u sukobu, dok je sam sukob okarakteriziran kao unutarnji građanski sukob u Ukrajini. Sadržaj Protokola iz Minska jako je sličan i mirovnom planu Porošenka i Putinovih sedam točaka. Protokol iz Minska je, nakon što potpisan 5. rujna 2014. godine, nekoliko tjedana kasnije upotpunjen Memorandumom na temelju kojeg se detaljnije uređuje način konačne uspostave primirja i povlačenja teškog

naoružanja iz zone sukoba, a navedeno povlačenje trebala je pratiti PPM OEES-a. Glavne točke Prvog Sporazuma iz Minska su zaustavljanje kršenja primirja, povlačenje teškog naoružanja 15 kilometara od linije fronta, zabrana preleta vojnog zrakoplovstva i zaustavljanje daljnjeg postavljanja eksplozivnih mina u sigurnosnoj zoni (ФЕНЕНКО, 2023: 425). Uspostavljeno primirje neće dugo trajati. U mjesecima koji su uslijedili PPM je bilježio redovita kršenja primirja, naročito kod zračne luke Donjeck, gdje su se vodile žestoke borbe. Obje strane međusobno će se optuživati za propast Prvog Sporazuma iz Minska. Zapad i Ukrajina optužuju DNR, LNR i Rusiju za provođenje daljnjih borbi do službenih granica DNR-a i LNR-a. Također, u studenom 2014. godine došlo je do parlamentarnih i predsjedničkih izbora u DNR-u i LNR-u, što je za Ukrajinu djelovanje suprotno Prvom Sporazumu iz Minska (Goda, 2019: 7-8). S druge strane, Rusija je optužila Ukrajinu za pregrupiranje snaga, intenziviranu obuku vojnika i ponovni pokušaj vojne invazije na DNR i LNR u zimu 2015. godine (Чаленко, 2016). U siječnju 2015. godine Vrhovna rada Ukrajine proglasila je Rusiju državom agresorom te je pozvala međunarodnu zajednicu da proglasi DNR i LNR terorističkim organizacijama, nakon čega su ukrajinske snage ponovno krenule u artiljerijske napade po gradovima DNR-a i LNR-a, a najvažnije borbe vodile su se oko grada Debaljcevo (ФЕНЕНКО, 2023: 425). Riječ je o izuzetno važnom strateškom mjestu s prometnim čvorištima blizu granice DNR-a i LNR-a (Peters i Shapkina, 2019: 2-4).

U vrijeme borbi za Debaljcevo u Minsku je počeo novi sastanak Normandijske četvorke, od 11. do 12. veljače 2015. godine. Rezultat pregovora je Paket mjera za provedbu Sporazuma iz Minska, kojeg su potpisali predstavnici Trilateralne skupine: veleposlanica Heide Tagliavini, predstavnica OEES-a, bivši predsjednik Ukrajine Leonid Kučma i ruski veleposlanik u Ukrajini Mihail Zurabov, ali i Aleksander Vladimirovič Zaharčenko i Igor Venediktovič Plotnitskij (u to vrijeme samoproглаšeni čelnici DNR-a i LNR-a). Uz ovaj Paket mjera potpisana je i Deklaracija podrške novom Paketu mjera od strane predsjednika Rusije, Ukrajine i Francuske te kancelara Njemačke (ФЕНЕНКО, 2023: 425-426). Veći dio novog Sporazuma iz Minska sastojao se od odredbi iz Prvog Sporazuma iz Minska, ali je sadržavao i nove klauzule o izborima u lokalnim općinama u pobunjenim regijama, ukrajinskoj graničnoj kontroli na granici s Rusijom i decentralizaciji kroz promjenu ukrajinskog Ustava amandmanima do kraja 2015. godine. “Vraćanje ukrajinske granične kontrole trebalo je započeti prvog dana nakon lokalnih izbora i završiti do kraja 2015. godine, pod uvjetom ispunjenja članka 11. Sporazuma (ustavna reforma i decentralizacija)” (Åtland, 2020: 136). Dakle, po novom Sporazumu iz Minska, ako se gleda redosljed točaka, prvo je potrebno

provести točku 11. (ustavna reforma koja osigurava decentralizaciju), zatim točku 12. (lokalni izbori u DNR-u i LNR-u), nakon čega se sutradan implementira točka 9. (uspostavljanje pune kontrole državne granice od strane Vlade Ukrajine u cijelom području sukoba) (OSCE, 2015), što odgovara svim ruskim vanjskopolitičkim ciljevima.

Normandijska četvorka i Trilateralna skupina redovito su komunicirali i sastajali se, najčešće zbog dva pitanja: razminiravanja Donbasa i razdvajanja neprijateljskih snaga u Donbasu u razmaku od jednog kilometra od fronta. Do zanimljive diplomatske aktivnosti dolazi s novom američkom predsjedničkom administracijom Donalda Trumpa koji je postavio u Ukrajinu posebnog veleposlanika, Kurta Walkera, sa zadatkom aktualizacije pregovora s Rusijom po pitanju Ukrajine. S Kurtom Walkerom došlo je do pokušaja povratka SAD-a u pregovaračke formate oko Ukrajine u razdoblju od 2017. do 2019. (Zagorski, 2022: 124), kao što je bio onaj prvi format u travnju 2014. godine u Ženevi. To je označavalo svojevrsnu rošadu u diplomatskim pregovorima, gdje se pitanje sukoba u istočnoj Ukrajini polako počelo prebacivati s Normandijske četvorke, koja je bila fokusirana i isključivo kreirana za to pitanje, na jedno od pitanja bilateralnih odnosa SAD i Rusije. Važno je naglasiti kako je u periodu od 2016. do 2019. godine Normandijska četvorka mirovala i na vrhu nije bilo direktnih sastanaka sve do sastanka u Parizu 2019. godine kad su se ukrajinski predsjednik Volodimir Zelenski i ruski predsjednik Vladimir Putin prvi put susreli (Minkov, 2019). Inicijative SAD-a i Rusije pokrenute su u Ujedinjenim narodima po pitanju rješavanja sukoba u istočnoj Ukrajini. Ruski se prijedlog sastojao od slanja mirotvoraca koji bi osigurali povlačenje vojne tehnike s linije fronta i štitili promatrače OEES-a, dok je američki protuodgovor predlagao da mirotvorci uđu u DNR i LNR i preuzmu kontrolu nad granicom s Rusijom. Američka i ruska delegacija bez većih su uspjeha pregovarale i u Dubaiju, a neuspješan je bio i plan Andersa Fogha Rasmussena koji je predlagao da se u DNR i LNR pošalju mirotvorci iz kontingenta neutralnih država (iz Skandinavije i Latinske Amerike), što je odbijeno od strane Rusije jer američka pozicija u gotovo svim prijedlozima na Kijev ne stavlja nikakve obveze i jamstva. Zbog toga su sve inicijative i svi pregovori bili neuspješni. Vraćanjem i angažiranjem SAD-a u pitanje sukoba u istočnoj Ukrajini za Rusiju je otvorilo još jedan kanal ili vanjskopolitičko diplomatski put kroz koji ubuduće može rješavati pitanje sukoba u istočnoj Ukrajini. Prvi kanal je format Normandijske četvorke, a drugi je direktan bilateralan odnos sa SAD-om (ФЕНЕНКО, 2023: 426-427).

Gotovo nijedna točka Sporazuma iz Minska u narednim godinama nije implementirana zbog problema u interpretaciji Sporazuma, odnosno protokola provedbe koju su Ukrajina i Rusija drugačije interpretirali. Za Ukrajinu je bilo važno prvo provesti demilitarizaciju DNR-a i LNR-a, odnosno prekinuti sukobe i povući vojnu opremu, nakon čega bi došlo do zauzimanja granice s Rusijom i izbora, a na kraju i decentralizacije kroz ustavnu reformu. „Nasuprot tome, Kremlj daje prioritet ustavnoj reformi s naglaskom na decentralizaciju (federalizaciju), zakon o posebnom statusu pojedinih dijelova Donbasa, a potom na izbore i amnestiju“ (Åtland, 2020: 129). Rusija će u narednim godinama kroz svoju vanjsku politiku i diplomaciju cijelo vrijeme naglašavati navedeni protokol implementacije Sporazuma iz Minska. „Ukrajina i Rusija imaju različitu viziju decentralizacije na dugi rok. U jednom bi trenutku Kijev mogao biti spreman dati kulturnu, financijsku, jezičnu i obrazovnu autonomiju dijelovima Donbasa. Međutim, Rusija podržava neku vrstu decentralizacije koja će osnažiti regije Ukrajine da stave veto na moguću integraciju Ukrajine u NATO i EU“ (Kostanyan i Meister, 2016: 6).

Dakle, Sporazum iz Minska se može čitati na dva različita načina:

- A) „Ukrajinska verzija stavlja naglasak na ponovnu uspostavu kontrole na istoku države prije decentralizacije. Rusija bi evakuirala svoje trupe i vratila granicu s Ukrajinom. Izbori bi se održali prema standardima OESS-a i Ureda za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR-a). Donbas bi bio reintegriran u skladu s nacionalnim programom decentralizacije (s nekim dodatnim ovlastima) i ponovno bi bio podređen vlastima u Kijevu. Kao rezultat, Ukrajina bi bila obnovljena kao suverena država“ (Allan, 2020: 22).
- B) „Ruska interpretacija Sporazuma iz Minska preokreće ključne elemente ovog (ukrajinskog) slijeda. Finalizirani politički dogovor bi došao prije nego što Ukrajina ponovno preuzme kontrolu nad Donbasom: izbori bi bili održani u DNR-u i LNR-u; a Kijev bi se složio sa sveobuhvatnim prijenosom vlasti na te regije. To bi učvrstilo države pod ruskom kontrolom, slomilo bi ukrajinsku državu, spriječilo središnje ukrajinske vlasti da vode državu kao integriranu jedinicu i spriječilo njezinu integraciju prema Zapadu. Tek tada bi Ukrajina ponovno preuzela kontrolu nad granicom, iako je pitanje hoće li Rusija to dopustiti“ (Allan, 2020: 22).

Za Ukrajinu je nakon Sporazuma iz Minska bilo ključno uspostaviti teritorijalnu cjelovitost i zadržati suverenitet. Sporazum iz Minska je među javnim mnijenjem u Ukrajini bio izrazito

nepopularan zbog čega je konstantno postojala prijetnja od javnih nemira, što su nove vlasti u Kijevu pokušavale izbjeći (Kostanyan i Meister, 2016: 6). Pojedini istraživači i analitičari navode da neimplementiranje Sporazuma iz Minska pokazuje visoko razvijeno ukrajinsko pluralno društvo (Kent, 2019), ali navedeno se može gledati i kao nedovoljna razina institucionalnih kapaciteta Kijeva za provođenje međunarodno preuzetih obveza. Nepopularnost Sporazuma iz Minska (nedostatak institucionalnih kapaciteta/političke volje) najbolje je vidljiv u dva primjera.

Prvi primjer je pokušaj predsjednika Porošenka da u Ustav uvede amandmane o decentralizaciji vlasti u Ustav, što je Ukrajina prema Sporazumu trebala napraviti do kraja 2015. godine. Amandmani su odobreni 31. kolovoza 2015. godine u prvom čitanju u ukrajinskom parlamentu. Onda dolazi do nasilnih prosvjeda u kojima su nakon napada granatom na Vrhovnu radu Ukrajine ubijena četiri zaštitara, što je zaustavilo uvođenje amandmana o decentralizaciji (Allan, 2020: 14) (Gotev, 2015) (Marples, 2017: 2-5) (Shamanska, 2015). Međutim, Porošenko se nakon incidenta složio s Merkel i Hollandom da je „Sporazum iz Minska temelj mirnog rješenja u Donbasu“ (ФЕНЕНКО, 2023: 426). Kasnije se ustanovilo da bi „predloženi amandmani omogućili nepriznatim republikama da djeluju kao zasebne države koje bi bile ponovno uključene u Ukrajinu ne kao regije s određenom razinom autonomije, već kao različiti politički, gospodarski i pravni entiteti povezani direktno s Rusijom koji su sposobni utjecati na ukrajinsku unutrašnju i vanjsku politiku“ (Savelyeva, 2023: 4). Zbog toga je Rusiji bila u interesu implementacija Sporazuma iz Minska.

Drugi primjer nepopularnosti Sporazuma iz Minska u Ukrajini su dva od Zapada predložena kompromisna rješenja kako bi se implementirao Sporazum:

- 1) Morelov plan, od veleposlanika Pierrea Morela, člana radnih skupina koje su sastavljale Sporazum iz Minska. Zalagao se za istovremenu implementaciju amandmana o decentralizaciji i lokalnih izbora u Donbasu (Umland i von Essen, 2022: 6-7) (Kaniewski, 2015). Kad je Morelov plan izašao u javnost, odmah je kritički dočekan u Ukrajini, a od njega se distancirao i Porošenko etiketirajući ga kao „Morelovo osobno mišljenje“ (Allan, 2020: 16).
- 2) Steinmeierova formula, njemačkog ministara vanjskih poslova Frank-Walter Steinmeiera, koja je vrlo slična Morelovom planu, ali vremenski preciznija, jer se po Steinmeieru i amandmani o decentralizaciji regija u Ustavu i izbori trebaju dogoditi na isti dan (Leonova

i dr. 2019) (Miller, 2019). „Zakon bi se primjenjivao privremeno dok OEES ne objavi procjenu da su izbori bili slobodni i poštenu, kada bi postao trajan“ (Allan, 2020: 16).

Na sastancima Normandijske četvorke i Trilateralne kontakt skupine, Ruska Federacija znala je točno svoje ciljeve i nacionalne interese koje je bilo potrebno ostvariti Sporazumom iz Minska. Sukob u Ukrajini je potrebno prikazati kao unutarnji sukob novih revolucionarnih središnjih vlasti u Kijevu i pobunjenih regija u istočnoj Ukrajini. Ključno je bilo da se nigdje ne spominje Krim i njegovo ponovno pripajanje Rusiji i da ne postoje nikakve ugovorne obveze ruske strane, nego da su LNR i DNR jednakopravni subjekti i ključni akteri unutarukrajinskog sukoba. Sporazum iz Minska bio je sigurnosni instrument i vanjskopolitička alatka „za održavanje stanja ne posve zamrznutog sukoba“ (Wilk i dr. 2016) u Donbasu. Na diplomatskim sastancima i pregovorima „djelovalo se fleksibilno ispunjavajući jedan zahtjev, odugovlačeći drugi, a istovremeno optužujući ukrajinsku stranu da nema nikakvu želju išta ispuniti, dok je Zapad zaokupljen fokusiranjem svoje pozornosti i političkog kapitala na traženje načina da se osigura njegova provedba“ (Golanski, 2016: 74) (Rácz i Saari, 2015: 1). Kroz veći stupanj autonomije DNR-a i LNR-a nakon implementacije Sporazuma iz Minska i decentralizacije Ukrajine, potencijalno bi došlo do neutralizacije Ukrajine, jer bi te regije imale pravo veta na njene vanjskopolitičke odluke. Zbog toga je Rusija konstantno naglašavala važnost provedbe Sporazuma iz Minska. Primjerice, na šestu godišnjicu potpisivanja Sporazuma, Ministarstvo vanjskih poslova Ruske Federacije ukazalo je na „nerealizaciju Sporazuma od strane Kijeva, izbjegavanje obveza i izravnih kontakata s DNR-om i LNR-om, iskrivljujući Sporazum. Zbog toga još uvijek traje granatiranje stambenih naselja od strane ukrajinske vojske, nastavlja se trgovinska, gospodarska i prometna blokada, razmjena zatočenika je u zastoju, a pitanja amnestije i posebnog statusa nisu riješena. Donbas, koji se trebao vratiti Ukrajini, sve se više od nje udaljava“ (МИД, 2021a). Neprovođenjem Sporazuma iz Minska došlo bi do: „1) mogućnosti ulaska Ukrajine u NATO savez, čime bi američke i europske vojne snage službeno mogle biti stacionirane u Ukrajini; 2) potencijalne demokratizacije i liberalizacije Ukrajine, što predstavlja ugrozu političkim (većinom autoritarnim) sustavima postsovjetskog prostora čiji bi se građani možda ugledali na slobodu i vladavinu prava u Ukrajini što bi ugrozilo te političke sustave; 3) kraja ideje Ruskog Carstva kojem je Ukrajina ključan dio za kontrolu bliskog susjedstva“ (Pełczyńska-Nałęcz i Buras, 2017: 3).

Sporazum iz Minska definitivno je završen u veljači 2022. godine ruskim priznanjem neovisnosti DNR-a i LNR-a te početkom ruske *Specijalne vojne operacije* (ili *invazije* na Ukrajinu po

zapadnom i ukrajinskom narativu). Glavna kritika Sporazuma iz Minska nakon veljače 2022. godine je da „niti jedna od odredbi u Sporazumu Rusiji nije eksplicitno dodijelila bilo kakvu obvezu. To je omogućilo Rusiji da se predstavi kao posrednik u ukrajinskom unutarnjem sukobu, ravnopravan s Berlinom, Parizom i OEES-om. Sva implementacija Sporazuma ostavljena je između Kijeva, DNR-a i LNR-a, koji su bili potpisnici Sporazuma“ (Dumoulin, 2024). Za bivšu njemačku kancelarku Angelu Merkel i francuskog predsjednika François Hollande, nakon početka ofenzivnih vojnih djelovanja Rusije u Ukrajini 2022. godine, Sporazum iz Minska bio je kupovina vremena Ukrajini da se naoruža i pripremi za sukob s Rusijom (Prouvost, 2022) (Schwarz, 2022). Ovakva izjava je diplomatski i vanjskopolitički izrazito opasna jer se zaključuje da je dogovor od početka bio prevara i prazno slovo na papiru, a za Rusiju još jedna u nizu izdaja i razočarenja od strane Zapada (Reuters, 2022). Sporazum iz Minska se dakle nikad nije niti trebao implementirati. Nadalje, postavlja se pitanje budućih diplomatskih pregovora oko primirja i to ne samo između Ukrajine i Rusije, nego i bilo kojih drugih aktera u međunarodnim odnosima. Nakon ovakvih izjava naj snažnijih europskih država, Njemačke i Francuske, koje se zalažu za promicanje i pridržavanje međunarodnog prava i potpisanih ugovora, pravnim principom *pacta sunt servanda*, zašto bi im itko ponovno vjerovao? Sporazum iz Minska Ukrajini možda nije mogao omogućiti euroatlantsku budućnost, ali jest mirnu, stabilnu i potencijalno prosperitetnu budućnost kroz neutralizaciju i interesnu suradnju vanjskopolitičkim balansiranjem između Zapada (euroatlantskih institucija) i Rusije (Rukavina, 2023) (ugledavajući se na balansirajuću vanjsku politiku Dubrovačke Republike i Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije).

Postavlja se pitanje, zašto bi Ruska Federacija 22. veljače 2022. izašla iz Sporazuma iz Minska, ako joj je išao u prilog? Njegovom implementacijom došlo bi do federalizacije Ukrajine, sukob bi ostao prikazan kao unutarnji građanski rat novih revolucionarnih vlasti u Kijevu i pobunjenih regija, a Rusija bi bila izvanjski akter (medijator ili posrednik) koji nije direktno uključen u sukob, ali kroz autonomiju pobunjenih regija ostvaruje politički utjecaj u Ukrajini (Allan, 2020: 6-7). Odgovori na navedeno pitanje nalaze se samo u istočnoj Ukrajini, a jedina koja je ondje bila i godinama neutralno promatrala razvoj situacije je Posebna promatračka misija OEES-a.

3. Posebna promatračka misija (PPM) OEES-a u Ukrajini

OEES je bio ključan akter kad je riječ o sukobu u istočnoj Ukrajini jer je jedan od glavnih medijatora pri rusko-ukrajinskim pregovorima i u sklopu Trilateralne kontakt skupine. Međutim,

uz ulogu medijatora, OEES je zbog svoje Posebne promatračke misije bio oči i uši situacije u istočnoj Ukrajini. Misija je uspostavljena prije početka samog sukoba, 21. ožujka 2014. godine (Zagorski, 2022: 126) (Engvall, 2019: 40). Glavni cilj Misije bio je „doprinijeti smanjenju napetosti i održavanju mira, stabilnosti i sigurnosti; te praćenje i potpora provedbi svih načela i obveza OEES-a“ (Permanent Council OSCE, 2014: 1). „Zadaci PPM-a, djelujući prema načelima nepristranosti i transparentnosti, su:

- Prikupljati podatke i izvješćivati o stanju sigurnosti u području djelovanja;
- Utvrditi i prijaviti činjenice kao odgovor na specifične incidente i izvješća o incidentima, uključujući one koji se odnose na navodna kršenja temeljnih načela i obveza OEES-a;
- Pratiti i podupirati poštivanje ljudskih prava i temeljnih sloboda, uključujući prava pripadnika nacionalnih manjina;
- Kako bi ispunila svoje zadaće, uspostaviti kontakt s lokalnim, regionalnim i državnim vlastima, civilnim društvom, etničkim i vjerskim skupinama te pripadnicima lokalnog stanovništva;
- Olakšati dijalog na terenu kako bi se smanjile napetosti i promicala normalizacija stanja;
- Izvještavati o svim ograničenjima slobode kretanja promatračke misije ili drugim zaprekama ispunjenju njezina mandata;
- Koordinirati i podupirati rad izvršnih struktura OEES-a, uključujući Visokog povjerenika za nacionalne manjine, Ured OEES-a za demokratske institucije i ljudska prava i OEES predstavnika za slobodu medija, uz puno poštovanje njihovih mandata, također surađivati s Ujedinjenim narodima, Vijećem Europe i drugim akterima međunarodne zajednice“ (Permanent Council OSCE, 2014: 1-2).

Ukratko, PPM je promatrao i pisao javne izvještaje o sukobu u istočnoj Ukrajini. Ovo je bila prva civilna terenska misija OEES-a u kontekstu visokorizičnog aktivnog sukoba. Iako je trebala promatrati primirje i povlačenje naoružanja, PPM je najviše pratio nepridržavanje Sporazuma iz Minska, odnosno kršenja primirja. Zbog toga se proračun PPM-a povećavao, od početnih oko 5 milijuna eura 2014. godine do oko 100 milijuna eura godišnje pred kraj misije (Oberson, 2021: 54). S vremenom su se uvodile nove tehnologije za što kvalitetnije promatranje sukoba: termalne kamere za noćno promatranje, statičke i patrolne kamere, bespilotne letjelice kratkog, srednjeg i dugog dometa, akustički senzori, satelitske slike i ostale tehnologije kako bi se omogućila što veća

efikasnost u promatranju kojoj je cilj 24-satna prisutnost na terenu. „Misija je uspostavila Čeliju za upravljanje informacijama (*IMC - Information Management Cell*), čiji je status kasnije podignut u Centar, koji ima analitičare slika, stručnjake za geografske podatke, velike baze podataka i metodološke operacije upravljanja podacima“ (Giardullo i dr. 2020: 129). Glavna logika djelovanja PPM-a je da vidi što više može, ali i da bude viđen. Zbog ove prisutnosti je često i sam PPM bio meta napada obje strane sukoba. Tako su pripadnike PPM-a zaustavljali, fizički napadali, otimali, optuživali za špijunažu, po njima otvarali oružanu vatru, uništavali im opremu, obarali ili elektronski ometali njihove bespilotne letjelice (Kemp, 2017: 117-119). „Nadziranje ratne zone nije samo sigurnosni izazov i prijetnja za promatrače, već i emocionalni i moralni izazov s kojim se treba nositi“ (Oberson, 2021: 54). Prekršaji su prijavljivani Zajedničkom centru za kontrolu i koordinaciju (*JCCC - Joint Centre for Control and Coordination*), koji se nije trudio pronaći i kazniti počinitelje. Općenito, Zajednički centar nije rješavao probleme prekršaja primirja niti je uspješno obavljao druge svoje dužnosti i zadatke (Kemp, 2017: 119).

Cijeli PPM je u svom djelovanju u istočnoj Ukrajini imao mnogobrojne izazove i probleme, a glavni kritičari PPM-a sa Zapada i iz Ukrajine na Misiju su gledali kao na trojanskog konja (Sammut i D'Urso, 2015: 2). Kao i u slučaju Sporazuma iz Minska i sam PPM se nakon veljače 2022. godine našao pod velikom kritikom Zapada i Ukrajine. PPM-u se najviše zamjeralo što:

- „Mandat PPM-a ne uključuje cijeli teritorij Ukrajine (poluotok Krim).
- Ovisi o suradnji s lokalnim vlastima u istočnoj Ukrajini (i ukrajinske i ruske strane), PPM nema autoritet otići u područja gdje sam želi, nego gdje mu lokalna vlast dopusti.
- Manjak transparentnosti informacija u PPM Dnevnim izvješćima otvara mogućnost manipulacije podacima. U komparaciji, izvještaji iz 2014. godine su jasniji i precizniji naspram onih iz 2022. godine, koji su mnogo duži i nejasniji u svojim izrazima“ (Lysenko, 2022: 56).

Slične kritike o netransparentnosti izvješća mogle su se čuti i s ruske strane. Ministar vanjskih poslova Ruske Federacije Sergej Lavrov izjavio je kako je u „prvoj fazi svog djelovanja PPM radio objektivna izvješća. Zatim je u izvješćima pokušao prikriti događaje koji se stvarno događaju. Konkretno, nije naznačeno na čijoj strani su se događala kršenja, ciljani napadi na civilni sektor, koji su doveli do razaranja i smrti civila. Tek pod ruskim upornim pritiskom, unatoč pokušajima Ukrajinaca da to spriječe, PPM je prije tri godine objavio izvješće u kojem je naznačeno tko i kako

trpi zbog kršenja primirja. Pokazalo se da su razaranja u civilnom sektoru i žrtve među civilima na strani ruske milicije tri puta veće nego na strani koju kontroliraju oružane snage Ukrajine“ (МИД, 2022a). Međutim, sve navedene kritike nisu u potpunosti utemeljene jer PPM nikad ne bi ni profunkcionirao da se inzistiralo na poluotoku Krim ili da se nije surađivalo s lokalnim vlastima u istočnoj Ukrajini. Nadalje, ako se napravi komparativna analiza Dnevnih izvještaja iz 2014., te onih iz 2021. i 2022. godine vidjet će se da su stariji Dnevni izvještaji u mnogočemu lošiji od novijih. Izvještaji iz 2014. godine sastoje se samo od tekstualnog opisa svega što je viđeno od strane PPM-a. Ti izvještaji iz 2014. napisani su na internetskoj stranici u tekstualnom obliku te su poprilično nepregledni i nečitljivi (Daily Report, 2014). Navedeno se doima da ima više informacija, ali informacije su iste kao u novijim izvještajima, samo su noviji Dnevni izvještaji mnogo detaljniji, u tekstualnom obliku imaju više opisa koji su jasno odvojeni s podnaslovima pojedine promatrane teme. Nadalje, noviji Dnevni izvještaji sastoje se od sažetka s ključnim informacijama i grafičkim prikazom kretanja prosječnog broja zabilježenih prekršaja i broja zabilježenih eksplozija na određen dan Dnevnog izvještaja u komparaciji s prosječnim brojem ukupnih prekršaja i prosječnim brojem eksplozija u posljednjih 7 dana, 30 dana i u cijeloj prošloj godini. Uz to, novija Dnevna izvješća sastoje se od dvije karte:

- 1) Karta zabilježenih kršenja prekida vatre (*Map of recorded ceasefire violations*) koja pokazuje dogovorenu demarkacijsku granicu gdje su zabilježeni prekršaji s ilustriranom koncentracijom prekršaja primirja od niske do visoke razine (Daily Report 24, 2022).
- 2) Karta regija Donjecka i Luganska s navedenim naseljima i lokacijama na kojima su smješteni timovi, oprema i drugi instrumenti PPM-a (Daily Report 38, 2022).

Pred kraj svakog novijeg Dnevnog izvještaja nalaze se dvije detaljne tablice izvješća:

- 1) Tablica prisutnosti vojske i vojnog tipa u sigurnosnoj zoni (*Table of military and military-type presence in the security zone*) u kojoj je naveden datum, koja su teška naoružanja viđena, njihov broj, tip/vrsta, na kojoj su strani uočeni (središnje ukrajinske vlasti ili LNR i DNR), na kojoj su točno lokaciji identificirani i na koji su način uočeni od PPM-a (Daily Report 24, 2022).
- 2) Tablica kršenja prekida vatre (*Table of ceasefire violations*) koja detaljno opisuje svaki zabilježen prekršaj Sporazuma iz Minska. U tablici je naznačeno na kojoj je strani zabilježen prekršaj, način na koji je zabilježen i je li bilo riječ o: ispaljenim mecima (*Shot*)

iz manjeg oružja (*Small arms*), iluminacijskim bakljama (*Illumination flare*), bljescima iz ispaljenog oružja (*Muzzle flash*), prasku (*Burst*) i slično. Vidljivo je na kojoj se točno lokaciji dogodio prekršaj, od strane kojeg naoružanja, u koje je vrijeme točno zabilježen prekršaj i kod ispaljivanja projektila naznačen je smjer kretanja (Daily Report 38, 2022).

Iako su se dnevni izvještaji mijenjali tijekom djelovanja PPM-a, oni su jedini neutralni i nepristrani izvori informacija o tendenciji i razini sukoba u istočnoj Ukrajini, neovisno o djelomično neutemeljenim, isključivo interesnim, ruskim i ukrajinskim kritikama. Navedeno dokazuju ranije analize i istraživanja jer „promatrači PPM-a pružaju vjerodostojne informacije, čime se poboljšava transparentnost i dodjeljuje odgovornost za neka kršenja primirja“ (Oberson, 2021: 59). „Dnevna izvješća PPM-a pružaju značajnu količinu podataka koji svake godine postaju sve uvjerljiviji. Stalno rastući broj promatranja omogućuje sinkronijsko i dijakronijsko uspoređivanje, statističku analizu i povijesnu interpretaciju. Na primjer, PPM je zabilježio 312 554 kršenja primirja u 2018., broj koji je bio gotovo 25% manji nego u 2017., ali uvelike sličan broju takvih kršenja zabilježenih u 2016. godini“ (Umland, 2021: 10). „Nadalje, svakodnevno nepristrano izvješćivanje Misije – čak i u sve težim uvjetima – nastavilo je međunarodnoj zajednici pružati jedinstven izvor informacija o ovom uglavnom zaboravljenom sukobu“ (Kemp, 2017: 122). Zbog toga su Dnevna izvješća važan i ključan primaran izvor za razumijevanje situacije koja se događala u istočnoj Ukrajini prije 24. veljače 2022. godine. Kako se pišu i izrađuju Dnevna izvješća PPM-a?

Riječ je o određenoj vrsti procesa koji je podijeljen u nekoliko faza. Općenito prikupljanje istinitih i potkrijepljenih činjenica koje se ne temelje na glasinama ili pretpostavkama ulazi u samu srž aktivnosti PPM-a. Promatrači misije moraju razmotriti više različitih vrsta dokaza i potvrditi svoje nalaze, u skladu s jasno utvrđenim standardima dokazivanja koji su se godinama razvijali u međunarodnim organizacijama i institucijama. PPM je svakodnevno javno na internetu objavljivao izvješća i tako je zapisana povijest te je omogućeno da cijeli svijet bude svjedok događanja u DNR-u i LNR-u. Izvješća su se objavljivala na tri jezika: engleskom, ukrajinskom i ruskom. S ovom vrstom djelovanja PPM se dokazao kao neutralan promatrač koji transparentno ispunjava svoje dužnosti. Postoje dva tipa izvješća: Dnevno izvješće (*Daily Report*) i Izvješće s lica mjesta (*Spot Report*). Osim toga, samo za države sudionice izrađivao se tjedni sažetak, što je tjedna zbirka nalaza Misije. Pri izradi izvješća, promatrači šalju svoje nacрте u OESS glavni ured u Kijevu, koji ih prosljeđuje u sjedište OESS-a u Beču na pregled i odobrenje prije objave. Za ovaj su rad ključna upravo Dnevna izvješća, jer ona su ujedno i najvažniji izvor informacija koje pruža PPM. Kao što

je već rečeno, postoji razlika između izvješća u ranijim godinama PPM-a nakon 2014. godine i u posljednje dvije godine djelovanja PPM-a (2020. - 2022.). Prezentacija je poboljšana uvođenjem grafikona, dijagrama i detaljnih tablica, što ih čini lakšim i bržim za čitanje. Sadržaj Dневnih izvješća strukturiran je tako da govori o ključnim stvarima vezanima o kršenju prekida vatre, vrstama korištenog oružja, civilnim žrtvama, području razdruživanja, ograničenja slobode kretanja Misije, štetama na kućama i civilnoj infrastrukturi. Svako izvješće uvijek počinje na isti način, obavještavajući čitatelja o tome je li PPM zabilježio više, manje ili isti broj kršenja primirja u dvije zone sukoba. Dnevni izvještaji također navode broj i vrstu korištenog oružja, uključujući višecijevne raketne sustave, raketne sustave zemlja-zrak, haubice, tenkove, protutenkovske topove, minobacače, mine, automatske bacače granata, teške mitraljeze i manja vatrena oružja (Oberson, 2021: 60-61). U izvješćima je također zabilježeno kad su strane provodile vojne vježbe i kako je zbog toga zabilježen veći broj prekršaja primirja. Izvješća su se objavljivala za dan ranije s informacijama skupljenim od strane članova PPM-a do 19:30 sati tog ranijeg dana.

4. Kvantitativna analiza intenziteta sukoba u istočnoj Ukrajini

Ono što je ključno za istražiti u ovom radu je broj prekršaja primirja u dugotrajnom periodu od prosinca 2020. godine do veljače 2022. godine, odnosno kraja mandata PPM-a u istočnoj Ukrajini. Cilj kvantitativnog dijela istraživanja broja prekršaja je uočiti intenzitet sukoba u istočnoj Ukrajini u posljednjih 15 mjeseci PPM-a. Glavna hipoteza rada je da povećanje intenziteta sukoba, što je zabilježeno kroz povećan broj prekršaja primirja, mijenja vanjsku (i sigurnosnu) politiku Ruske Federacije. Što je opće intenzitet sukoba? Riječ *intenzitet* etimološki dolazi od latinske riječi *intensus*, glagola *intendere*, što doslovno znači ispružiti, nategnuti, rastegnuto ili napeto (Online Etymology Dictionary, 2024). Intenzitet je „snaga, jakost, jačina, žestina; stupanj jačine djelovanja ili učinka“ (Hrvatska enciklopedija, 2024). „Eskalacija sukoba može se shvatiti kao intenziviranje sukoba s obzirom na promatrani opseg i korištena sredstva“ (Bösch, 2017: 1). Kako bi se proučio intenzitet sukoba u istočnoj Ukrajini autor je analizirao 383 Dnevna izvješća PPM-a. Svi zabilježeni prekršaji iz Dневnih izvješća zapisivani su u *Excel* tablicu (Prilog 1.) gdje je po danima matematički istraživani broj prekršaja posebno u DNR-u i LNR-u te sumirano u obje regije. Koji su rezultati kvantitativne analize Dnevnik izvješća PPM-a?

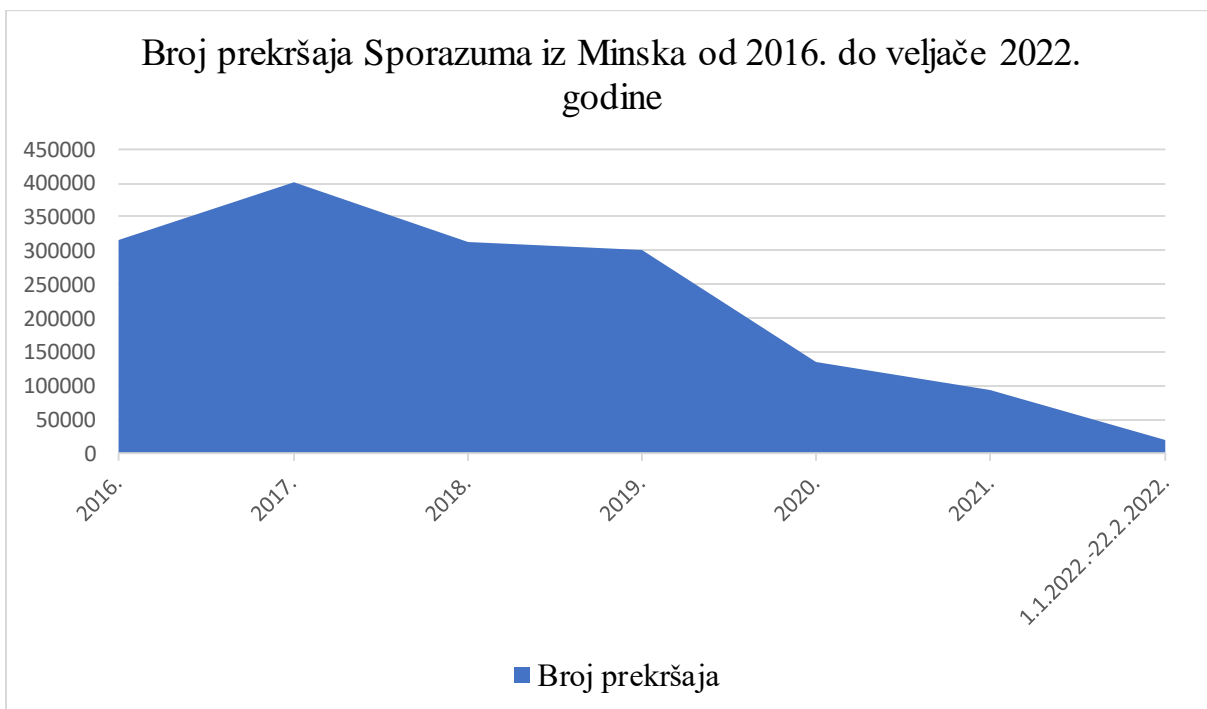
Prvo je važno uočiti trend na dugotrajnoj makro razini, odnosno kakav je bio intenzitet sukoba u 2021. u odnosu na prethodne godine. Komparativnom analizom 2021. godine s drugim godinama,

po ukupnom godišnjem broju prekršaja Sporazuma iz Minska, lako je vidljivo da je riječ o godini s najmanjim zabilježenim brojem prekršaja. Rezultati su dobiveni iz trendova koje je OEES redovito objavljivao u skupnom pregledu prekršaja primirja ranijih godina. Prvi takav dokument je iz 2018. godine, a posljednji je objavljen za 2021. godinu. Ta četiri dokumenta govore o Trendovima i promatranjima (*Trends and observations*) i po njima je vidljivo da se dugotrajno sukob u istočnoj Ukrajini smirivao ili smrzavao (ako ga gledamo kao zamrznuti sukob) (OSCE, 2018) (OSCE, 2019) (OSCE, 2020) (OSCE, 2021).

Tablica 1: Intenzitet sukoba u istočnoj Ukrajini u razdoblju od 2016. do veljače 2022. godine

Godina	Broj prekršaja
2016.	316 397
2017.	401 336
2018.	312 554
2019.	299 633
2020.	134 767
2021.	93 281
1.1.2022.-22.2.2022.	20 221

Graf 1: Intenzitet sukoba u istočnoj Ukrajini u razdoblju od 2016. do veljače 2022. godine

Do velikog smanjivanja intenziteta sukoba došlo je nakon postignutog dogovora o *Mjerama za jačanje prekida vatre* na razini Trilateralne kontakt skupine (TKS-a) koji je stupio na snagu 27. srpnja 2020. godine i trebao je trajati do konačnog sveobuhvatnog rješenja sukoba (OSCE, 2020a). Riječ je o sljedećim mjerama koje su trebale omogućiti prekid daljnjih sukoba:

- 1) „zabrana ofenzivnih, izviđačkih i diverzantskih operacija, kao i zabrana djelovanja bilo koje vrste zračnih letjelica;
 - 2) zabrana otvaranja oružane vatre, uključujući snajpersku vatru;
 - 3) zabrana postavljanja teškog naoružanja u i oko naselja, prvenstveno na civilnoj infrastrukturi, uključujući škole, vrtiće, bolnice i javne prostore;
 - 4) učinkovito korištenje stegovnih mjera za kršenja prekida vatre i obavještanje o njima koordinatora TKS-a, koji o tome obavještava sve svoje sudionike;
 - 5) stvaranje i uključivanje mehanizma koordinacije za odgovor na kršenja primirja kroz olakšavanje djelovanja Zajedničkog centra za kontrolu i koordinaciju u njegovom trenutnom okruženju;
 - 6) uzvratna oružana vatra kao odgovor na ofenzivnu operaciju* dopuštena je samo ako se dogodi po nalogu dotičnog vodstva ukrajinskih oružanih snaga i vodstva oružanih formacija DNR-a i LNR-a nakon neuspješnog pokušaja korištenja gore navedenog mehanizma koordinacije (TKS će biti obaviješten o izdavanju takvih naloga);
 - 7) gore navedene mjere ne mogu se, u cijelosti ili djelomično, osporavati nikakvim drugim naredbama, uključujući i one tajne.
- *Ofenzivna operacija ima sljedeće značenje: svaki pokušaj promjene položaja postrojbi koji postoji od datuma ove izjave, uključujući bilo koje dodatno inženjerijsko poboljšanje položaja i/ili svako kretanje naprijed i/ili premještanje naoružanih osoba prema protivniku, uključujući i kretanje za potrebe izviđanja i diverzantskih operacija“ (OSCE, 2020a).

Od ljeta 2020. godine do proljeća 2021. godine vidljivo je smanjivanje intenziteta sukoba koji je u odnosu na prošle godine ostao na nižoj razini (oko 2000 prekršaja mjesečno). Međutim, intenzitet se počeo postepeno povećavati (ili zamrznuti sukob zagrijavati) u proljeće 2021. godine. Kroz izvješća se jasno uviđaju tri velika vala povećanja intenziteta sukoba od prosinca 2020. godine do veljače 2022. godine. Navedeno je vidljivo na Grafu 2, koji pokazuje broj prekršaja kroz dugotrajno razdoblje od 15 mjeseci. Do prve velike eskalacije došlo je u proljeće 2021. godine, kad je u travnju zabilježen 9491 prekršaj, što je veliko povećanje intenziteta, u odnosu na

prethodnih nekoliko mjeseci (prosinac 2020. – 2337, siječanj 2021. – 2829, veljača 2021. – 2968, ožujak 2021. – 2909). Nakon svibnja 2021. godine intenzitet sukoba je u narednih 6 mjesec malo oslabio, ali ni približno na razinu koja je bila na prijelazu 2020. na 2021. godinu. U svibnju je broj prekršaja iznosio slično kao u travnju (9262), u lipnju je pao na 7098, u srpnju je nešto porastao, na 7998, da bi u kolovozu ponovno pao na 6016 prekršaja Sporazuma iz Minska. U rujnu je krenuo rasti, na 7736 prekršaja, da bi do novog, drugog velikog vala povećanja intenziteta sukoba došlo u listopadu s 9916 prekršaja, dok se vrhunac intenziteta sukoba u cijelom proučavanom razdoblju od 15 mjeseci dogodio u studenom 2021. godine, kad je zabilježeno 16 009 prekršaja. To je najveći broj prekršaja od polovice 2020. godine, što nije obuhvaćeno ovim istraživanjem, ali je vidljivo u godišnjim trendovima promatranja sukoba u godišnjem izvještaju OESS-a za 2020. godinu (OSCE, 2020). Nakon studenog 2021. godine dolazi do pada intenziteta sukoba, u prosincu, kad je zabilježeno 11 049 prekršaja, i siječnju 2022. godine sa 6703 zabilježena prekršaja. Međutim, treći (i posljednji) val velikog povećanja intenziteta sukoba u istočnoj Ukrajini dogodio se u veljači 2022. godine kad je zabilježeno 13 518 prekršaja Sporazuma iz Minska. Ukupan broj zabilježenih prekršaja Sporazuma u proučavanom razdoblju (prosinac 2020. - veljača 2022.) iznosi 115 839.

Tablica 2: Broj prekršaja Sporazuma iz Minska u razdoblju od prosinca 2020. godine do veljače 2022. godine

Mjeseci	Broj prekršaja
1.12.2020.-1.1.2021.	2337
1.1.-1.2.2021.	2829
1.2.-1.3.2021.	2968
1.3.-1.4.2021.	2909
1.4.-1.5.2021.	9491
1.5.-1.6.2021.	9262
1.6.-1.7.2021.	7098
1.7.-1.8.2021.	7998
1.8.-1.9.2021.	6016
1.9.-1.10.2021.	7736
1.10.-1.11.2021.	9916
1.11.-1.12.2021.	16 009
1.12.2021.-1.1.2022.	11 049
1.1.-1.2.2022.	6703
1.2.-22.2.2022.	13 518

Graf 2: Broj prekršaja Sporazuma iz Minska u razdoblju od prosinca 2020. godine do veljače 2022. godine

Prije početka *Specijalne vojne operacije* (ili, po zapadnom/ukrajinskom stajalištu *invazije* na Ukrajinu) u veljači 2022. godine je samo u prvih 22 dana zabilježeno 13 518 prekršaja Sporazuma iz Minska. Naročito veliko povećanje intenziteta sukoba zabilježeno je od 10. do 22. veljače 2022. godine. Važno je još jednom naglasiti da se podaci za vikend zbrajaju zajedno, ali ako se podaci za 19. i 20. veljače posebno odvoje/prepolove, vidljiv je postepen porast sukoba koji bi približno odgovarao broju prekršaja 21. i 22. veljače 2022. godine. U posljednjem redovnom Dnevnom izvješću PPM je naglasio da nije mogao ispratiti sve prekršaje Sporazuma iz Minska, zato što je došlo do „ograničenja slobode kretanja PPM-a, uključujući dvije kontrolne točke oružanih formacija u blizini granice s Ruskom Federacijom u regiji Donjeck i na graničnom prijelazu izvan vladine kontrole u regiji Lugansk. Bepilotna letjelica dugog dometa Misije ponovno je naišla na slučajevne smetnji GPS signala, procijenjene kao uzrokovane ometanjem“ (Daily Report 42, 2022). Zbog ometanja i onemogućavanja rada Misije s obje strane, u posljednja dva dana rada PPM-a nisu se mogli zabilježiti svi prekršaji. Preliminarna analiza pokazuje da je većina ispaljenih projektila i topovskih napada zabilježena na ukrajinskoj strani, dok su mnogobrojne vrste eksplozija zabilježene s obje strane, ali većinski u područjima koja su kontrolirale snage DNR-a i LNR-a, što je vidljivo i na kartama. Dakle, po Dnevnim izvješćima PPM-a jasno se uviđa povećan broj napada na DNR i LNR, što će se detaljnije dokazivati u budućim istraživanjima.

Tablica 3: Broj prekršaja Sporazuma iz Minska u veljači 2022. godine

Datum	Broj prekršaja
1.2.2022.	193
2.2.2022.	406
3.2.2022.	60
4.2.2022.	158
5.-6.2.2022.	451
7.2.2022.	101
8.2.2022.	180
9.2.2022.	251
10.2.2022.	749
11.2.2022.	372
12.-13.2.2022.	375
14.2.2022.	174
15.2.2022.	153
16.2.2022.	591
17.2.2022.	870
18.2.2022.	1566
19.-20.2.2022.	3231
21.2.2022.	1927
22.2.2022.	1710

Graf 3: Broj prekršaja Sporazuma iz Minska u veljači 2022. godine

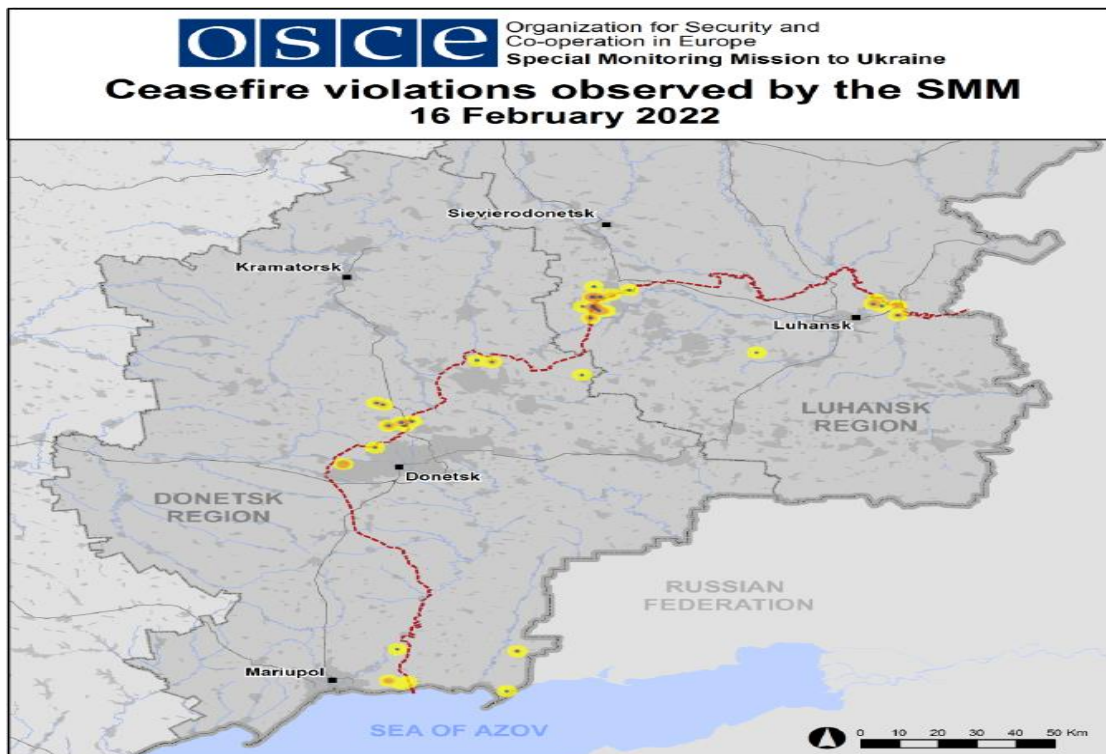
Karta 1: Prekršaji primirja 14. veljače 2022. zabilježeni od PPM-a (Daily Report 35, 2022)

Karta 2: Prekršaji primirja 15. veljače 2022. zabilježeni od PPM-a (Daily Report 36, 2022)

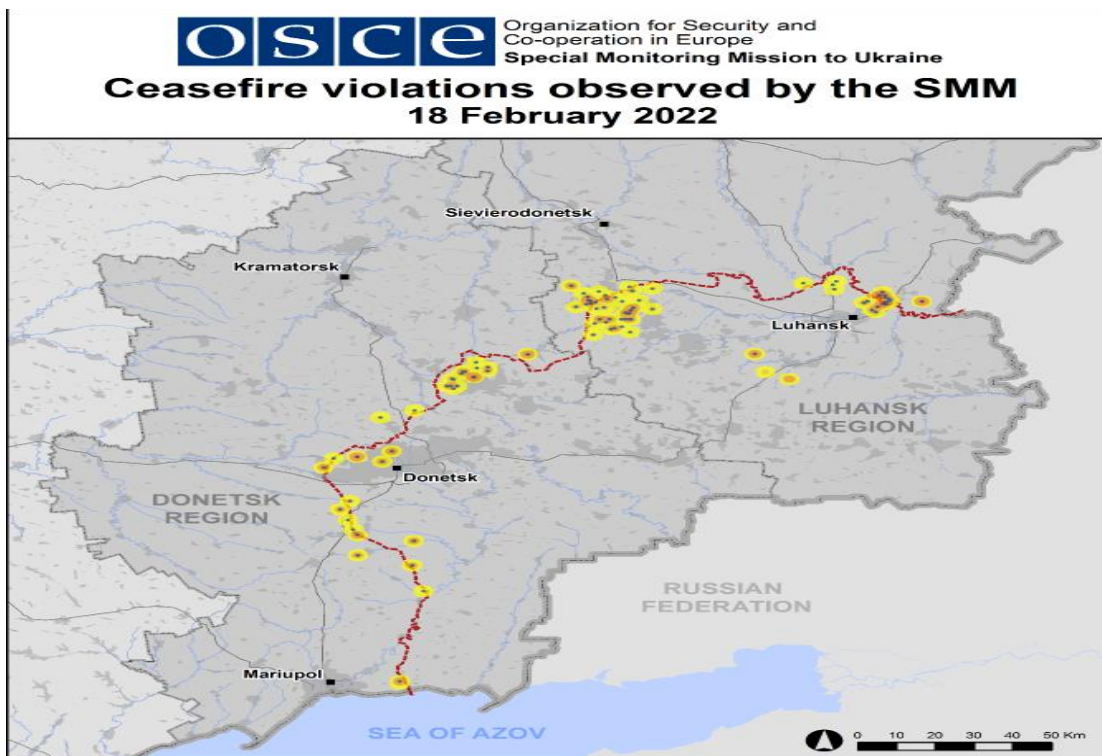
Karta 3: Prekršaji primirja 16. veljače 2022. zabilježeni od PPM-a (Daily Report 37, 2022)

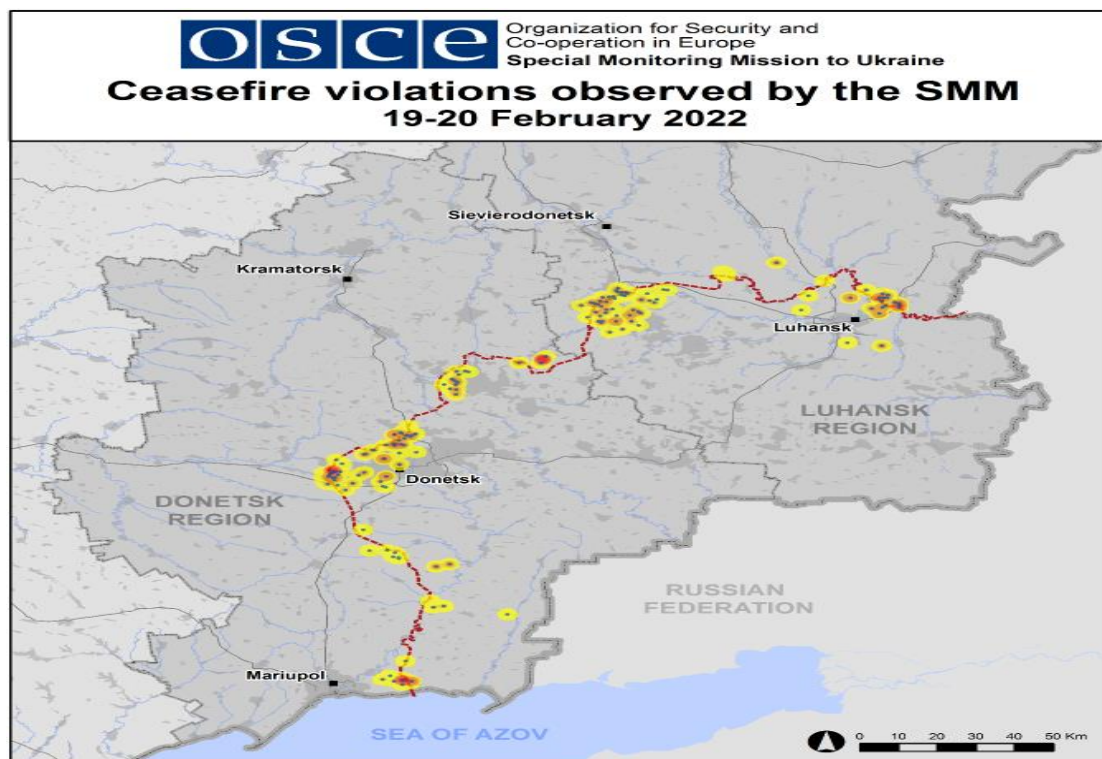
Karta 4: Prekršaji primirja 17. veljače 2022. zabilježeni od PPM-a (Daily Report 38, 2022)

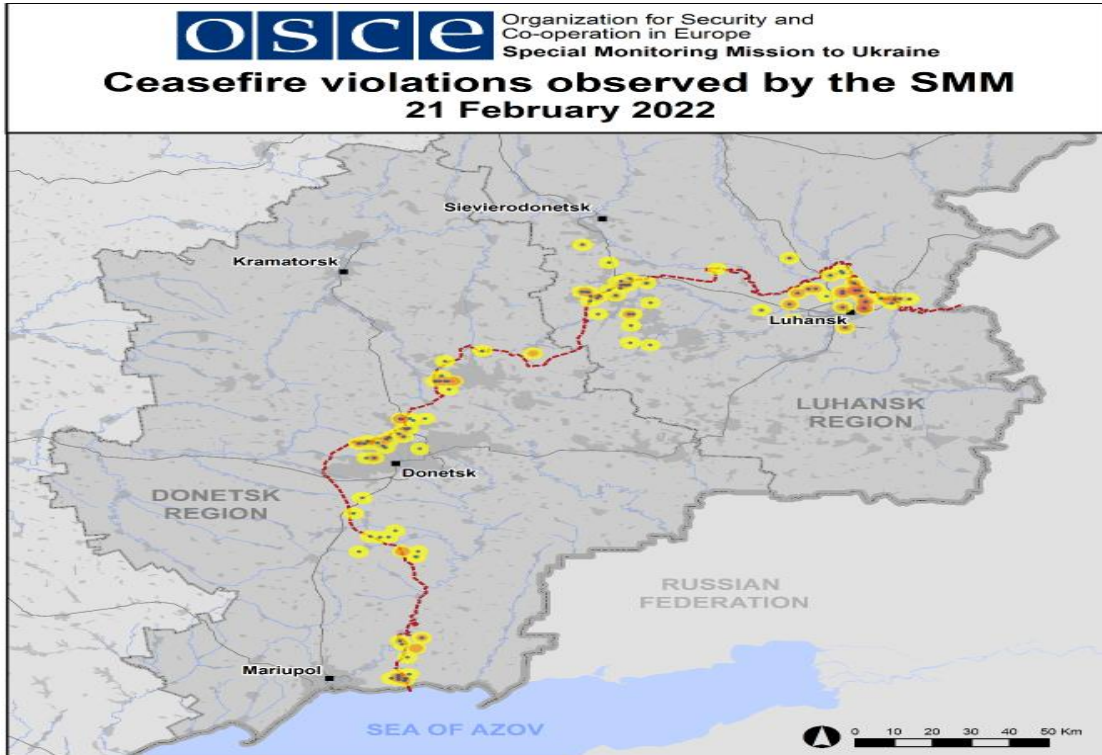
Karta 5: Prekršaji primirja 18. veljače 2022. zabilježeni od PPM-a (Daily Report 39, 2022)

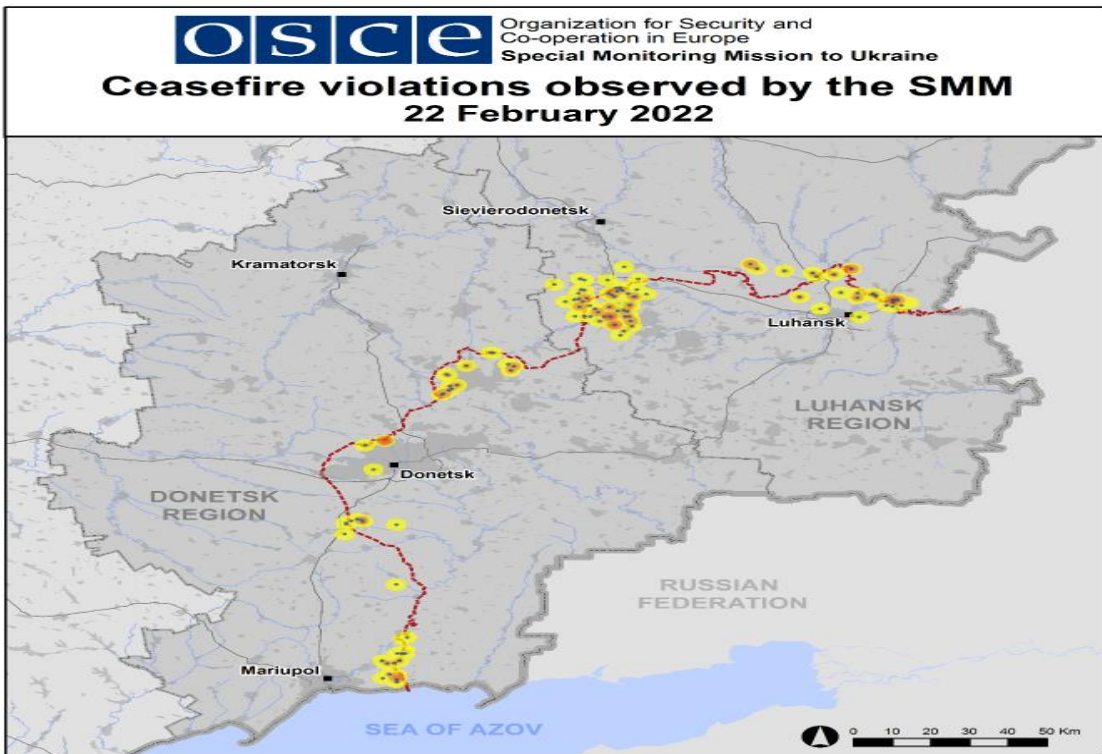
Karta 6: Prekršaji primirja 19.-20. veljače 2022. zabilježeni od PPM-a (Daily Report 40, 2022)

Karta 7: Prekršaji primirja 21. veljače 2022. zabilježeni od PPM-a (Daily Report 41, 2022)

Karta 8: Prekršaji primirja 22. veljače 2022. zabilježeni od PPM-a (Daily Report 42, 2022)

PPM je 23. veljače 2022. godine u Ukrajini objavio svoje posljednje službeno Dnevno izvješće (za 22. veljače 2022.) po modelu dnevnog redovitog izvještavanja tijekom cijelog istraživanog razdoblja. 24. veljače 2022. godine objavljeno je kraće izvješće (za 23./24. veljače 2022.) u kojem se navodi da se situacija ne samo u LNR-u i DNR-u, nego i diljem Ukrajine izuzetno pogoršala. To kraće Dnevno izvješće, broj 43/2022, samo tekstualno, bez ikakvih tablica, karata i grafičkih prikaza, opisuje što je PPM zabilježio (Daily Report 43, 2022). Sljedeće Dnevno izvješće, 44/2022, obavještava: „Misija je započela aktivnosti evakuacije nakon odluke o evakuaciji svih članova međunarodne misije donesene 24. veljače“ (Daily Report 44, 2022). Usprkos evakuaciji, promatrački timovi koji su još bili na terenu, redovito su slali promatranu situaciju, dok nije na red došla njihova evakuacija. Zbog toga se u posljednjim izvještajima kratko opisuje pogoršanje situacije po regijama i gradovima, kao i na zapadnoj granici Ukrajine gdje mnogobrojni stanovnici pokušavaju pobjeći u Mađarsku, Poljsku i Rumunjsku (Daily Report 44, 2022). U posljednja Dnevna izvješća stavljanje su posljednje informacije iz tehničke opreme PPM-a (npr. kamere) (Daily Report 45, 2022). „Glavni promatrač s višim rukovodstvom Glavnog ureda u Kijevu ostali su u Ukrajini kako bi nadgledali povlačenje cjelokupne Misije“ (Daily Report 46, 2022). Posljednja izvješća navode kako se konstantno čuju višestruke eksplozije, paljba iz višecijevnih bacača raketa, djelovanje artiljerije i strojica (Daily Report 49, 2022) (Daily Report 48, 2022). Jedan član PPM-a je poginuo u granatiranju Harkova (Daily Report 49, 2022). „Posljednji konvoj članova međunarodne misije napustio je Ukrajinu prešavši u Moldaviju 7. ožujka 2022. godine s čim završava privremena evakuacija članova međunarodne misije iz područja djelovanja. Nakon završetka privremene evakuacije, PPM obustavio je sve svoje aktivnosti izvještavanja (Daily Report 54, 2022). Tako završava posljednje Dnevno izvješće PPM-a OESS-a.

5. Ruska vanjska politika i sukob u istočnoj Ukrajini

Ruska vanjska politika se godinama za vrijeme predsjednika Vladimira Putina teorijski opisivala i definirala kao geoekonomski pragmatični realizam, odnosno fokusirala se na izgradnju ekonomske i vojne snage te unapređenje vještina upravljanja ekonomskom situacijom i sigurnosnim sustavom. Odnosi sa Zapadom bili su prije svega usredotočeni na suradnju (Boban i Cipek, 2017: 315), što je vidljivo iz raspitivanja predsjednika Vladimira Putina o mogućnostima članstva Rusije u NATO savezu za vrijeme prvog predsjedničkog mandata. Iako je vodstvo NATO saveza odbilo mogućnost članstva, postojale su mogućnosti suradnje, kao što je borba protiv

terorizma i Vijeće 19+1, kad je Rusija postala svojevrsna pridružena članica NATO saveza (Vukadinović, 2008: 144). U odnosima Zapada (članice euroatlantskih institucija: NATO i EU) i Ruske Federacije moguće je uočiti četiri prekretnice iz ruskog bližeg susjedstva koje narušile odnose sa Zapadom u 21. stoljeću:

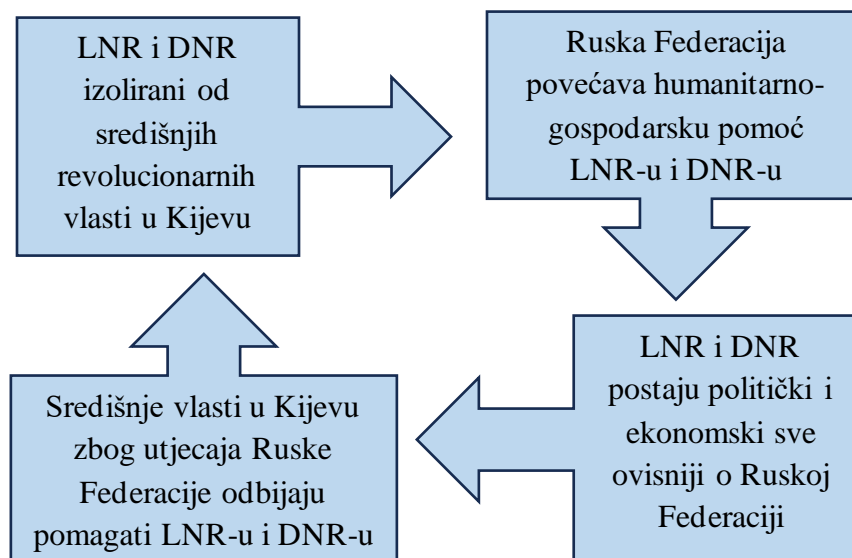
- 1) Obojene revolucije u ruskom bližem susjedstvu.
- 2) Spominjanje Ukrajine i Gruzije u kontekstu članstva u NATO savezu u Bukureštu 2008. godine (Mearsheimer, 2022: 21) te „gruzijski napad na osetijski grad Chinvali i tunel Roki, nakon čega je pokrenut protunapad Rusije na Gruziju“ (Ogorec, 2009: 17).
- 3) Euromajdan revolucija s protuustavnim državnim pučem 2014. godine, čiji su rezultat pripajanje Krima, sankcije Rusiji i osmogodišnji (građanski) sukob u istočnoj Ukrajini.
- 4) Reeskalacija sukoba u istočnoj Ukrajini u veljači 2022. godine koja je rezultirala *invazijom* na Ukrajinu, po euroatlantskom narativu ili *Specijalnom vojnom operacijom*, po ruskom narativu.

U ovom dijelu rada istražuje se vanjska politika Rusije prema sukobu u istočnoj Ukrajini. Kao što je već objašnjeno, Rusiji je bilo važno prikazati se kao treća strana unutarukrajinskog sukoba, a ne kao direktan akter i sudionik tog sukoba. Navedeno je utjelovljeno u Sporazumu iz Minska koji je službeno sklopljen između Kijeva i LNR-a i DNR-a, dok je Rusija prikazana kao neovisan treći akter. Zbog toga je Rusija godinama pokušavala riješiti problem istočne Ukrajine implementacijom Sporazuma iz Minska, ali po svom protokolu: prvo decentralizacija, onda izbori pa demilitarizacija. „Očuvanje strateške neovisnosti u sigurnosnim pitanjima, ključan je sadržaj međunarodnog djelovanja svake države, a Rusija je navedeno stavila kao prvi zadatak te je jasno naglašeno da se navedeno odnosi i na sukob u Donbasu“ (Тимофеев, 2017: 6). „Rusija dugo nije željela ulaziti u izravan oružani sukob u Ukrajini, o čemu posebno svjedoči aneksija Krima i uporaba paravojsnih snaga u Donbasu. Međutim, pitanje utjecaja na Ukrajinu ostala je crvena linija za Rusiju“ (Миник, 2022: 21). „Cilj je bio s pomoću DNR-a i LNR-a vršiti manipulaciju matičnom državom Ukrajinom i tako vratiti kontrolu nad Ukrajinom kroz reintegraciju DNR-a i LNR-a ili, ako to ne uspije, održavati građanski sukob pod kontrolom Moskve“ (Savelyeva, 2023: 4). Navedeno bi Ukrajinu ostavilo bez mogućnosti suverenog kreiranja vanjske politike (ako bi LNR i DNR imali pravo veta na vanjskopolitičke odluke), dijela teritorijalnosti (Krim) i vezalo bi je dugoročno uz Rusiju (Национальный институт стратегических исследований, 2015: 70-76). Rusija je bila svjesna svih faktora rizika njene pozicije. Zbog toga je kroz dva

diplomatska/vanjskopolitička kanala dosljedno radila na eliminaciji sukoba u Donbasu: 1) bilateralni dogovori s Kijevom, koji su zbog potpuno drugačijeg interpretiranja situacije te unutarnjih ukrajinskih nestabilnih čimbenika bili gotovo pa nemogući; 2) multilateralne odnose sa Zapadom, čije su države često slijedile svoje nacionalne interese. Nakon dugogodišnje neimplementacije Sporazuma iz Minska, Rusiji je bilo jasno kako je mala vjerojatnost za provođenje Sporazuma u cijelosti i da će biti potrebna revizija Sporazuma. Također su u ruskim vanjskopolitičkim trustovima mozгова postojale holističko-eklektičke perspektive koje su naglašavale da se ukrajinsko pitanje ne može riješiti bez značajnog kompletnog restrukturiranja sigurnosnog sustava u Europi, učinkovitih inkluzivnih institucija i uklanjanja linija razdvajanja (Тимофеев, 2017: 19-20).

Iako je bila za implementaciju Sporazuma iz Minska, Rusija je cijelo vrijeme podržavala LNR i DNR jer su bile u potpunoj izolaciji od strane središnjih revolucionarnih vlasti u Kijevu. Zanimljivo je kako se navedena situacija može dvojako interpretirati. S jedne strane, Rusija nije imala izbora nego pomagati LNR i DNR koje su ostavljene i izolirane od ostatka Ukrajine. S druge strane, Ukrajina i prozapadni istraživači naglašavat će da je Rusija navedenu situaciju odlučila iskoristavati kako bi LNR i DNR postajali sve ovisniji o njoj. Riječ je o spiralnom političkom procesu. Što su LNR i DNR zbog neimplementacije Sporazuma iz Minska postajali izoliraniji od Ukrajine, to su zbog održavanja/preživljavanja postajali sve ovisniji o Rusiji, koja je, da bi im pomogla, morala povećati institucionalno-administrativnu, političku, vojno-sigurnosnu i ekonomsku prisutnost u tim regijama. Primjerice, Ukrajina je 2017. godine prerezala sve ekonomsko-trgovinske odnose s LNR-om i DNR-om, nakon čega su te dvije pokrajine došle pod punu ekonomsku ovisnost o Rusiji. Većina godišnjeg proračuna LNR-a i DNR-a dolazila je iz Rusije, politička scena u DNR-u i LNR-u kontrolirala se iz Rusije, a jedini opozicijski faktori bili su utjecajni veterani iz unutarukrajinskog sukoba. Lideri iz obje republike pridružili su se 2021. godine političkoj stranci Ujedinjena Rusija, što predstavlja značajan politički utjecaj Rusije u LNR-u i DNR-u. Uz ekonomsku i političku, proširila se i kulturno-obrazovna ovisnost o Rusiji pa je tako 2020. godine ruski jezik proglašen službenim, a diplome sa sveučilišta u DNR-u i LNR-u dobile su ruske akreditacije (Savelyeva, 2023: 3). S vremenom su LNR i DNR postajali sve ovisniji o Rusiji i manje skloni reintegraciji pod središnje revolucionarne vlasti u Kijevu, koje pak također nisu htjele pripojiti istočne regije jer su pod velikim utjecajem Rusije. Na taj način nastaje svojevrsna politička spirala koja je bila teško rješiva kako za Kijev, tako i za Moskvu.

Shematski prikaz 1: Politička spirala međuovisnosti DNR-a i LNR-a o Ruskoj Federaciji

Vanjska politika Ruske Federacije uokvirena je dokumentom *Koncepcija vanjske politike Ruske Federacije* koji odražava sustav pogleda na sadržaj, načela i glavne smjerove vanjskopolitičkih aktivnosti. U skladu sa zakonom i ustavom, vanjsku politiku države određuje predsjednik koji u međunarodnim odnosima predstavlja Rusku Federaciju. Priprema i provedba *Koncepcije* povjerena je Ministarstvu vanjskih poslova Ruske Federacije. U povijesti moderne Rusije bilo je šest *Koncepcija vanjske politike*: 1993., 2000., 2008., 2013., 2016. i 2023. godine (Метцель, 2023). Unutar vremenskog perioda koji je dio ovog istraživanja (prosinao 2020. - veljača 2022.) vrijedila je *Koncepcija* iz 2016. godine. U njoj je naglašeno kako je vanjska politika Rusije usmjerena na „razvoj svih političkih, gospodarskih, kulturnih i duhovnih odnosa s Ukrajinom na temelju uzajamnog poštovanja, izgradnje partnerskih odnosa uz poštivanje svojih nacionalnih interesa. U suradnji sa svim zainteresiranim državama i međunarodnim strukturama Rusija će uložiti potrebne napore za političko i diplomatsko rješenje unutarukrajinskog sukoba“ (Концепция, 2016: 18). Slično je navedeno i u *Strategiji nacionalne sigurnosti Ruske Federacije* iz 2021. godine, koji je temeljni dokument strateškog planiranja za definiranje nacionalnih interesa i strateških nacionalnih prioriteta, ciljeva državne politike u području osiguranja nacionalne sigurnosti i dugoročnog održivog razvoja Ruske Federacije. U njoj je, u dijelu o *Strateškoj stabilnosti i obostrano korisnoj međunarodnoj suradnji*, objašnjeno kako se ciljevi vanjske politike Ruske Federacije provode rješavanjem raznih zadataka, jedan od kojih je i „jačanje bratskih veza između ruskog, bjeloruskog i ukrajinskog naroda“ (Стратегия национальной безопасности, 2021). Važno je naglasiti da se vanjska politika uvijek odvija paralelno sa sigurnosnim politikama.

One su međusobno povezane kao dvije strane jedne medalje i vrlo često djeluju sinkronizirano te se upotpunjavaju.

Ruska Federacija se, kako bi završila sukob u istočnoj Ukrajini, prvenstveno oslanjala na diplomatske napore, naročito u prvim godinama nakon potpisivanja Sporazuma iz Minska, ali i na sigurnosne napore, pružanjem vojno-tehničke podrške LNR-u i DNR-u. Rusija nije bila sama u diplomatskim naporima implementacije Sporazuma iz Minska. Jedan od većih europskih diplomatskih pokušaja rješavanja sukoba je već spomenuta Steinmeierova formula iz 2019. godine, prema kojoj su se istovremeno trebali odviti lokalni izbori i ustavna reforma/objava zakona o autonomiji LNR-a i DNR-a (Miller, 2019). Iako Ukrajina nije trošila velike napore za implementaciju Sporazuma iz Minska i uvođenje amandmana o decentralizaciji, trudila se približiti NATO savezu izmijenivši 2019. godine svoj Ustav s amandmanima u koje je članstvo u NATO savezu stavila kao stratešku vanjsku i sigurnosnu politiku (Конституція України, Розділ IV, V, VI, Стаття 85/102/116, 2019) (Pifer, 2019). Samo dva mjeseca kasnije, u travnju 2019. godine, Ukrajina je službeno izašla iz bilateralnog *Sporazuma o prijateljstvu* koji je s Ruskom Federacijom potpisan 1997. godine. MVP Rusije smatra da je *Sporazum* zastario, ali da ga se zato moglo obnoviti i nadopuniti. Također je naglašeno da se Ukrajina godinama nije pridržavala *Sporazuma*³, primjerice članka 6. *Sporazuma* prema kojem se stranke obvezuju da „neće sklapati nikakve sporazume s trećim državama usmjerene protiv druge strane, te da neće dopustiti da se njen teritorij koristi na štetu sigurnosti druge strane“ (МИД, 1997). „Što Ukrajina radi? Kršeći te odredbe, ukrajinsko vodstvo ratificira Memorandum o pružanju potpore operacijama NATO-a iz Ukrajine (2004.), zatim mijenja Vojnu doktrinu (2005.), kojom se pridruživanje NATO-u proglašava strateškim ciljem države, te usvaja zakon o unošenju amandmana na Ustav Ukrajine za konsolidaciju strateškog kursa Ukrajine prema stjecanju punopravnog članstva u NATO-u. Istodobno, mehanizam konzultacija s Moskvom predviđen *Sporazumom* iz 1997. godine za raspravu o ovom pitanju nije bio aktiviran“ (МИД, 2019). Nakon prekida *Sporazuma o prijateljstvu*, Vladimir Putin 24. travnja 2019. godine donosi zakonski dekret *O određivanju, u humanitarne svrhe, kategorija osoba koje imaju pravo podnijeti zahtjev za rusko državljanstvo na pojednostavljeni način* (Президент России, 2019). Ovim dekretom počela su se masovno

³ Rusija se također nije pridržavala *Sporazuma* jer je ponovnim pripajanjem (aneksijom) Krima narušen članak 2. *Sporazuma* koji govori o „međusobnom poštovanju teritorijalne cjelovitosti i nepovredivosti granica koje postoje između Rusije i Ukrajine“ (МИД, 1997).

dodjeljivati ruska državljanstva i putovnice građanima DNR-a i LNR-a. Za Ukrajinu i Zapad riječ je o „opstruiranju provedbe Sporazuma iz Minska i potkopavanju ukrajinskog suvereniteta“ (Savelyeva, 2023: 4). „Kremlj je istaknuo kako je odluka donesena radi zaštite prava i sloboda čovjeka i građanina, utemeljena na općepriznatim načelima i normama međunarodnog prava“ (Злобин, 2019), ali koja je dovela DNR i LNR u još veću ovisnost i pod još veći utjecaj Rusije (Shematski prikaz 1). U prosincu 2019. godine, na sastanku Normandijske četvorke u Parizu, sastali su se Vladimir Putin i novi ukrajinski predsjednik, Volodimir Zelenski. Nakon pregovora sastavljeni su Zajednički dogovoreni rezultati u dva odjeljka: *Neposredne mjere za stabilizaciju situacije u zoni sukoba* i *Mjere za provedbu političkih odredbi Sporazuma iz Minska*, koji se sastoje od ukupno osam konkretnih koraka:

„1) Potpuna i sveobuhvatna provedba prekida vatre do kraja 2019.; 2) Izrada i provedba ažuriranog plana razminiranja na temelju odluke Trilateralne kontaktne skupine; 3) Postizanje dogovora unutar Trilateralne kontakt skupine o tri dodatna područja za razdruživanje snaga i sredstava; 4) Oslobođanje i razmjena zatvorenika povezanih sa sukobima po principu *svi za sve*; 5) Postizanje dogovora u okviru Trilateralne kontaktne skupine, u roku od 30 dana, o novim prijelazima duž linije kontakta, prvenstveno na temelju humanitarnih kriterija; 6) Posebna promatračka misija OEES-a u Ukrajini mora imati siguran i zaštićen pristup cijeloj Ukrajini kako bi u potpunosti provela svoj mandat; 7) Koordinacija u Normandijskom formatu i Trilateralnoj kontakt skupini svih pravnih aspekata posebnog poretka lokalne samouprave - posebnog statusa pojedinih okruga Donjecke i Luganske regije; 8) Integracija *Steinmeierove formule* u ukrajinsko zakonodavstvo u skladu s verzijom dogovorenom u Normandijskom formatu i Trilateralnoj kontakt skupini“ (Посольство Российской Федерации во Франции, 2020).

Početak 2020. godine izbila je Covid-19 globalna pandemija, koja je postala fokus svjetske javnosti i medija, a u čijoj se sjeni nastavio odvijati sukob u istočnoj Ukrajini. Intenzitet sukoba se u proljeće i ljeto 2020. godine dva puta naglo povećavao (preciznije govoreći u travnju i srpnju 2020.) (OSCE, 2020). „Borba za kontrolne točke, a ne borba protiv Covid-19, postala je glavni trend sukoba u Donbasu u ljeto 2020. godine“ (Durnev, 2020). U srpnju 2020. godine, kad je došlo do velikog vala povećanja intenziteta sukoba, uspostavljen je novi dogovor o *Mjerama za jačanje prekida vatre* koji je stupio na snagu 27. srpnja 2020. godine, o čemu su telefonski dan ranije razgovarali predsjednici Rusije i Ukrajine (Первый канал, 2020). Novouvedene mjere su uspjele na nekoliko mjeseci smanjiti intenzitet sukoba, iako su se prekršaji primirja i dalje događali, samo

u mnogo manjem intenzitetu, što pokazuju i Dnevna izvješća PPM-a i izjave ruskog MVP-a (МИД, 2021g). Istovremeno kad je nastao dogovor o dodatnim mjerama, koji je smanjio intenzitet sukoba, Vrhovna rada Ukrajine je usvojila rezoluciju o postupku održavanja lokalnih izbora, koji je po Rusiji u suprotnosti sa Sporazumom iz Minska, što je Vladimir Putin telefonski objasnio ukrajinskom predsjedniku Zelenskom (Никольский, 2020). Naime, Vrhovna rada je raspisala lokalne izbore za 25. listopada 2020. godine u cijeloj Ukrajini, osim u LNR-u i DNR-u, gdje će biti raspisani lokalni izbori „na način utvrđen posebnim zakonom nakon ponovne uspostave potpune kontrole Ukrajine nad državnom granicom, ustavnim poretком, zakonom i redом, uz održavanje sigurnosti u regiji, razoružanje vojnih formacija i povlačenje vojne opreme“ (Никольский, 2020). U listopadu 2020. godine, nakon što je nekoliko mjeseci bio smanjen intenzitet sukoba, DNR i LNR su predložili *Akcijski plan za rješavanje sukoba u određenim područjima regija Donjeck i Lugansk u Ukrajini u skladu sa Sporazumom iz Minska*, kojeg je Kijev odbio razmotriti te je predložio *Plan zajedničkih koraka sudionika Trilateralne kontaktne skupine za provedbu Sporazuma iz Minska* (Фененко, 2023: 459), koji se sastoji od pet točaka:

„1) povlačenje stranih trupa, nezakonitih oružanih formacija i plaćenika s teritorija Ukrajine početkom 2021. godine;

2) poništenje niza odluka i dokumenata od strane vlasti Ruske Federacije koji predstavljaju izravno uplitanje u život ORDLO-a⁴, na primjer, pojednostavljena procedura davanja ruskog državljanstva stanovnicima ovih teritorija;

3) ponovno uspostavljanje kontrole nad relevantnim dijelom rusko-ukrajinske državne granice uz pomoć PPM-a OESS-a;

4) povećanje broja promatrača PPM-a OESS-a za četiri puta (za 1500 ljudi);

5) samo ako su ispunjeni navedeni uvjeti, kreće priprema i održavanje izbora na teritoriju ORDLO-a (uz pomoć OESS-a)“ (Лукичов, 2021: 87) (УНН, 2020).

Ruski MVP je objavio da ukrajinski prijedlog predstavlja kršenje Sporazuma iz Minska i prozvao je Njemačku i Francusku, koji su sponzori Sporazuma da reagiraju, ali njihova reakcija je izostala (МИД, 2020) (Лукичов, 2021: 87). Ruska vanjska politika imala je na kraju 2020. godine za cilj da u 2021. godini spriječi daljnju eskalaciju sukoba u Donbasu i sačuva ono što je već postignuto

⁴ Ukrajinska kratica za „odvojena područja Donjecka i Luganska“.

- stabilnost na liniji dodira između snaga DNR-a i LNR-a i Oružanih snaga Ukrajine, provedbu Sporazuma o prekidu vatre i nastavak procesa razmjene zarobljenika (Кортунов, 2020). Rusija je cijelu 2021. godinu slijedila „principijelni kurs usmjeren na sprječavanje vojne eskalacije u Donbasu“ (Обзор МИД России, 2022: 3). Zbog situacije u DNR-u i LNR-u, i povećanja intenziteta sukoba tijekom 2021. godine, diplomacija je djelovala paralelno sa sigurnosnim snagama Rusije, odnosno vojskom. Kao što jedna ruska šaljiva izreka kaže: „Oni koji ne žele slušati ministra vanjskih poslova Sergeja Lavrova, morat će se suočiti s ministrom obrane Sergejem Šojguom“ (Trenin, 2021).

U proljeće 2021. godine Rusija je primijetila gomilanje ukrajinskih snaga i vojske na liniji razgraničenja s DNR-om i LNR-om. Zato je u travnju 2021. godine Rusija pokrenula planiranu vojnu vježbu u blizini granice s Ukrajinom, što je tipičan primjer diplomacije topovnjače, odnosno „korištenje prisutnosti sile ili prijetnje sile kao *potpore* diplomatskim naporima“ (Kos-Stanišić i Domjančić, 2021: 287). Ruske vojne vježbe i gomilanje vojske uz granicu s Ukrajinom bili su u cilju obrambene reakcije na:

„1) vojne vježbe SAD-a/NATO-a *Defender Europe - 2021*;

2) preventivni potez za odvracanje moguće ukrajinske ofenzive u Donbasu, odnosno da Ukrajinci, potaknuti prošlogodišnjim (2020.) uspjesima Azerbajdžana u regiji Nagorno-Karabah, ponovno pokušaju vojno osloboditi dijelove okupiranog Donbasa;

3) pokreti ukrajinskih snaga prema Donbasu bili su dokaz da Kijev sprema nešto podlo“ (Bielieskov, 2021).

Još su dva dodatna razloga zbog kojih je tad došlo do gomilanja ruske vojske na ukrajinskoj granici:

1) u siječnju 2021. godine Joe Biden je postao novi predsjednik SAD-a i obećao je „Ukrajinu učiniti jednim od glavnih elemenata svoje vanjske politike i signalizirao spremnost za povećanje pomoći u obrambenom oružju;

2) izjave ukrajinskih dužnosnika, uključujući čelnika ukrajinskog Ministarstva obrane, koji su izrazili interes za NATO-ov program *Akcijski plan za članstvo (MAP)*“ (Bielieskov, 2021).

Dodatan uzrok je i problem vode na Krimu, koji opskrbu dobiva iz Ukrajine, a Ukrajinci su Rusima konstantno zatvarali vodu (Andrusiv i dr. 2021). Glavni povod za vojne vježbe i gomilanje ruske

vojske na ukrajinskoj granici bila je reeskalacija i intenziviranje sukoba u istočnoj Ukrajini po prvi put od srpnja 2020. godine, što su uočili i mnogobrojni mediji, zapadni i ruski političari i analitičari (Williams i dr. 2021) (Andrusiv i dr. 2021) (Meduza, 2021), naglasivši da su vojne vježbe Rusije u travnju 2021. godine samo „sredstvo odvratanja od percipiranih ukrajinskih pokušaja da ponovno zauzmu Donbas“ (Muzyka, 2021: 5). Rusija je cijelo vrijeme izjavljivala da se vojna obuka i vježbe te postavljanje vojnih snaga odvijaju u nacionalnim granicama Ruske Federacije, gdje Rusija suvereno, na cijelom svom teritoriju, može postavljati svoje snage kad god to želi, sukladno međunarodnom kontekstu (МИД, 2021t).

O opasnosti od ukrajinske vojne akcije u Donbasu upozorio je početkom travnja ministar vanjskih poslova Lavrov, koji će zahtijevati da Ukrajina „u potpunosti provede Sporazum iz Minska, kako bi se kroz dijalog s Donjeckom i Luganskom, kako zahtijeva Paket mjera za provedbu Sporazuma iz Minska, krenulo prema uklanjanju sigurnosnih prijetnji i prestanku granatiranja civilnog sektora, od kojeg ginu civili (ovo nije prvi put), i da se u ovom izravnom dijalogu utvrde pitanja konačnog statusa dotičnih područja, s pitanjem održavanja izbora na njima po dogovorenim uvjetima s Donjeckom i Luganskom“ (МИД, 2021i). Svega tjedan dana kasnije, MVP Rusije, javno objavljuje da je glavni povod i razlog vojnih vježbi i gomilanja ruskih snaga na granici s Ukrajinom eskalacija i zaoštrena situacija u istočnoj Ukrajini, gdje ukrajinske snage sabotiraju Sporazum iz Minska, krše primirje te nastavljaju gomilati nove snage i oružje na crti razgraničenja s DNR-om i LNR-om. Ukrajinske oružane snage istovremeno nastavljaju dobivati financijsku, materijalnu i logističku potporu od NATO članica, provode vojne vježbe s NATO savezom (u 2021. godini je planirano sedam vojnih vježbi), isporučuje im se suvremeno, novo naoružanje te se od strane zapadnih instruktora vrši obuka ukrajinskog vojnog osoblja (МИД, 2021p). Ovakva situacija je s ruske strane izazvala ozbiljnu zabrinutost i ugroženost stoga su Ukrajinu i NATO pozivali da „prekinu histeričnu rusofobnu propagandnu kampanju, zaustave vojne pripreme i eskalaciju napetosti u Donbasu te se suzdrže od radnji koje bi mogle dovesti do destabilizacije situacije u istočnoj Ukrajini“ (МИД, 2021p). Ruska vanjska politika se isključivo i bezalternativno zalagala za rješavanje sukoba u Donbasu putem Sporazuma iz Minska odobrenog Rezolucijom 2202 Vijeća sigurnosti UN-a (МИД, 2021p). Nekoliko dana kasnije, nakon što je Zelenski izjavio da bi članstvo Ukrajine u NATO savezu riješilo sukob u Donbasu, MVP Rusije naglasio je da takva akcija „suprotno očekivanjima Kijeva, ne samo da neće donijeti mir Ukrajini, već će, naprotiv, dovesti do velike eskalacije situacije na jugoistoku Ukrajine i do nepopravljivih posljedica za ukrajinsku

državnost pri čemu se ponovno poziva Kijev da zauzme odgovoran pristup i počne ispunjavati svoje obveze prema Sporazumu iz Minska“ (МИД, 2021r). Rusija je također upozorila da Ukrajina od početka travnja 2021. godine na granici s Donbasom ima postavljeno oko 60 000 ljudi u dobro naoružanoj vojnoj skupini pod nazivom Operacija združenih snaga (*Операции объединённых сил*), dok istovremeno dolazi do velikog kršenja primirja iz Sporazuma iz Minska (МИД, 2021t). Prvi tko je uočio regrupiranje ukrajinskih snaga oko linije razgraničenja su vlasti DNR-a, koje su još u veljači 2021. godine obavijestile Moskvu o velikoj koncentraciji ukrajinske vojske i tehnike (Фененко, 2023: 459). Rusija je još jednom na sastanku Stalnog vijeća OEES-a u Beču sredinom travnja 2021. godine ponovila kako „se zalaže za mirno rješenje unutarnjeg ukrajinskog sukoba u izravnom dijalogu između Kijeva, Donjecka i Luganska na temelju strogog poštivanja Sporazuma iz Minska u njegovoj cjelovitosti i dosljednosti“ (МИД, 2021t).

Gomilanjem vojske na granici s Ukrajinom u travnju 2021. godine Rusija je, kako mnogi analitičari tvrde, poslala jasnu poruku da će „krenuti u rat protiv susjedne države kako bi politički oblikovala događaje kada osjeti da gubi utjecaj, odnosno spremna je ući u sukob kako bi zaštitila svoje interese i utjecaj“ (Muzyka, 2021: 4). Rusija je također pokazala da je spremna ići u sukob i pokrenuti duboke ofenzivne i dugoročne operacije kako bi solidarno zaštitila rusko stanovništvo u istočnoj Ukrajini, koje je zbog povećanog intenziteta sukoba bilo pod ugrozom. Navedeno je dokazano i kvantitativnom analizom u kojoj je vidljivo da je u travnju 2021. godine došlo do prvog velikog vala povećanja intenziteta sukoba nakon srpnja 2020. godine. Ministar obrane Šojgu naredio je krajem travnja 2021. godine kraj vojnih vježbi i povlačenje vojske s granice (Ullah i dr. 2021) (Funairole i dr. 2021), u isto vrijeme kad se intenzitet sukoba u istočnoj Ukrajini počeo smanjivati. „Kombinacija diplomacije i zastrašivanja na kraju se pokazala uspješnom. Barem u prvoj fazi“ (Соловьев и Черненко, 2021).

Nakon travnja 2021. godine smanjio se intenzitet sukoba, ali ne na razinu prije travnja, nego je u odnosu na prijašnje razdoblje ostao znatno povišen. U lipnju 2021. godine Putin se u Ženevi sastao s američkim predsjednikom Joeom Bidenom, gdje je Biden izrazio zabrinutost oko ruskih prijetnji ukrajinskom suverenitetu (Bose i Arshad, 2021) i teritorijalnosti, te američku predanost istima (Minzarari, 2021: 1), na taj način prikazujući Vladimira Putina kao „nasilnika u međunarodnoj areni“ (Linkevičiūtė, 2021: 253-254). Prilikom odgovaranja na pitanja novinara, Putin je naglasio kako se „nema o čemu raspravljati oko pitanja članstva Ukrajine u NATO savezu“ (Wilkinson i dr. 2021) (Президент России, 2021a). Također je izjavio kako Rusija prema Ukrajini ima „samo

jednu obvezu – promicati provedbu Sporazuma iz Minska. Ako je ukrajinska strana spremna na to, mi ćemo ići tim putem, bez ikakve sumnje“ (Президент России, 2021a). Vladimir Putin ponovio je novinarima rusko gledište na protokol Sporazuma iz Minska, odnosno kako je prvo potrebno izmijeniti ustav i omogućiti autonomiju DNR-a i LNR-a, a da potom ukrajinska vojska može doći na granicu s Rusijom. Kritizirao je ukrajinski prijedlog u njihovom *Planu zajedničkih koraka*, prema kojemu je prvotno potrebno „vraćanje ukrajinskih oružanih snaga u njihova stalna mjesta. Što to znači? To znači da ukrajinske trupe moraju ući u Donbas - to je prva stvar. Drugo: predložili su zatvaranje granice između Rusije i Ukrajine na ovom dijelu. Treće: održati izbore tri mjeseca nakon ova dva koraka“ (Президент России, 2021a). Glavni naglasak Rusije je i dalje bio na implementaciji Sporazuma iz Minska, po njihovoj verziji provedbenog protokola, što nije odgovaralo Ukrajini.

U srpnju 2021. godine ruski predsjednik Vladimir Putin objavljuje članak pod nazivom *O povijesnom jedinstvu Rusa i Ukrajinaca*, u kojem opisuje širok i kompleksan povijesni odnos Rusije i Ukrajine. Ono što je zanimljivo u sklopu ovog istraživačkog rada su pogledi ruskog predsjednika na pitanje istočne Ukrajine i Sporazuma iz Minska. Kako je cijeli članak posložen kronološki, pred kraj članka Vladimir Putin govori da je nakon spaljivanja ljudi u Odesi 2. svibnja 2014. godine slična krvava sudbina bila predviđena, od strane pratitelja Bandere na Krimu, u Sevastopolju, Donjecku i Lugansku. Državni udar (*государственный переворот/coup d'état*) iz 2014. godine i aktivnosti novih revolucionarnih novih vlasti isprovocirali su građanski rat čiji je rezultat, prema Visokom povjereniku UN-a za ljudska prava, oko 13 000 žrtava (Путин, 2021). „Rusija je učinila sve da zaustavi bratoubojstvo. Sklopljen je Sporazum iz Minska koji ima za cilj mirno rješenje sukoba u Donbasu. Uvjeren sam da još uvijek nemaju alternativu. U svakom slučaju, nitko nije povukao svoje potpise ni s *Paketa mjera* iz Minska ni s odgovarajućih izjava čelnika država Normandijskog formata. Nitko nije pokrenuo reviziju Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a od 17. veljače 2015. godine“ (Путин, 2021). „Ukrajina ne razgovara ozbiljno o statusu Donbasa niti o jamstvima za ljude koji ondje žive, nego organiziraju krvave provokacije i narušavaju Sporazum iz Minska, koji je jedina prava prilika za mirnu obnovu teritorijalnog integriteta Ukrajine, ali bez Krima koji je odabrao svoj povijesni put. Opstanak Ukrajine uvjetovan je vječnim njegovanjem unutarnjeg i vanjskog neprijatelja, pod protektoratom i kontrolom zapadnih sila“ (Путин, 2021). Članak je na Zapadu došao pod kritiku raznih analitičara, znanstvenika i političara jer po njima članak negira postojanje ukrajinske nacije koja je utemeljena

na demokraciji i pluralizmu i kao takva je prepreka ruskim imperijalnim ciljevima, ali i Putinovu režimu (Dickinson, 2021). Mnogobrojni znanstvenici smatraju da se u ovom članku krije i uzrok napada na Ukrajinu u veljači 2022. godine jer je Putin vođen svojim osjećajem i percepcijom „svete dužnosti da poveže narode ruskog govornog područja koja je u međugri s imperijalističkim etosom i Putinovim mafijaškim moralom koji je stekao 1990-ih radeći u St. Peterburgu“ (Polianskii, 2024: 165) te iskustvom rada u KGB-u (Kuzio, 2022: 46-47). Međutim, Putin je u članku još uvijek jasno naglašavao rusku ozbiljnost i privrženost diplomatskom rješenju kroz Sporazum iz Minska, što je ključno za ostvarenje mira u Ukrajini, naglašavajući nevoljkost Kijeva da mirno ostvari svoju teritorijalnu cjelovitost kroz Sporazum iz Minska⁵. Rusija je bila otvorena za dijalog s Ukrajinom i o najsloženijim pitanjima, ali joj je važno da Ukrajina nije alat u tuđim rukama protiv Rusije. Rusi poštuju „ukrajinski jezik i tradicije, ukrajinsku želju za slobodom, sigurnošću i prosperitetom. Istinski suverenitet Ukrajine moguć je u partnerstvu s Rusijom. Naše duhovne i civilizacijske veze formirale su se stoljećima, i imaju isto izvorište, iste prepreke, uspjehe i pobjede. Naše rodbinske veze prenošene su generacijama i one su u srcima i sjećanjima živućih u modernoj Rusiji i Ukrajini i u krvnom srodstvu milijuna naših obitelji“ (Путин, 2021). Važno je naglasiti „da bi se dokazalo da je Putin bio odlučan osvojiti cijelu Ukrajinu i uključiti je u Rusiju, potrebno je pružiti dokaze da je on mislio da je to poželjan cilj, da je mislio da je to izvediv cilj, da je namjeravao slijediti taj cilj. Nema dokaza da je Putin razmišljao, a još manje namjeravao stati na kraj Ukrajini kao neovisnoj državi“ (Mearsheimer, 2022: 14-15), nego se konstantno zalagao za implementaciju Sporazuma iz Minska.

U narednih nekoliko mjeseci, dok se u istočnoj Ukrajini održavala nešto ublažena razina intenziteta sukoba, MVP Rusije je konstantno naglašavao pridržavanje te implementaciju Sporazuma iz Minska. Cijelo to vrijeme „članice NATO-a nastavile su vojni razvoj Ukrajine, pumpajući državu oružjem i poticale agresivnu retoriku kijevskog režima o mogućnosti nasilnog rješenja sukoba u Donbasu“ (Обзор МИД России, 2022: 11). U kolovozu 2021. godine problem su predstavljale izjave službenih osoba u Ukrajini o deokupaciji DNR-a i LNR-a, pozivi da stanovnici koji ne govore ukrajinski napuste državu, prijedlog zakona *O državnoj politici prijelaznog razdoblja* (Закон України, 2021), koji predviđa određeni poseban pravni režim s ciljem čišćenja regije od snaga neloyalnih Kijevu, i nema nikakve veze sa Sporazumom iz Minska i zabrinutost ruskog

⁵ Razlog nevoljkosti leži u ukrajinskoj „logici antiruskog projekta i izgradnji slika unutarnjih i vanjskih neprijatelja, pod protektoratom Zapadnih sila i iskorištavanju izgrađene percepcije *žrtve vanjske agresije*“ (Путин, 2021).

MVP-a zbog vojnih vježbi NATO saveza s Ukrajinom u sklopu *Defender Europe - 2021* (МИД, 2021s) (МИД, 2021n). U rujnu 2021. godine također se ponavljalo da središnje ukrajinske vlasti i dalje ne implementiraju Sporazum iz Minska (nisu održani lokalni izbori, amnestija, konsolidacija posebnog statusa Donbasa, obnova socioekonomskih veza između ovih regija i ostatka Ukrajine), a u proceduri su i diskriminirajući zakonski prijedlozi kao što je *Rezolucija br. 795-IX*, koju je Vrhovna rada usvojila u srpnju 2020. godine, a koja isključuje mogućnost održavanja lokalnih izbora u Donbasu na temelju Sporazuma iz Minska te prijedlog zakona *O prijelaznom razdoblju*, čime se u potpunosti negira mogućnost političkog dogovora u skladu sa Sporazumom. Iskazala se zabrinutost za nove vježbe Ukrajine s NATO savezom, zakazane za jesen, *Ujedinjeni napori - 2021* (22. - 30. rujna) i *Rapid Trident - 2021* (20. rujna - 1. listopada) (МИД, 2021m) (МИД, 2021u) (МИД, 2021o). U listopadu 2021. godine je MVP Rusije izrazio nezadovoljstvo zbog zaključka Venecijanske komisije Vijeća Europe o ukrajinskom zakonskom prijedlogu *O prijelaznom razdoblju* na Krimu i u Donbasu, smatrajući da su članovi Komisije, ignorirajući mišljenja Rusije, gledali samo sadržaj članaka i njihovo potencijalno implementiranje, a ne međunarodni pravni aspekt i kako se zakon odnosi prema Sporazumu iz Minska. Zbog toga se smatra da zaključak Venecijanske komisije nije u skladu s deklariranim načelima demokracije i vladavine prava, koji bi trebali biti temelj rada savjetodavnog tijela Vijeća Europe (МИД, 2021h). Iznosena je zabrinutost za situaciju u istočnoj Ukrajini zbog povećanja intenziteta sukoba. „Tijekom protekla dva tjedna Posebna promatračka misija OEES-a zabilježila je 2800 napada na liniji kontakta, a od srpnja 2020. godine, kada je Ukrajina potpisala dodatne *Mjere za jačanje prekida vatre*, broj kršenja premašio je 60 tisuća“ (МИД, 2021j). Također se prozvalo Europsku uniju koja je na Summitu Ukrajina-EU pozvala Rusiju da provede Sporazum iz Minska, što je izuzetno čudno jer EU očito smatra da „Moskva, umjesto Kijeva, može dati Donbasu poseban status u sastavu Ukrajine, proglasiti amnestiju za stanovnike Donjecka i Luganska te provesti ustavnu reformu Ukrajine s naglaskom na decentralizaciju njezinog teritorijalnog ustroja“ (МИД, 2021j). Pred kraj listopada stalni predstavnik Rusije u OEES-u, Aleksandar Kazimirovič Lukaševič, izvijestio je nekoliko puta o pogoršanoj situaciji u istočnoj Ukrajini i kontinuiranom ukrajinskom nepoštivanju Sporazuma iz Minska. Prozvaao je Ukrajinu da konstantno koristi taktiku izazivanja napetosti, izgrađuje rovove, inženjerski priprema vojne položaje uz gomilanje svojih snaga na liniji razgraničenja, da su počeli s okupacijom pograničnih sela (Staromarivka) i nasilno pritvorili predstavnika Luganska u Zajedničkom centru za kontrolu i koordinaciju. U svim javnim

objavama i izlaganjima ruskih diplomata konstantno se spominje nužnost implementacije Sporazuma iz Minska i Rezolucije 2202 Vijeća sigurnosti UN-a (МИД, 2021k). Međutim, sva navedena ruska upozorenja, strahovi i zabrinutost nisu pali na plodno tlo, što je vidljivo u studenom 2021. godine kad je došlo do novog vala velikog porasta intenziteta sukoba. To je kao rezultat imalo veliku rusku vanjskopolitičku diplomatsku aktivnost čiji je cilj bio riješiti sukob u istočnoj Ukrajini, a potom i novu diplomaciju topovnjače, odnosno još jedno gomilanje ruskih snaga na granici s Ukrajinom.

U prva dva tjedna studenog 2021. godine MVP Rusije u nekoliko je navrata u OESS-u i javno objavljivao i upozoravao na porast intenziteta sukoba u istočnoj Ukrajini. PPM OESS-a „zabilježio je gotovo 12 tisuća kršenja prekida vatre. Nisu to jednostavne brojke – to su porušene kuće, ubijeni i osakaćeni ljudi. Promatrači su zabilježili desetke oklopnih vozila i topničkih oružja izvan područja povlačenja, izvan određenih skladišnih područja i na željezničkim postajama u blizini linije kontakta. To izravno ukazuje na to da se Kijev priprema za pokušaj nasilnog rješenja *oslobađanja Donbasa*“ (МИД, 2021b). Rusija se i dalje zalagala za provedbu Sporazuma iz Minska i pozvala je sve „vanjske nadzornike Ukrajine i relevantne institucije OESS-a, ne riječima, već djelima, da pomognu vlastima Ukrajine u ispunjavanju međunarodnih pravnih obveza“ (МИД, 2021c). Ukrajina je ponovno uvela ekonomsku i trgovinsku blokadu LNR-a i DNR-a, a zbog teške humanitarne situacije, Vladimir Putin je 15. studenog 2021. potpisao zakonski prijedlog *O pružanju humanitarne pomoći stanovništvu pojedinih područja Donjecka i Luganska u Ukrajini*, koji je osmišljen kako bi se olakšala i poboljšala socioekonomska situacija stanovnika tih regija (Обзор МИД России, 2022: 20-21) (МИД, 2021d). Nakon što je postalo jasno da će se intenzitet sukoba nastaviti i da će krenuti ukrajinska vojna operacija na Donbas, odmah je krenulo novo rusko gomilanje vojske na granicama s Ukrajinom (Amiel, 2021), a glavni razlog tome su bile nedavne vojne vježbe NATO saveza s Ukrajinom i, ono ključno, povećanje kršenja primirja u istočnoj Ukrajini. „Rusija je stacionirala oko 100 000 vojnika na granicu s Ukrajinom kako bi: 1) spriječili Ukrajinu da se pridruži u NATO; 2) zaustavili isporuke ofenzivnih oružja Ukrajini od strane država članica NATO-a; 3) odvratili NATO savez od vojnog gomilanja naoružanja u drugim državama na ruskoj granici“ (Liu, 2022: 97). Nakon toga je Vladimir Putin na zasjedanju MVP-a postavio vanjskopolitičku zadaću izraditi sigurnosna jamstva koja će se predati SAD-u i NATO savezu (Фененко, 2023: 466). Ovo je primjer kako vanjskopolitički sustav radi paralelno sa sigurnosnim (vojnim) sustavom. Istovremeno se sa SAD-om krenulo direktno u pregovore te je

početkom prosinca održan video-sastanak predsjednika Putina i Bidena, na kojem je glavna tema bila Ukrajina. Putin je izrazio zabrinutost zbog provokativnih akcija Kijeva protiv Donbasa. „Predsjednik Biden ponovio je svoju podršku suverenitetu i teritorijalnom integritetu Ukrajine i pozvao na deeskalaciju i povratak diplomaciji“ (U. S. Embassy in Ukraine, 2021). Nadalje, Biden je naglasio *prijeteći* karakter kretanja ruskih trupa u blizini ukrajinskih granica i zaprijetio je sankcijama te dodatnoj vojnoj pomoći Ukrajini koju bi SAD i njegovi saveznici mogli poslati u slučaju daljnje eskalacije. Putin je odbacio navode i skrenuo pozornost na prisutnost NATO saveza u Ukrajini, gdje blizu granice s Rusijom izgrađuje vojne kapacitete. Bidenu je objašnjeno da Rusija zbog toga želi dobiti čvrsta, pravno obvezujuća jamstva koja će govoriti o isključenju širenja NATO saveza na istok i zaustavljanju raspoređivanja ofenzivnih oružanih sustava u susjednim državama s Rusijom. O tim su pitanjima dogovorene buduće rusko-američke konzultacije (Zagorski i dr. 2022: 15-16) (Lo, 2022: 19-22) (Президент России, 2021b).

Tjedan dana nakon video-sastanka Putina i Bidena, 15. prosinca 2021. godine, ruski MVP je predao ruski nacrt sporazuma između Rusije i SAD-a o sigurnosnim jamstvima i nacrt sporazuma⁶ s NATO-om o mjerama sigurnosti (Prilog 2. i Prilog 3.). Ključni dijelovi u oba dva nacrta za Rusiju su odustajanje NATO saveza od daljnjeg širenja i raspoređivanja ofenzivnih oružanih sustava na ruskim granicama i zahtjev da se vojni potencijal i infrastruktura NATO-a u Europi vrate na razinu prije 1997. godine (МИД, 2021e) (МИД, 2021f) (Zagorski i dr. 2022: 19). Rusija je zauzela čvrst stav prema SAD-u i NATO savezu s glavnim pregovaračem, Sergejom Rjabkovom, zamjenikom ministra vanjskih poslova, koji je 20. prosinca izjavio da ruske prijedloge treba uzeti kao osnovu za vođenje daljnjih pregovora. Sutradan je predsjednik Vladimir Putin dao podršku pregovorima, rekavši da su Moskvi od SAD-a i NATO saveza potrebna jasna pravna jamstva te da će „Moskva naći adekvatne odgovore, ako se agresivna linija nastavi“ (Фененко, 2023: 468). Nakon toga je uslijedio još jedan kontakt između Putina i Bidena, odnosno njihov telefonski razgovor 30. prosinca 2021. godine. Putin je ponovno objasnio glavnu bit ruskih prijedloga, a to su čvrsta pravna

⁶ Glavni cilj sigurnosnih jamstava je ispraviti pogrešku Mihaila Gorbačova, odnosno da se stavi u pismeni obvezujući sporazum daljnje ne širenje NATO saveza. „Bivši državni tajnik SAD-a, James Baker, uvjeravao je Gorbačova da se NATO neće širiti ni milimetar na istok, što prilično naivni sovjetski vođa nije stavio u pismeni sporazum“ (Vukadinović, 2017: 18). „1994. godine Boris Jelcin je podsjetio administraciju Billa Clintona kako je prije ujedinjenja Njemačke, 1990. godine, Gorbačovu obećano da se NATO neće širiti, na što je Bijela kuća odgovorila da je to obećanje dano predsjedniku SSSR-a, ali ne i predsjedniku Ruske Federacije“ (Фененко, 2017: 88). Zato 2021. i 2022. godine usmeno obećanje nije bilo dovoljno za Rusiju, nego pravno-obvezujući sporazum o obostranim sigurnosnim jamstvima koji uključuje daljnje ne širenje NATO saveza na granice Rusije (Bharti, 2023: 50).

jamstva koja isključuju širenje NATO saveza prema istoku i raspoređivanje prijetućih oružanih sustava u neposrednoj blizini Rusije. „Dvojica čelnika izrazila su obostranu spremnost za ozbiljan i sadržajan dijalog o temama o kojima se razgovaralo. Dogovoreno je da će se bilateralni rusko-američki pregovori održati u Ženevi 9. i 10. siječnja 2022. godine, nakon čega će 12. siječnja uslijediti razgovori u Bruxellesu u okviru Vijeća Rusija-NATO, a 13. siječnja rasprava u OESS-u“ (Zagorski i dr. 2022: 19). Biden je naglasio da SAD nema namjeru rasporediti ofenzivno oružje na teritoriju Ukrajine i da želi deeskalaciju rusko-ukrajinskih odnosa (Liptak, 2021) (Президент России, 2021c). Dva kontakta predsjednika SAD-a i Rusije u prosincu 2021. godine izuzetno su važni za Moskvu jer su ruske vlasti „uvjerene da će se američki saveznici i partneri u Europi prilagoditi ako se sklopi dogovor sa SAD-om. Moskva vidi konzultacije u okviru Vijeća Rusija-NATO i OESS-a kao pridržavanje transatlantskih obveza SAD-a, ali od njih ne očekuje nikakve rezultate; naprotiv, u njima vidi opasnost od razvlačenja pitanja“ (Соловьев и Черненко, 2021). Rusija je koristila dva načina ili diplomatska kanala komunikacije: direktno sa SAD-om i putem Normandijske četvorke i europskih saveznika.

Pred kraj 2021. godine, za Rusku Federaciju su diplomatski odnosi s Ukrajinom većinom bili zamrznuti te ju se potpuno otpisalo za bilateralnu suradnju. Slično je bilo i s europskim saveznicima koji su u potpunosti stali na stranu Kijeva po pitanju (ne)implementacije Sporazuma iz Minska. „Putinova Rusija je naučila da Europljani, koji su svoju sigurnost prepustili Washingtonu, nisu ozbiljan pandan u bilo kakvim pregovorima o važnim pitanjima na kontinentu stoga je svaki budući razgovor o stabilizaciji podrazumijevao bilateralne razgovore samo sa SAD-om“ (Paikin i Moeini, 2023: 7). Zato je Rusija odlučila oko Ukrajine pregovarati direktno sa SAD-om i NATO-om, paralelno koristeći diplomaciju topovnjače kako bi Ukrajinu odvratila od pokušaja vojnog oslobađanja Donbasa. Ključna dva problema ili crvene linije za Rusiju su:

1) Članstvo Ukrajine u NATO-u i „vidjeti kako se Ukrajina pretvara u nepotopivi nosač zrakoplova pod kontrolom SAD-a, parkiran na ruskoj granici samo nekoliko stotina milja od Moskve, neprihvatljivo je za Kremlj kao što je drugi nepotopivi nosač zrakoplova, Kuba, bio neprihvatljiv za Bijelu kuću prije gotovo šezdeset godina. Svaki ruski vođa⁷ nastojao bi spriječiti takvo

⁷ Navedeno pokazuje da neovisno o ličnosti predsjednika Vladimira Putina, svaki ruski predsjednik, koji bi radio u nacionalnim interesima Rusije, provodio bi vrlo sličnu vanjsku i sigurnosnu politiku koju provodi Putin, jer su u pitanju nepromjenjivi dugotrajni državni nacionalni interesi, definirani još u 1990-ima za vrijeme Jeljcinovih Zapadnjaka. „Čak da se Vladimira Putina danas zamjeni na mjestu predsjednika Rusije, vrlo vjerojatno bi i njegov nasljednik imao slične poglede (i politike) prema Ukrajini“ (Kuzio, 2022: 50).

usidrenje, koristeći sva raspoloživa sredstva“ (Trenin, 2021), i vanjskopolitička i sigurnosna (vojna). „Ruski politički i vojni vrh vjeruje da je pridruživanje Ukrajine Zapadu egzistencijalna prijetnja Rusiji koja se mora eliminirati“ (Mearsheimer, 2022: 25). „Tragična je istina da Zapad nije težio širenju NATO saveza na Ukrajinu, malo je vjerojatno da bi danas bilo rata, a Krim bi još uvijek bio dio Ukrajine“ (Mearsheimer, 2022: 27).

2) Ukrajinsko vojno rješenje sukoba u istočnoj Ukrajini ili „nepredviđena situacija u vidu masovne vojne akcije ukrajinskih snaga u Donbasu, koliko god se to Zapadu činilo malo vjerojatnim. Ono što je Saakašvili učinio u pokušaju da silom povрати Južnu Osetiju 2008. nikada nije izgledalo previše pametno“ (Trenin, 2021), a isto tako nije ni Ukrajincima bilo pametno da krenu u vojno oslobađanje Donbasa bez da ne očekuju sličan odgovor Rusije, kao i u Gruziji 2008. godine.

Ruski istraživači i analitičari upozoravali su na mogućnost rata krajem 2021. godine, ali su isto tako u tom scenariju predviđali mnogo rizika „za gospodarstvo, političku stabilnost i rusku vanjsku politiku te zato što se ratom uspijevaju riješiti ključni sigurnosni problemi, ali stvara se i mnogo novih“ (Timofeev, 2021). Ruski mediji su iz vladinih agencija dobivali informacije kako se diskutira i razgovara o različitim idejama, uključujući, na primjer, priznavanje neovisnosti LNR-a i DNR-a uz službeno raspoređivanje ruskih oružanih snaga tamo. „No, iza zatvorenih vrata raspravljalo se i o radikalnijim idejama“ (Соловьев і Черненко, 2021). U svojim predviđanjima za 2022. godinu, MVP Rusije nije mogao „potpuno isključiti niti scenarij *odmrzavanja* sukoba u Donbasu, niti zaoštavanje općeg sukoba. *Rat živaca* postaje, prije svega, faktor snažnog političkog pritiska, ali je također prepun prijelaza u nekontroliranu eskalaciju, što je dodatno pogoršano vojno-političkom potporom Kijeva od strane zapadnih država“ (Дынкин і Барановский, 2021: 27). Veliki izazov za situaciju u Donbasu predstavljalo je opskrbljivanje ukrajinskih oružanih snaga zapadnim modernim oružjem te je u takvom kontekstu vrlo mala vjerojatnost održivog prekida vatre i zamrzavanja dugotrajnog sukoba. Nadalje, „nepomirljivost stajališta sukobljenih strana i ozbiljna proturječja između država posrednica u rješavanju sukoba (Francuska i Njemačka, s jedne strane, i Rusija, s druge) smanjuju vjerojatnost kompromisa temeljenog na provedbi glavnih odredbi Sporazuma iz Minska“ (Дынкин і Барановский, 2021: 121). Nastavak daljnjeg naoružanja Ukrajine i njezina suradnja sa „SAD-om, Velikom Britanijom i Turskom kroz isporuku suvremenog ubojitog oružja (uključujući raketne sustave, ratne brodove, jurišne bespilotne

letjelice) već bi 2022. godine mogli ojačati opasne iluzije dijela ukrajinske elite o mogućnosti *hrvatskog*⁸ ili *azerbajdžanskog* scenarija oko Donbasa“ (Дынкин і Барановский, 2021: 124).

⁸ Hrvatski scenarij odnosi se na vojno-oslobodilačku operaciju Oluja koja je provedena u kolovozu 1995. godine. Općenita usporedba sukoba Ukrajine i Rusije sa sukobom ostatka Jugoslavije (prvenstveno Srbije i Crne Gore, te dijela BiH) protiv Hrvatske je u mnogočemu pogrešna, prije svega zbog različitog povijesnog i geopolitičkog konteksta, a onda i s pravnog i politološkog aspekta. Riječ je o dva vrlo različita slučaja, što je tema budućeg istraživanja. Kad se sama vojno-oslobodilačka operacija Oluja komparira s mogućom ukrajinskom operacijom u Donbasu, važno je naglasiti tri stvari. 1) Oluja je počela, ne samo zato što je to bila većinska volja Hrvata da oslobode svoje teritorije, nego i zato što je međunarodni kontekst bio povoljan da do Oluje dođe. Naime, manje od mjesec dana prije Oluje dogodio se genocid nad muslimanskim stanovništvom u Srebrenici, a slična situacija je prijetila i Bihaću, koji se nalazio u okruženju i blokadi, zbog čega je iz stranih centara moći predsjedniku Franji Tuđmanu predloženo da pomogne osloboditi Bihać od blokade. Zbog toga je operacija Oluja ujedno i spasilačka operacija muslimanskih snaga u Bihaću, a vrata Oluji otvorila je Srebrenica (Jutarnji.hr, 2012) (Тportal, 2015). „Oluja je najčistija operacija u povijesti ratovanja sa stajališta ratnog umijeća, jer je primijenjena najviša etika ratovanja, a to je ostaviti slobodu protivniku, i jedina koja je spriječila genocid pet puta veći nego u Srebrenici“ (Neveščanin, 2020). 2) Geostrateško razlikovanje, jer Donbas graniči direktno s Rusijom, slično kao istočna Slavonija sa Srbijom gdje nije provedena hrvatska vojno-oslobodilačka operacija zbog konstantnih rezervi koje bi Srbija slala u obranu okupirane istočne Slavonije, a SAO krajina je graničila s ratnom BiH, odakle nije mogla dolaziti sigurno nikakva vojna i druga pomoć. 3) Hrvatska je obrnuto-recipročni slučaj od Ukrajine. Naime, Hrvatska je pitanje SAO Krajine prije svega pokušala riješiti diplomatskim metodama, nudeći SAO Krajini Plan Z-4, koji je sastavljen uz pomoć UN-a, američkih, ruskih i europskih posrednika za mimo rješenje rata za Hrvatsku neza visnost od Jugoslavije. Riječ je o svojevrsnom tadašnjem Sporazumu iz Minska, samo se Planom Z-4 davao mnogo veći stupanj autonomije Srbima u SAO Krajini, primjerice uz kulturu i identitetsku autonomiju, govorilo se o srpskoj miliciji i ekonomskoj autonomiji, što za Ruse u Donbasu nije bilo predviđeno Sporazumom iz Minska. SAO Krajina postala bi samostalan entitet u Hrvatskoj, „odnosno država u državi. Imala bi zakonodavno tijelo, predsjednika vlade i sudove, grb i zastavu, novac, policiju, ali ne i vojsku“ (Horvatić, 2020) (Holjevac Tuković, 2009: 225-226). Najvažnija razlika je u djelovanju aktera. Ukrajina je odbijala dati Rusima autonomiju i provesti Sporazum iz Minska koje je potpisala, dok je Hrvatska, iako nevoljko, bila spremna provesti Plan Z-4 i dati Srbima vrlo visoki stupanj autonomije za mir, ali Srbi su odbili i zaprimiti prijedlog Plana Z-4 koji su im diplomati donijeli na razmatranje. Američki i ruski veleposlanici, Peter Galbraith i Leonid Vladimirovič Kerestedžijanc, bili su šokirani postupkom Milana Martića i srpskih čelnika. Američki veleposlanik je rekao da pobunjenim Srbima zbog navedenog slijede teški dani, da SAD neće pomagati onima koji im zatvaraju vrata i da je Srbima ovo „kardinalna greška te da i ne znaju kakve će sve posljedice imati“ (Radoš, 2015). Predsjednik Slobodan Milošević također je odbio primiti veleposlanike u svrhu razmatranja Plana Z-4. Ruski veleposlanik je naglasio da se sa Srbima uopće nije da lo razgovarati jer njihova autonomija u Hrvatskoj nije zanimala te kako je „otvoreno rekao Milanu Martiću da je odbijanjem Plana Z-4 potpisana smrtna presuda Krajini i srpskoj nazočnosti na tom području“ (Holjevac Tuković, 2009: 226). Ruska Federacija 1995. godine, nakon odbijanja Plana Z-4, nije pokušavala zaustaviti vojno-oslobodilačku operaciju Oluja jer je i sama u to vrijeme provodila slične vojne operacije u Čečeniji, boreći se protiv separatista kao što se Hrvatska borila protiv svojih separatista u SAO Krajini. Nacionalni interesi Ruske Federacije bili su izjednačeni s nacionalnim interesima Republike Hrvatske: očuvati teritorijalnu cjelovitost. Ukratko, „Rusija je u tom kontekstu bila na strani Hrvatske“ (Jutarnji.hr, 2007), a ne raspadajuće Jugoslavije. Međutim, Ukrajina je odbijala implementirati Sporazum iz Minska, što je suprotno od Hrvatske, koja je Srbima dala mogućnost diplomatskog rješenja kroz Plan Z-4, a oni su ga odbili, dok su Rusi htjeli implementaciju Sporazuma iz Minska. Nakon početka ofenzivnih operacija u Ukrajini može se zaključiti da je Vladimir Putin obrnuto-recipročni Slobodan Milošević. Dok je Milošević odbio i razmotriti Plan Z-4 (zbog toga što bi ga vrlo brzo dočekalo slično rješenje za Kosovo, koje je povijesno-identitetski i gospodarski bilo mnogo važnije Beogradu, nego što je to bila siromašna i povijesno-identitetski gotovo irelevantna SAO Krajina) i nije pomogao Srbima u SAO Krajini da se obrane od vojno-oslobodilačke operacije Oluja (Horvatić, 2020), Vladimir Putin je cijelo vrijeme naglašavao važnost implementacije Sporazuma iz Minska i započeo je ofenzivnu operaciju protiv Ukrajine kako bi Ruse u Donbasu spasio od ofenzivnih vojnih operacija Ukrajine, koja je geopolitički i geostrateški vrlo važna Rusiji. Za Republiku Hrvatsku se u budućnosti postavlja hipotetsko pitanje: ako se u BiH-u pogorša situacija oko konstitutivne pozicije i prava Hrvata za garantiranih Sporazumom iz Daytonu te ako bilo koja druga strana pokrene vojni pohod na Hrvate u BiH, hoće li se buduće vlasti Hrvatske ponašati kao Slobodan Milošević (i prepustiti Hrvate u BiH-u kakvoj bilo sudbini) ili će se ponašati kao Vladimir Putin i krenuti u obranu hrvatskog naroda i hrvatskih (geopolitičkih i geostrateških) interesa u BiH?

Usprkos lošim prognozama za 2022. godinu, Rusija je nastavila zagovarati diplomatska rješenja, ali i gomilati vojne snage te održavati vojne vježbe uz granicu s Ukrajinom (Zagorski i dr. 2022: 20). Odmah nakon posljednjeg telefonskog razgovora Putina i Bidena glavni tajnik NATO saveza Jens Stoltenberg izjavio je kako neće biti kompromisa s Rusijom po ključnim pitanjima, naročito po pitanju prava država na članstvo, odnosno širenja NATO saveza dalje na istok (ФЕНЕНКО, 2023: 469). Kao po dogovoru Putina i Bidena, krenuli su diplomatski pregovori i konzultacije Rusije sa SAD-om, NATO savezom i OESS-om. Riječ je o velikoj diplomatskoj akciji u kojoj je Rusija htjela dobiti pismena jamstva o neširenju NATO saveza i zaustavljanju daljnjeg sukoba u istočnoj Ukrajini. Predstavnici SAD-a iznijeli su stav da će vrata NATO saveza uvijek biti otvorena svima koji žele stupiti u njega. Najvažnije pitanje u pregovorima je bilo ono o mogućnosti članstva Ukrajine u NATO savezu, pri čemu je Stoltenberg nakon pregovora izjavio da su svi „saveznici ujedinjeni u glavnom principu Saveza, a to je slobodan izbor svake države da postane članica Saveza te se samo Ukrajina i 30 država članica NATO saveza mogu dogovoriti o ukrajinskom članstvu, dok sve ostalo spada u određivanje sfera utjecaja što je neprihvatljivo“ (ФЕНЕНКО, 2023: 469). Zapad je prilikom pregovora pokazao nepopustljivost, prije svega u ključnoj točki o neširenju NATO saveza, a ruski ministar vanjskih poslova, Lavrov, konzultacije i pregovore je nazvao mirnima i poslovnima. Spremnost za raspravu pokazala se pri točkama o smanjenju rizika, mjerama povjerenja (u svemiru i kibernetičkom prostoru) i kontroli naoružanja (ograničenja projektila srednjeg i kratkog dometa). „Međutim, Moskva je inzistirala da Zapad pošalje pismene odgovore na svoje prijedloge“ (Zagorski i dr. 2022: 21). 21. siječnja 2022. godine u Ženevi su se sastali ministar vanjskih poslova Lavrov i državni tajnik Antony Blinken, pri čemu je Lavrov tražio odgovore na temeljna pitanja europske sigurnosti, a Blinken je iskazivao veliku zabrinutost o mogućoj vojnoj operaciji Rusije i zatražio je vojnu deeskalaciju po pitanju Ukrajine. Lavrov je ponovio da dok se ne dobiju pismeni odgovori SAD-a i NATO-a Rusija nije sigurna je li na pravom putu sa Zapadom. Savjetnici vlada Normandijske četvorke sastali su se u Parizu 26. siječnja 2022. godine i ponovili kako je temelj za rješavanje sukoba Sporazum iz Minska, ali njihov drugi sastanak u Berlinu bio je bez rezultata (Zagorski i dr. 2022: 22). Krajem siječnja 2022. godine Rusija je zaprimila pismene odgovore SAD-a i NATO saveza na ruska sigurnosna jamstva. Administracija Joea Bidena izjavila je kako bi daljnje širenje ruskih oružanih snaga i invazija na Ukrajinu doveli do povećanja i širenja obrambenih sposobnosti SAD-a i njenih saveznika (ФЕНЕНКО, 2023: 471). Istog dana Jens Stoltenberg je održao konferenciju za medije na kojoj je

naglasio da se euroatlantska sigurnost nalazi u kritičnoj situaciji u kojoj Rusija nagomilava svoje vojne snage na granici s Ukrajinom. Naglasio je tri područja u kojima je moguća suradnja s Rusijom: „1) odnosi NATO-Rusija, gdje bi trebalo otvoriti službene urede u Moskvi i Bruxellesu i koristiti vojne kanale za komunikaciju te uspostaviti civilnu telefonsku liniju za hitne slučajeve; 2) europska sigurnost, pri čemu će se saslušati zabrinutost Rusije, ali se također Rusija treba suzdržati od agresivne retorike i nasilnog ponašanja te povući svoje snage iz Ukrajine, Gruzije i Moldavije; 3) smanjivanje rizika kroz povećanje transparentnosti i kontrole naoružanja“ (NATO, 2022). Blinken je izjavio da u ruskim prijedlozima postoje područja u kojima bi se mogao naći zajednički jezik, ali nema nikakvih ustupaka oko središnjeg pitanja: članstva Ukrajine u NATO savezu (Russell, 2022: 3). Rusija je službeno dobila sljedeće pismene odgovore od NATO-a:

- „ostajemo privrženi politici otvorenih vrata;
- podržavamo teritorijalnu cjelovitost i suverenitet Ukrajine, uključujući Krim, u granicama iz 1992. godine;
- nastavljamo dijalog za povećanje opće sigurnosti;
- predlažemo provesti seriju tematskih sastanaka na temu odnosa Rusije i NATO-a, sigurnosti u Europi, uključujući situaciju oko Ukrajine, smanjenu rizika, transparentnosti i kontroli naoružanja;
- težimo otvoriti međusobna predstavništva u Moskvi i Bruxellesu, započeti praksu razmjene informacija u Vijeću NATO-Rusija te razmjenjivati informacije o politikama iz područja nuklearne sigurnosti;
- slažemo se raditi na smanjenju incidenata u zraku i na moru;
- Rusija treba povući svoju vojsku iz Ukrajine, Moldavije i Gruzije, suzdržavati se od nasilnih prijetnji, agresivne nuklearne retorike i neprijateljskih djelovanja protiv članica NATO saveza i drugih država te vježbi za uništavanje satelita“ (Фененко, 2023: 469-470).

Uz odgovore iz NATO-a, Rusija je istovremeno zaprimila i sljedeće odgovore od SAD-a:

- „razmotriti mogućnost dogovora s Rusijom po sigurnosnim pitanjima koja uzrokuju uzajamnu zabrinutost;
- raspraviti s Rusijom zajedničke dužnosti o ne postavljanju stalnih raketnih i oružanih sustava u Ukrajini koje imaju vojne ciljeve;

- dogovoriti se o mehanizmu transparentnosti za potvrđivanje neširenja raketa *Tomahawk* na raketne sustave u Poljskoj i Rumunjskoj (zauzvrat na odredbu ruskih jamstva o provjerama ruskih raketnih sustava);
- raspraviti mjere za povećanje povjerenja pri izvođenju vojnih vježbi u Europi, ali i o sustavu široke informiranosti prilikom izvođenja vježbi;
- postaviti ograničenja na količinu međukontinentalnih balističkih sustava i bombardera koji su sposobni nositi nuklearne bojeve glave, raspraviti ograničenje novih tipova nestrateškog nuklearnog oružja;
- razraditi dopunske mjere za sprječavanje incidenata u zraku i na moru, koje nisu protivne međunarodnom pravu te mjere za obostrano smanjenje konfliktnog potencijala;
- započeti dijalog za kontrolu raketa srednjeg i niskog dometa“ (ФЕЕНКО, 2023: 470).

Vladimir Putin je početkom veljače 2022. godine, nakon što je pročitao američke i NATO odgovore, smatrao da je većina ruskih briga i izazova jednostavno ignorirana, odnosno da na ključna pitanja za Rusiju nema odgovora: „ne širenje NATO saveza, odbijanje raspoređivanja ofenzivnog oružja uz ruske granice i vraćanje vojne infrastrukture saveza na *status quo* iz 1997. godine, kada je potpisan Sporazum Rusija-NATO“ (Forgey, 2022). Ruski predsjednik također je žestoko prozvao SAD „tvrdeći da američki dužnosnici *ne mare toliko za ukrajinsku sigurnost* i da Ukrajinu samo koriste kao *oruđe za kočenje razvoja Rusije*“ (Forgey, 2022). Međutim, usprkos nezadovoljstvu ruske strane američkim odgovorima diplomacija se nije prekinula te su vrata daljnjeg dijaloga bila otvorena (Russell, 2022: 3). Nakon izražavanja nezadovoljstva, u Rusiju su došli članovi Normandijske četvorke, francuski predsjednik Emmanuel Macron, njemački kancelar Olaf Scholz te, u ulozi vršitelja dužnosti predsjedatelja OESS-a, poljski ministar vanjskih poslova Zbigniew Rau. Ključni zaključci rusko-francuskih razgovora bili su:

- „dogovoriti konkretne mjere za stabilizaciju i deeskalaciju situacije;
- postići napredak u temeljnim pitanjima koja se tiču sigurnosnih jamstva kako bi se izgradio novi poredak sigurnosti i stabilnosti u Europi;
- aktivirati Normandijski format za ispunjenje Sporazuma iz Minska i rješavanje sukoba u istočnoj Ukrajini“ (Zagorski i dr. 2022: 23).

Njemački kancelar Olaf Scholz iznio je sličan akcijski plan, uz „čvrsto obećanje predsjednika Zelenskog da će što prije dostaviti Trilateralnoj skupini sve nacрте zakona o statusu istočne Ukrajine, o promjeni Ustava i pripremi za izbore“ (Президент России, 2022). Biden je također pozvao Kijev da hitno riješi pitanje posebnog statusa Donbasa, dok je ruski predsjednik Putin izjavio da je većina prijedloga dobar put za nastavak daljnjih zajedničkih poteza i da „Sporazum iz Minska nema alternativu te da se mora učiniti sve da se problemi Donbasa riješe polazeći prije svega od Sporazuma iz Minska“ (Zagorski i dr. 2022: 23). Međutim, kad je Ukrajina uvidjela znakove da će morati riješiti pitanje DNR-a i LNR-a promjenom Ustava, što Kijevu ne odgovara, došlo je do trećeg vala povećanja intenziteta sukoba u istočnoj Ukrajini, sredinom veljače 2022. godine.

Kroz siječanj i veljaču 2022. godine, MVP Rusije konstantno je ponavljao privrženost implementaciji Sporazuma iz Minska: „ključna obveza Kijeva u okviru Minskog paketa mjera je izravni dijalog s predstavnicima Donjecka i Luganska o svim aspektima rješenja, uključujući poseban status Donbasa“ (МИД, 2022b). MVP Rusije je mnogo puta izvještavao o militarizaciji Ukrajine⁹ s ciljem vojne operacije oslobođenja Donbasa. Zabilježene su „velike isporuke zapadnog naoružanja, što nije bilo u skladu sa Sporazumom iz Minska. Samo u siječnju 2022. godine u Ukrajinu su stigle stotine američkih Javelina, tisuće britanskih raketnih sustava, više od 400 tisuća komada streljiva, uključujući i za oružja velikog kalibra, i još mnogo toga. Postoje izvještaji da je u veljači planiran transfer oružja američke proizvodnje iz baltičkih republika, haubica iz Češke, milijuna komada streljiva iz Slovačke, više od desetak turskih jurišnih dronova Bayraktar i tako dalje“ (МИД, 2022b). Početkom siječnja je Velika Britanija u samo nekoliko dana dostavila Ukrajini oko 460 tona oružja, dok su druge države tijekom cijele 2021. godine slale mnogobrojne vojne instruktore. Najveća vojna pomoć i militarizacija Ukrajine došla je od strane SAD-a, koji je u 2021. godini dostavio vojnu opremu u vrijednosti od 450 milijuna dolara, a samo u siječnju 2022. godine izdvojeno je oko 200 milijuna dolara vojne pomoći (Russell, 2022: 4). „U Ukrajini se takva pomoć doživljava kao *carte blanche* za provođenje vojne operacije u Donbasu. Ukrajinske oružane snage ne prestaju granatirati civile na istoku države. Prema podacima Posebne promatračke misije OESS-a, od Nove godine broj kršenja prekida vatre već je premašio tri tisuće“ (МИД, 2022c).

⁹ „Zapadni odgovor na događaje iz 2014. bio je udvostručiti postojeću strategiju i učiniti Ukrajinu *de facto* članicom NATO-a. Savez je počeo obučavati ukrajinsku vojsku još 2014. godine, s prosječno 10 000 obučених vojnika godišnje tijekom sljedećih osam godina“ (Mearsheimer, 2022: 15-25). Dakle, riječ je o dugotrajnoj konstantnoj militarizaciji Ukrajine i njenom spremanju za vojni sukob s DNR-om i LNR-om (i Rusijom).

„Jedno je jasno: države NATO-a svjesno su podupirale *usijane glave* u Kijevu, koje zagovaraju vojno rješenje sukoba na istoku Ukrajine pod parolama suprotstavljanja imaginarnoj *ruskoj agresiji*. Zapravo, Kijev se gura prema novom krugu nasilja¹⁰ u Donbasu“ (МИД, 2022d). Dok je Zapad upozoravao i od prosinca 2021. do veljače 2022. godine strahovao od ruskog napada na cijelu Ukrajinu, te je provodio ogromnu militarizaciju Ukrajine, Rusija je strahovala od napada militarizirane Ukrajine na DNR i LNR, što nije mogla (ni planirala) samo mirno gledati. Međutim, ruska diplomacija nije ni odustala ni utihnula usprkos pripremama sigurnosnog (vojnog) aparata za alternativne scenarije, jer diplomacija može spasiti tisuće života, samo ako postoji politička volja za provedbu diplomatskih rješenja, poput Sporazuma iz Minska.

17. veljače 2022. godine ruska strana je američkom veleposlaniku u Rusiji, Johnu Sullivanu, podnijela svoje reakcije na američke i NATO odgovore. Ruski protuodgovor sastojao se od 11 točaka (opće karakteristike, Ukrajina, konfiguracija snaga, nedjeljiva sigurnost, politika otvorenih vrata NATO-a, paket-aranžman, post-START i sigurnosna jednadžba, raspoređivanje nuklearnog oružja izvan nacionalnog teritorija, zemaljske rakete srednjeg i kraćeg dometa, teški bombarderi i površinski ratni brodovi, vojne vježbe i manevri). U drugoj točki o Ukrajini jasno se navodi da se ne planira ruska invazija na Ukrajinu, na koju stalno upozoravaju američki službenici. Također, sve što se događalo s Ukrajinom rezultat je unutarnjih politika Ukrajine i njenog unutarnjeg sukoba u Donbasu nakon Euromajdana, zbog kojeg ruske obveze iz Budimpeštanskog sporazuma iz 1994. godine ne vrijede (po pravnom principu *rebus sic stantibus*). „Ukrajinski gubitak teritorijalne cjelovitosti je rezultat unutrašnjih procesa u toj državi“ (МИД, 2022e). Po ruskom gledanju 2014. godine dogodio se državni udar koji je bio potpomognut od strane SAD-a i njegovih saveznika te su nove revolucionarne vlasti Rusima i drugim etničkim i nacionalnim skupinama u Ukrajini počele oduzimati prava. Ponovno pripojenje Krima provedeno je slobodnom voljom i pravom na samoodređenje naroda sukladno povelji UN-a te je Krim za Rusiju završeno pitanje. Nadalje, pošto se Ukrajina ne slaže s trenutačnim statusom Krima, njeno članstvo u NATO savezu može biti vrlo opasno, jer bi se ukrajinskom vojnom operacijom na Krimu SAD i njegovi saveznici našli u sukobu s cijelom Rusijom, sukladno članku 5. Washingtonskog ugovora. Rusija nije jedna od sukobljenih strana u istočnoj Ukrajini, nego je tu riječ isključivo o unutarukrajinskom sukobu, u kojemu su akteri Kijev, DNR i LNR, a taj je sukob moguće riješiti samo implementacijom Sporazuma iz

¹⁰ „Predsjednik Putin je 1. veljače 2022. godine izjavio da SAD pokušava uvući Rusiju u rat oko Ukrajine kao izgovor za uvođenje dodatnih sankcija i kako SAD i NATO ignoriraju glavne sigurnosne brige Rusije“ (Bharti, 2023: 50).

Minska, u kojem je redosljed prioriteta i odgovornosti točno naveden i jednoglasno potvrđen Rezolucijom 2202 Vijeća sigurnosti UN-a, uključujući SAD, Francusku i Veliku Britaniju. Navedeni dokumenti ne govore ni o kakvoj odgovornosti Rusije u sukobu u Donbasu. Rusija u unutarukrajinskom sukobu djeluje kao posrednik u glavnim pregovaračkim formatima: Kontaktnoj skupini i Normandijskoj četvorci, koji razvijaju preporuke za zaraćene strane i prate poštivanje tih preporuka (МИД, 2022e).

Dakle, do posljednjeg dana pred početak *Specijalne vojne operacije* (ili *invazije* na Ukrajinu), Ruska Federacija se zalagala za implementaciju Sporazuma iz Minska i diplomatsko rješenje sukoba u istočnoj Ukrajini. Međutim, kako se povećavao intenzitet sukoba u istočnoj Ukrajini, tako se mijenjala i ruska vanjska (i sigurnosna) politika. Nakon studenog 2021. godine intenzitet sukoba se nešto malo smanjio kad je nakon drugog vala velikog povećanja intenziteta sukoba u Ukrajini krenula diplomatska vanjskopolitička aktivnost Rusije. Kad se u veljači 2022. godine ponovno naglo povećao broj prekršaja Sporazuma iz Minska, Rusija je novonastalu situaciju sebi interpretirala, kao i ranije, da je krenula ukrajinska vojna operacija oslobođenja Donbasa. Kako bi se zaštitili od eminentnog napada ukrajinskih snaga, vlasti DNR-a i LNR-a započele su masovnu evakuaciju stanovništva, dok je Državna дума Rusije zatražila priznavanje neovisnosti DNR-a i LNR-a od strane ruskog predsjednika. Zbog masovnih ukrajinskih napada na istočne regije, 21. veljače 2022. godine održan je sastanak Vijeća sigurnosti o priznavanju nezavisnosti DNR-a i LNR-a (Кикнадзе, 2023: 295-336), kojima je Rusija istog dana nakon par sati i priznala nezavisnost kako bi Ukrajinu odvratila od daljnjih napada na DNR i LNR (Президент России, 2022a) (Президент России, 2022b) (Кикнадзе, 2023: 337-338). Nakon priznanja DNR-a i LNR-a, Vijeće Federacije je zbog situacije u Donbasu autoriziralo korištenje ruskih vojnih snaga izvan Rusije (Zagorski i dr. 2022: 25). Kako ni navedeni koraci nisu odvratili Ukrajinu da prestane s napadima na DNR i LNR te su se visoka razina intenziteta sukoba i broj prekršaja primirja nastavili i sljedeći dan, ruski predsjednik je ujutro 24. veljače 2022. godine najavio početak *Specijalne vojne operacije* (Президент России, 2022c) (Кикнадзе, 2023: 113-117), što je na Zapadu i u Ukrajini interpretirano i konstruirano kao *neopravdana i neprovocirana otvorena invazija/agresija* Rusije na Ukrajinu. Usprkos tadašnjem velikom povećanju intenziteta sukoba u istočnoj Ukrajini, Ruska Federacija je mogla ne započeti *Specijalnu vojnu operaciju*, ali bi „napuštanjem teritorija pod napadima Ukrajinskih središnjih vlasti pokazala slabost i iznutra i izvana“ (Savelyeva, 2023: 5), što je za administraciju predsjednika Vladimira Putina bilo nedopustivo. „Tako se Rusija ponovno

našla u izuzetno teškoj (aporetičnoj¹¹) situaciji - nije mogla zadržati DNR i LNR, niti ih je mogla prepustiti ukrajinskoj vojnoj ofenzivi, a glavni cilj osmogodišnjeg pothvata (provedba Sporazuma iz Minska) činio se nedostižnijim nego prije“ (Savelyeva, 2023: 5).

Važno je naglasiti kako je u navedenim danima, dok je trajala priprema početka *Specijalne vojne operacije*, kao odgovor na ukrajinske ofenzivne vojne operacije, MVP Rusije i dalje bio vrlo aktivan i do posljednjeg dana pokušavao je pronaći diplomatsko rješenje uvjeravajući države Zapada kako je jedini put mira implementacija Sporazuma iz Minska, a ne militarizacija Ukrajine, koja se koristi protiv DNR-a i LNR-a. Tako je 17. veljače 2022. godine Lavrov izjavio da ne postoji alternativa Sporazumu iz Minska, a poseban status Donbasa ne može ostati samo prazno slovo na papiru (МИД, 2022f). Istovremeno su od potpredsjednice ukrajinske Vlade, Irine Vereščuk, dolazile izjave kako nema planova za nikakve nove zakone o posebnom statusu Donbasa, kao i od ministra vanjskih poslova Ukrajine, Dmitra Kulebe, da nema „nikakvih planova implementacije Sporazuma iz Minska kojim bi se bilo kojoj ukrajinskoj regiji dao poseban status s pravom veta i to treba biti uklesano u kamen“ (Press Center, 2022) (МИД, 2022g). Ruski MVP je i tijekom veljače upozoravao na porast broja granatiranja LNR-a i DNR-a naoružanjem koje je zabranjeno sa Sporazumom iz Minska, a koje se događa u mnogim naseljima diljem Donbasa (МИД, 2022a) (МИД, 2022h). U telefonskim razgovorima Lavrov je Zapadne saveznike urgirao da „maksimalno utječu na ukrajinske vlasti kako bi ih potaknuli na konstruktivniju poziciju. Provedba Sporazuma iz Minska ostaje jedini način za postizanje dugoročnog i održivog rješenja unutarnjeg ukrajinskog sukoba“ (МИД, 2022i). Nakon priznanja neovisnosti DNR-a i LNR-a, Lavrov je izjavio kako je Sporazum iz Minska mrtav i da ga je Kijev godinama (inkrementalno) ubijao i gazio neimplementacijom (МИД, 2022j), suprotno potpisanim obvezama Sporazuma i pravnom principu *pacta sunt servanda*.

¹¹ Riječ je o svojevrsnoj svakodnevnoj aporiji (bezizlaznosti) Ruske Federacije još od kraja hladnograta. Rusija ima dva izbora: ili će kao država koja se ne ponaša po pravilima (Zapada) u međunarodnim odnosima biti okarakterizirana/etiketirana kao pokvarenjak (*spoiler*) i zbog toga će biti stavljena pod ekonomsko-političke sankcije jer svoje nacionalne interese štiti od ekspanzije NATO saveza (instrumenta/alata američke vanjske i sigurnosne politike), ili će se, slamajući svoju materijalnu egzistenciju, podčiniti američkim interesima, kao što je to bio slučaj liberalizacije u 1990-ima. Slična aporija za Rusiju je bila i u veljači 2022. godine, kad je mogla ili gledati kako ukrajinske snage vojno zauzimaju LNR i DNR ili vojno intervenirati u cijelu Ukrajinu, što ju ponovno etiketira kao pokvarenjaka i stavlja pod ekonomsko-političke sankcije. Ova aporija za Rusiju predstavlja vječnu vanjskopolitičku i sigurnosnu zamku (*ловушка*), a dio te zamke je i *Specijalna vojna operacija* (ili *invazija*), iz koje Rusija ne može izaći osim konačnom pobjedom, završilo to vojnom pobjedom ili diplomatskim pregovorima. Zbog te aporije Rusija od hladnograta većinom ima reaktivnu vanjsku politiku, uvijek odgovara na za padne akcije, odnosno druga po redu vuče vanjskopolitičke i sigurnosne poteze, a ne kreira ih strateški prva.

Iako su mnogi političari, znanstvenici i javne osobe govorili da je riječ o *neopravdanom i neprovociranom napadu/invaziji/agresiji* (*unjustified and unprovoked attack/invasion/aggression*) na Ukrajinu (Herb i dr. 2022) (NATO, 2022a) (Perrin, 2022) (O'Sullivan, 2022) (European parliament research service, 2022) (G7 Germany, 2022) i da su ruski argumenti i izjave fabrikacija, laži i obmana (Arel i Driscoll, 2022: 24), iz kvantitativne analize broja prekršaja u istočnoj Ukrajini, koja je pokazala jasnu tendenciju povećanja intenziteta sukoba u tri vala u razdoblju od prosinca 2020. do veljače 2022. godine te vanjskopolitičkih, diplomatskih i sigurnosnih poteza Rusije, teško je zaključiti da je *Specijalna vojna operacija* (ili *invazija* na Ukrajinu) bila neprovocirana. Neovisno o opravdanosti¹² i isprovociranosti sukoba, službeni pogledi Zapada razlikovat će se od ruskih pogleda po pitanju početka rusko-ukrajinskog sukoba, kao i svega što mu je prethodilo.

Za kolektivni Zapad ili države članice euroatlantskih integracija i njihove bliske partnere riječ je o *neopravdanom i neprovociranom napadu* na jednu suverenu državu, članicu Ujedinjenih naroda, što je neprihvatljivo ponašanje koje krši međunarodno pravo. Napad Rusije (ili Putinovog režima) na Ukrajinu svoje osnove ima u negiranju ukrajinske nacije, kulture, povijesti i državotvornosti koju joj žele oduzeti i lišiti je suvereniteta i (jednog dijela) teritorijalnosti. Po zapadnom gledištu Rusija na Ukrajinu gleda kao na objekt u međunarodnim odnosima kojemu velike sile mogu odlučiti sudbinu, ne uvažavajući njezinu slobodnu volju i izbor. Rusija bi se trebala zapitati zašto Ukrajina radije odabire zapadni model vrijednosti i političkog uređenja, a ne ruski. Cilj ruske objektivizacije Ukrajine je kontrola jedne suverene države, a instrumenti kontrole se mogu podijeliti u 3 skupine: 1) ekonomski instrumenti, primjerice s dogovorenom jeftinijom cijenom ruskog plina i ponude ruskog predsjednika o financijskoj pomoći za vrijeme Euromajdana; 2) politički instrumenti, kao što su ruski bliski odnosi s proruskim strankama i političkim vođama poput Janukoviča; 3) kulturno-identitetski instrumenti, kojima se kroz negaciju bilo kakvih identitetskih diferencijacija poistovjećuju ruski i ukrajinski narod. Ovi se zapadni argumenti još nadovezuju na zapadni stav i pogled o subjektivizaciji Ukrajine, odnosno promatranju Ukrajine kao subjekta međunarodnih odnosa koji ima pravo slobodno odlučiti svoj put te gdje i kome želi

¹² O opravdanosti ratova u kontekstu kraja 20. i početka 21. stoljeća potrebno je provesti zasebno istraživanje u kojem bi se istražio koncept humanitarnih intervencija vojnim sredstvima u drugu državu s ciljem zaštite stanovništva. Primjerice, zašto bi NATO humanitarna intervencija u Jugoslaviju (zbog Kosova) 1999. godine bila opravdana, a ruska humanitarna intervencija u Ukrajinu (zbog Donbasa) 2022. godine neopravdana, dok obje za cilj imaju zaštitu civilnog stanovništva od srpskih, odnosno ukrajinskih vojnih ofenzivnih akcija (i potencijalnog etničkog čišćenja)?

pripadati, što odgovara liberalnoj teoriji međunarodnih odnosa, koja naglašava važnost međunarodnog prava i slobode, kako pojedinaca, tako i država kao aktera u međunarodnim odnosima. Važno je istaknuti kako u međunarodnim odnosima, ali i u svakodnevnom životu sloboda kao vrijednost ne dolazi samostalno. Sloboda je uvijek jedna strana medalje, a druga strana je odgovornost, jer se težnja za slobodom ne događa u nekom izvankontekstualnom vakuumu, nego u kontekstualnom svijetu međunarodnih odnosa utemeljenih na različitim interesima. Kako pojedinac, tako i država ima pravo djelovati po svojoj slobodnoj volji. Međutim, utopistički je i krajnje iluzorno za očekivati da će ostali akteri međunarodnih odnosa samo gledati određeno slobodno djelovanje bilo kojeg aktera bez da na njega odgovore. Nijedan akter međunarodnih odnosa ne može se promatrati kao samostalan i odvojen od drugih aktera, nego je riječ o međupovezanosti svih aktera i njihovih interesa, čak i onda kad su oni suprotstavljeni. Drugim riječima rečeno, Ukrajina, kao i bilo koja druga država, imala je i još uvijek ima slobodu djelovati kako želi, ali isto tako na tom putu slobode uvijek mora biti svjesna odgovornosti, odnosno odgovora drugih aktera (poput Rusije) na njeno slobodno djelovanje.

S druge strane, ruska pozicija je mnogo bliža realističkoj teoriji međunarodnih odnosa, koja govori o interesima i sili kao glavnim fundamentima međunarodnih odnosa te se onda na temelju njih određuju sfere utjecaja, zbog međusobne sigurnosti. Po ruskom realističkom gledištu, koje datira još od grupe Zapadnjaka (liberala) iz 1990-ih godina za vrijeme ruskog predsjednika Borisa Jeljcina (Boban i Cipek, 2017: 305), Ukrajina, kao i sve bivše države SSSR-a, dio su ruske sfere interesa i utjecaja, o čemu je prvi govorio ruski ministar vanjskih poslova Andrej Kozirjev, koji je bio Zapadnjak, po kojemu je i nazvana ruska verzija Monroeove doktrine – Kozirjeva doktrina, odnosno da rusko blisko susjedstvo pripada Rusima (Litera, 1994: 45-47). Za rusko realističko gledište pitanje Ukrajine je sigurnosno pitanje, zbog potencijalnog članstva Ukrajine u NATO savezu, što je 2019. godine postavljeno u ukrajinski Ustav i ono čega se NATO savez i SAD nisu htjeli u sigurnosnim jamstvima Rusiji pismeno odreći. NATO savez i njegovo širenje je jedan od potencijalnih uzroka, kako ruskih strahova¹³, tako i napada na Ukrajinu u veljači 2022. godine. Nadalje, Rusija naglašava kako je uistinu došlo do kršenja međunarodnog prava u Ukrajini, ali u

¹³ Ili režima Vladimira Putina koji se više straši promjene Ukrajine u funkcionirajuću liberalnu demokraciju, što naglašavaju pojedini zapadni znanstvenici i analitičari (John Williams, 2022) (Stanford Report, 2022) (Person i McFaul, 2022), nego samog širenja NATO saveza na njegove granice, budući da je NATO savez tad već okruživao Rusiju sa zapada (Latvija, Litva, Estonija, Poljska), juga (Turska) i istoka (granica SAD-a i Rusije na Beringovom moru). „Stoga se Kremlj ne boji demokratizacije same po sebi, već demokracije kao alata za potkopavanje ili čak rušenje Putinovog sustava“ (Wilson, 2014a: 69).

veljači 2014. godine, kad je protuustavno (ilegalno) izvršen državni udar protiv Janukoviča, što je za posljedicu imalo reakciju Rusije, kad je pripojila (anektirala) Krim. Instrumenti kontrole Ukrajine koju Zapad proziva da ih Rusija koristi, također Rusija može prozivati Zapad da ih koristi:

- 1) ekonomski instrumenti, kroz financijsku pomoć koja je godinama sa Zapada dolazila Ukrajini;
- 2) politički instrumenti, vidljivi u obojenim revolucijama (Narančasta i Euromajdan revolucija);
- 3) kulturno-identitetski instrumenti, kojima se Ukrajinu poistovjećuje s pripadanjem europskom civilizacijskom krugu, ističući snažnu diferencijaciju Rusa i Ukrajinaca, zanemarujući činjenicu bliskih povijesnih, kulturnih, tradicionalnih rusko-ukrajinskih veza, ali i na individualnoj razini, mnogobrojnih obiteljskih i prijateljskih veza između građana Rusije i Ukrajine (Masters, 2023).

Zanimljiv bi bio budući znanstveni rad s istraživačkim pitanjem: u kojoj se mjeri Ukrajina kao subjekt bori protiv ruskog imperijalizma, a u kojoj je mjeri riječ o posredničkom sukobu zapadnog (američko-britanskog¹⁴) perfidnog demokratskog imperijalizma (s europskim dominionom) protiv ruskog, potencijalno transparentnijeg (u smislu tko uistinu vlada), imperijalizma?

24. veljače 2022. godine ostat će jednim od važnijih datuma u europskoj, ali i svjetskoj povijesti, kao jednom od prekretnica, a možda i početkom kraja ili krajem početka unipolarnog svijeta vođenog SAD-om te potencijalna akceleracija stvaranja multipolarnog svijeta. Cilj ruskih vojnih operacija u Ukrajini je obrana ljudi (u Donbasu) kroz denacifikaciju i demilitarizaciju Ukrajine, tako da ne postoji nijedna antiruska prijetnja (Zagorski i dr. 2022: 27) (Винокуров, 2023: 76) (Madlovics i Magyar, 2023: 51). Denacifikacija podrazumijeva proces sličan onomu koji je bio u postnacističkoj Njemačkoj, kad je denacifikacija označavala proces kojim su se Saveznici služili da neutraliziraju sustav vladanja Trećeg Reicha, odnosno sustav vlasti i mreže ljudi nacističke Njemačke (Waxman, 2022). U ukrajinskom kontekstu, kako je objasnio Lavrov, denacifikacija¹⁵ „će zahtijevati ne samo ukidanje zakona koji promiču nacističku ideologiju i praksu, već će također značiti ukidanje svih zakona koji diskriminiraju rusko govoreće stanovništvo i sva prava ruskog

¹⁴ Još jedno interesantno pitanje za buduće istraživanje je uloga američko-britanskog vojno-industrijskog kompleksa (koji je najveći dobitnik trenutnog rusko-ukrajinskog sukoba) u unutarukrajinskom sukobu, naročito između vrhova Željeznog trokuta (politika ugovaranja obrane) SAD-a: Kongresa, državnog birokratskog aparata i privatnih (vojnih) ekonomskih/financijskih interesa (Adams, 1981). „Postavlja se pitanje tko će vratiti sve financijske dugove Ukrajine Zapadu, možda ne samo današnje generacije Ukrajinaca, nego i njihova djeca, unuci, praunuci“ (Путин, 2021)? Riječ je o logici obrane demokracija (čiji su korijeni još u američkom *Zakonu o Zajamu i najamu - Lend and Lease Act* iz Drugog svjetskog rata), gdje nisu važni dugovi koji će nastati za vrijeme rata, niti izgubljeni životi u ime demokracije, dok god se u ratu uspješno obrani demokracija i s njom povezano slobodno kapitalističko (zapadno) tržište.

¹⁵ Denacifikacija nije denacionalizacija Ukrajine, proces u kojem bi svi Ukrajinci bili dekonstruirani kao nacija, nego se odnosi na neutralizaciju ekstremnih ksenofobnih i neonacističkih elemenata u posteuromajdanskoj Ukrajini, o čemu je Rusija godinama konstantno upozoravala u svojoj vanjskoj politici.

govornog stanovništva“ (Коголов, 2022). Nakon veljače 2022. godine ruska vanjska politika morala se prilagoditi i od tad je fokusirana na dva smjera djelovanja:

1. Održavanje odnosa s koalicijom od nekoliko desetaka država, koje su vođene SAD-om, te koje uvode kaznene mjere i sankcije protiv Rusije kako bi je dovele do političke i ekonomske izolacije. Te države također sudjeluju u posredničkom ratu protiv Rusije.
2. Odnosi s ostatkom svijeta od oko stotinu država koje često zauzimaju neutralan stav prema sukobu u Ukrajini jer ga smatraju regionalnim europskim sukobom. Mnoge su zauzele stav koji je naklonjen Moskvi, ili koji je, po terminologiji *Koncepcije vanjske politike Ruske Federacije, konstruktivan*. Zato nastavljaju trgovati s Rusijom i u različitim dimenzijama s njom održavati kontakte, usprkos Zapadnim sankcijama. Ruski trustovi mozгова u svojim analitičkim vanjskopolitičkim dokumentima, ove države nazivaju *Svjetska većina (Мировое большинство)*. Postoji i *siva zona* država koje balansiraju između suradnje sa Zapadom i suradnje s Moskvom (Караганов и Крамаренко, 2023: 5-17).

DNR i LNR su pripojene Rusiji u rujnu 2022. godine nakon održanog referenduma (Николаев, 2022), iako su već godinama s Rusijom *de facto* bili povezani ekonomski, politički i kulturno. Prostor DNR-a i LNR-a ispražnjen je osmogodišnjim unutarukrajinskim i trenutačnim međudržavnim rusko-ukrajinskim sukobom koji uvjetuje i daljnju budućnost ovih regija.

6. ZAKLJUČAK

Vanjska politika Ruske Federacije, kao i vanjska politika bilo koje druge države, uvjetovana je kontekstom unutar kojeg djeluje. Kontekst ne uvjetuje samo djelovanje država, nego i kreiranje nacionalnih interesa, sigurnosnih i drugih javnih politika te percepciju svijeta i ugroza u njemu. Za Rusiju, dugotrajne strukturne ugroze konstantno dolaze sa Zapada, preciznije rečeno, iz „velike Sjevernoeuropske nizine iz koje su u posljednjih 500 godina krenuli napadi Poljaka 1605., Šveđana 1708., Francuza 1812. te dva puta Nijemaca u dva svjetska rata 1914. i 1941. godine. Gledajući iz drugačije perspektive, ako računamo od Napoleonove invazije 1812., ali ovaj put uzmemo u obzir i Krimski rat od 1853. do 1856. i dva svjetska rata do 1945., Rusi su se na Sjevernoeuropskoj nizini ili blizu nje borili svake 33 godine“ (Marshall, 2018: 5). Ova percepcija konstantne ugroze iz Europe za Rusiju je nastavljena i nakon hladnog rata širenjem NATO saveza, neovisno o tome kakva je zapadna percepcija NATO saveza, jer u međunarodnim odnosima ključno je predvidjeti

reakciju druge strane i razumjeti njihove strahove, a ne se praviti da oni ne postoje ili da su irelevantni. Vođenje uspješne vanjske politike označava posjedovanje diplomatske sposobnosti i vještine staviti se u poziciju drugoga, što Zapad nema ili ne želi imati kad je u pitanju Rusija¹⁶. Iz ruskog kuta gledišta, 21. stoljeće karakterizira širenje NATO saveza prema njenim granicama, i obojene revolucije, poput Narančaste i Euromajdan revolucije u Ukrajini. Svrgavanje legitimnih vlasti (neovisno o razini legalnosti na kojoj se temelji ta legitimnost) za Rusiju označava oblik hibridnog ratovanja, a Euromajdan revolucija 2014. godine rezultirala je pripojenjem Krima i unutarukrajinskim sukobom koji je trajao osam godina (2014. - 2022.). Unutarukrajinski sukob, ili sukob unutar i oko Ukrajine, kako ga opisuje OESS, obilježen je različitim diplomatskim akcijama, pregovorima i mirovnim prijedlozima, od kojih je najvažniji Sporazum iz Minska. Kroz njega je ruska vanjska politika sebe uspješno predstavila kao posrednika i medijatora, a LNR i DNR kao aktere unutarukrajinskog sukoba koji su jednakopravni središnjim revolucionarnim vlastima u Kijevu, dok se poluotok Krim nigdje ne spominje. Do implementacije Sporazuma iz Minska nije došlo zbog drugačije interpretacije protokola kojim se trebao provesti Sporazum. Za Rusiju je prvo potrebno provesti decentralizaciju, uvođenjem amandmana o posebnom statusu autonomije LNR-a i DNR-a u ukrajinski Ustav, nakon čega se provode lokalni izbori i onda demilitarizacija. Ukrajina je smatrala da je prvo potrebno provesti demilitarizaciju i lokalne izbore, a potom decentralizaciju. Glavni cilj ruske vanjske politike kroz implementaciju Sporazuma iz Minska je omogućiti autonomni status LNR-a i DNR-a kroz koji bi se uspostavila kontrola vanjske politike Ukrajine, odnosno spriječio ulazak Ukrajine u euroatlantske institucije. Neimplementacija Sporazuma iz Minska omogućila je održavanje osmogodišnjeg unutarukrajinskog sukoba, koji je varirao u svom intenzitetu, što je redovito od početka sukoba pratio PPM OESS-a.

Kvantitativnom analizom Dnevnih izvještaja PPM-a u periodu od prosinca 2020. godine do veljače 2022. godine uvidjela su se tri vala povećanja broja prekršaja primirja, odnosno povećanje intenziteta sukoba. Prvi veliki val se dogodio u travnju 2021. godine kad je došlo do gomilanja vojske na granici s Ukrajinom i upozorenja ruske vanjske politike o izuzetno lošem stanju u istočnoj Ukrajini, gdje je uočena velika razina sukoba između ukrajinskih vojnih snaga i pobunjenih regija. Nakon što je krajem travnja 2021. godine došlo do smanjenja intenziteta, Rusija

¹⁶ Slično se može reći da Rusija nema razumijevanja prema Zapadu i da je trebala zadovoljiti minimalne kriterije liberalne demokracije, prema čemu je u Rusiji postojao očevidan i razumljiv strah zbog katastrofalnih društvenih i gospodarskih rezultata liberalizacije postsovjetske Rusije (šok terapijom) u 1990-ima (Ogorec, 2008: 48-64).

je povukla svoje vojne snage s granice, odnosno završila vojne vježbe. U narednih nekoliko mjeseci ruska vanjska politika je inzistirala na implementaciji Sporazuma iz Minska od strane Kijeva, što je navedeno i u članku predsjednika Putina o odnosima Rusije i Ukrajine. MVP Rusije upozoravao je na konstantnu militarizaciju Ukrajine, prekršaje Sporazuma iz Minska i vojne vježbe Ukrajine s NATO savezom. U studenom 2021. godine došlo je do drugog velikog vala povećanja intenziteta sukoba u istočnoj Ukrajini, zbog čega je Rusija ponovno krenula u gomilanje vojnih snaga na granici s Ukrajinom. Paralelno je krenula vanjskopolitičko-diplomatska akcija konačnog dogovora sa Zapadom oko sigurnosnih jamstva. Za vrijeme pregovora Rusije sa SAD-om, NATO savezom, OESS-om i europskim saveznicima (prvenstveno Normandijskom četvorkom), intenzitet sukoba u istočnoj Ukrajini se smanjio. Dok je provodila pregovore, ruska vanjska politika je upozoravala na izuzetno velike količine vojnog ofenzivnog naoružanja koje dolazi u Ukrajinu sa Zapada i koje će se, po mišljenju Rusije, upotrijebiti za ukrajinsku vojnu ofenzivnu operaciju na DNR i LNR. Zato je sve do priznanja neovisnosti LNR-a i DNR-a ruska vanjska politika ponavljala cijelo vrijeme važnost implementacije Sporazuma iz Minska, što Ukrajina nije planirala napraviti jer bi joj status autonomije LNR-a i DNR-a ugrozio suverenitet i članstvo u euroatlantskim institucijama. Kad se uvidio početak trećeg velikog vala povećanja intenziteta sukoba u istočnoj Ukrajini, Rusija je prvo, kako bi odvrtila Ukrajinu od nastavka ofenzivnih vojnih djelovanja, priznala neovisnost LNR-a i DNR-a. Budući da se situacija nastavila pogoršavati, što je zabilježio i PPM OESS-a, Ruska Federacija je započela *Specijalnu vojnu operaciju* (ili *invaziju* na Ukrajinu). Za Rusiju, zbog početka ukrajinske ofenzive na LNR i DNR, *Specijalna vojna operacija* predstavlja opravdanu humanitarnu intervenciju s ciljem obrane ruskog naroda u Ukrajini te je ona bila jasno isprovocirana. Zapad i Ukrajina, iako se služe diskursom liberalne teorije međunarodnih odnosa, naglašavajući slobodan izbor Ukrajine i rusko kršenje međunarodnog prava, zanemaruju liberalno gledati Ukrajinu kao *prozirnu kutiju* u kojoj je uistinu došlo do povećanja intenziteta sukoba u istočnoj Ukrajini, nego ističu samo *neopravdanu i neprovociranu invaziju* na Ukrajinu, gledajući je kao *crnu kutiju*, što je karakteristika realističke teorije međunarodnih odnosa. Uzroci sukoba¹⁷ između Ukrajine i Rusije su mnogobrojni te se

¹⁷ Različiti autori i izvori najčešće spominju sljedeće uzroke sukoba između Rusije i Ukrajine: „širenje NATO saveza na istok, što predstavlja egzistencijalnu prijetnju za Rusiju“ (Mearsheimer, 2022: 15-25), „nepridržavanje (ili selektivno pridržavanje) međunarodnog (i ustavnog) prava, (fragmentirani) režim Ruske Federacije u strahu od demokratizacije (političkog sustava) i liberalizacije (društva)“ (Rukavina, 2023), „ambicije Rusije za kontrolu i utjecaj na Ukrajinu (koji je godinama opadao), usmjerenje Ukrajine sve više prema Zapadu, uvjerenje Putina da se Ukrajinci ne žele boriti“ (Götz i Ekman, 2024: 198) i drugi.

ovisno o razini i objektu istraživanja mogu različito analizirati i interpretirati. Mnogi istraživači, analitičari i stručnjaci naglašavaju da je još uvijek „velika nepoznanica zašto se Rusija odlučila na *Specijalnu vojnu operaciju/invaziju* zbog nedostatka snažnih dokaza i zatvorenih procesa odlučivanja u Kremlju“ (Polianskii, 2024: 168). Međutim, povod sukobu je uvijek jedan čin zbog kojeg je upravo u tom trenutku u povijesti započeo određeni događaj, a u ovom slučaju povod sukobu je ruska interpretacija početka ukrajinske vojne ofenzive na DNR i LNR, na koju je Rusija odgovorila s vojnom ofenzivom na cijelu Ukrajinu.

Neovisna varijabla ovog istraživanja je intenzitet sukoba u istočnoj Ukrajini koji je dobiven analizom 383 Dnevna izvještaja PPM-a OESS-a, u kojima je matematički dobiven broj prekršaja primirja Sporazuma iz Minska. Ovisna varijabla je vanjska i sigurnosna politika Ruske Federacije. Dokazana je jasna korelacija između povećanja intenziteta sukoba u istočnoj Ukrajini i reakcija vanjske i sigurnosne politike Rusije. Dakle, može se zaključiti kako su ruske vanjskopolitičko-diplomatske i sigurnosne (re)akcije povezane s kretanjima intenziteta sukoba u istočnoj Ukrajini. Kako se u istraživanom razdoblju povećavao intenzitet sukoba u istočnoj Ukrajini, tako je i ruska vanjska i sigurnosna politika postajala sve aktivnija. Prvi val povećanja sukoba u istočnoj Ukrajini dogodio se u travnju 2021. godine te je popraćen ruskim vojnim vježbama i gomilanjem ruskih vojnih snaga na granici s Ukrajinom, dok je Ministarstvo vanjskih poslova Ruske Federacije upozoravalo na pogoršanu situaciju u istočnoj Ukrajini i nužnosti implementacije Sporazuma iz Minska. Slično se dogodilo i u studenom 2021. godine, kad su se uz vojne vježbe, gomilanje ruskih vojnih snaga i redovite vanjskopolitičke aktivnosti, zatražila sigurnosna jamstva Zapada, prvenstveno od SAD-a i NATO saveza. Treći val povećanja intenziteta sukoba u istočnoj Ukrajini u veljači 2022. godine označio je početak *Specijalne vojne operacije* ili, po zapadnom narativu, *invazije* na Ukrajinu. Navedena veza se može gledati kao kauzalni odnos ili da je riječ o „vezi uzročnog tipa, uzrok je neovisna varijabla, a posljedica je ovisna varijabla“ (Corbetta, 2022: 74). U završnom specijalističkom radu (neovisna varijabla) povećanje intenziteta sukoba u istočnoj Ukrajini uzrok je koji za posljedicu (ovisnu varijablu) ima rusku vanjskopolitičko-diplomatsku i sigurnosnu aktivnost. Ovim istraživanjem dokazala se glavna hipoteza, odnosno da se s porastom intenziteta sukoba u istočnoj Ukrajini u razdoblju od prosinca 2020. do veljače 2022. godine mijenjala vanjska i sigurnosna politika Ruske Federacije.

Graf 4: Broj prekršaja Sporazuma iz Minska u razdoblju od 1.12.2020 do 22.2.2022. u korelaciji s vanjskom i sigurnosnom politikom Rusije

„Do početka 2022. militarizacija i napetost na zapadnim granicama Ruske Federacije, izazvana od strane Sjedinjenih Američkih Država i njihovih satelita, dosegla je neprihvatljivu razinu. Odbijanje država *kolektivnog Zapada* da ozbiljno razmotre ruske prijedloge za razvoj uzajamnih sigurnosnih jamstva konačno je potvrdilo njihovu nevoljkost da rade na pronalaženju kompromisnog rješenja kontroverznih pitanja. U međuvremenu, ubrzana priprema kijevskog režima za vojnu ofenzivu velikih razmjera protiv stanovništva Donbasa stvorila je izravnu prijetnju nacionalnoj sigurnosti Ruske Federacije. Rusija nije mogla ne reagirati“ (Обзор МИД России, 2023: 3).

Karl von Clausewitz konstatirao je da rat nije ništa drugo nego nastavak politike drugim sredstvima (von Clausewitz, 1989: 605) i to je najbolje vidljivo u ovom završnom specijalističkom radu. Rusija je godinama vanjskopolitički i diplomatski urgirala da se implementira Sporazum iz Minska. U istraživanom razdoblju od prosinca 2020. do veljače 2022. godine, Rusija je paralelno koristila diplomatske akcije, ali i sigurnosne aktivnosti (diplomacija topovnjače), kao što su vojne vježbe i gomilanje vojske na granici u travnju i studenom 2021. godine kad je u istočnoj Ukrajini došlo do naglog povećanja intenziteta sukoba. U veljači 2022. godine ruska diplomacija i vanjska politika su do posljednjeg trenutka bile aktivne, ali kad je po treći put došlo do naglog povećanja intenziteta sukoba u istočnoj Ukrajini, Rusija je politiku nastavila drugim sredstvima, odnosno *Specijalnom vojnom operacijom* (ili po zapadnom narativu, *invazijom* na Ukrajinu). Za države članice euroatlantskog saveza i samu Ukrajinu riječ je o *neprovociranom i neopravdanom napadu*. Zbog povećanja intenziteta sukoba u istočnoj Ukrajini od travnja 2021. do veljače 2022. godine te fokusu na neimplementaciji Sporazuma iz Minska od strane Ukrajine, na što je cijelo vrijeme upozoravala ruska vanjska politika i diplomacija, ne može se olako reći da je Rusija Ukrajinu 24. veljače 2022. godine napala neprovocirano. Također, to ne znači da je napad na bilo koju državu članicu međunarodnog poretka opravdan, nego samo znači da je važno razumjeti uzroke napada, koji su raznovrsni i njih je uvijek, kao što i sama riječ kaže, mnogo više te ih treba razlikovati od povoda, koji je jedan konkretan događaj koji izravno vodi do sukoba i objašnjava zašto je sukob započeo upravo u tom trenutku. Ovim istraživanjem utvrđen je povod (*novod/outbreak*) trenutačnog rusko-ukrajinskog sukoba, a to je naglo povećanje intenziteta sukoba u istočnoj Ukrajini u veljači 2022. godine, što je Ruska Federacija interpretirala kao početak ukrajinske vojne ofenzive na DNR i LNR te ju je odlučila spriječiti nastavkom politike drugim (vojnim) sredstvima.

SAŽETAK

Završni specijalistički rad istražuje vanjsku politiku Ruske Federacije i sukob u istočnoj Ukrajini. Glavni cilj istraživanja je utvrditi koliki je bio intenzitet sukoba u istočnoj Ukrajini u razdoblju od 15 mjeseci (od prosinca 2020. godine do veljače 2022. godine) i kakva je sukladno tomu bila vanjska (i sigurnosna) politika Ruske Federacije. Intenzitet sukoba u istočnoj Ukrajini utvrdio se kvantitativnom analizom proučavanjem 383 Dnevna izvještaja Posebne promatračke misije Organizacije za europsku sigurnost i suradnju iz koje se iščitao broj prekršaja Sporazuma iz Minska i izračunalo dugotrajno kretanje intenziteta sukoba u istočnoj Ukrajini. Nakon toga se kvalitativnom metodom istraživala vanjska (i sigurnosna) politika Ruske Federacije prema sukobu u istočnoj Ukrajini s naglaskom na period od prosinca 2020. do veljače 2022. godine. Istraživanje je dokazalo da tri vala povećanja intenziteta sukoba u istočnoj Ukrajini, u travnju i studenom 2021. godine i veljači 2022. godine (neovisna varijabla), uzrokuju povećanu razinu ruskih vanjskopolitičkih (i sigurnosnih) aktivnosti (ovisnu varijablu). Završni specijalistički rad zaključuje da povećan intenzitet sukoba u istočnoj Ukrajini u veljači 2022. godine (treće povećanje u 10 mjeseci) predstavlja povod za *Specijalnu vojnu operaciju* (po ruskom narativu) ili *invaziju* na Ukrajinu (po zapadnom narativu) i da je vrlo teško tvrditi kako je *Operacija/invazija* bila neprovocirana.

Ključne riječi: Ruska Federacija, vanjska politika, diplomacija, sigurnosna politika, Ukrajina, Sporazum iz Minska, Vladimir Putin, Posebna promatračka misija OEES-a

ABSTRACT

The final specialist paper researches the foreign policy of the Russian Federation and the conflict in eastern Ukraine. The main goal of the research is to detect the intensity of the conflict in eastern Ukraine over a period of 15 months (from December 2020 to February 2022) and what were accordingly activities of the foreign (and security) policy of the Russian Federation. The intensity of the conflict in eastern Ukraine was determined through a quantitative analysis by studying 383 Daily Reports of the Special Monitoring Mission of the Organization for European Security and Cooperation, from which the number of violations of the Minsk Agreement was read, and the long-term trend of the intensity of the conflict in eastern Ukraine was calculated. After that, the foreign (and security) policy of the Russian Federation towards the conflict in eastern Ukraine was researched using a qualitative method, focusing on the period from December 2020 to February 2022. The research proved that three waves of increasing conflict intensity in eastern Ukraine in April and November 2021 and February 2022 (independent variable), caused an increased level of Russian foreign policy (and security) activities (dependent variable). The final specialist paper concludes that the increased intensity of the conflict in the eastern Ukraine in February 2022 (the third increase in 10 months) represents the outbreak of the *Special Military Operation* (according to the Russian narrative) or an *invasion* of Ukraine (according to the Western narrative) and it is very difficult to argue that *Operation/invasion* was unprovoked.

Keywords: Russian Federation, foreign policy, diplomacy, security policy, Ukraine, Minsk Agreement, Vladimir Putin, OSCE Special Monitoring Mission

LITERATURA

Knjige

Adams, Gordon (1981) *The Iron Triangle: The Politics of Defense Contracting*. Zurich: Council on Economic Priorities.

Arel, Dominique i Driscoll, Jesse (2022) *Ukraine's Unnamed War Before the Russian Invasion of 2022*. New York: Cambridge University Press.

Boban, Davor i Cipek, Tihomir (2017) *Politički sustav Rusije*. Zagreb: Plejada d.o.o.

Brzezinski, Zbigniew (1999) *Velika šahovska ploča*. Varaždin: Interland.

Burnham, Peter i dr. (2006) *Metode istraživanja politike*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.

Corbetta, Piergiorgio (2022) *Istraživanje u društvenim znanostima*. Zagreb: Političke analize.

Цыганок, Анатолий Дмитриевич (2016) *Донбасс: неоконченная война. Гражданская война на Украине (2014-2016): русский взгляд*. Москва: АИРО-XXI.

Denzin, Norman K. (1970) *The research act: A theoretical introduction to sociological methods*. New Jersey: Transaction Publishers.

Дынкин, Александр Александрович i Барановский, Владимир Георгиевич (2021) *Россия и мир: 2022 экономика и внешняя политика*. Москва: ИМЭМО РАН.

Фененко, Алексей (2017) *Современная история международных отношений: 1991-2016*. Москва: Аспект-Пресс.

Фененко, Алексей (2023) *Современная история международных отношений: 1991-2022*. Москва: Аспект-Пресс.

Flick, Uwe (2007) *Designing qualitative research*. London: SAGE.

Huntington, Samuel (1996) *The Clash of Civilizations*. New York City: Simon & Schuster.

Кикнадзе, Владимир (2023) *Спецоперация. Украинский фронт войны против России*. Москва: Издательство Прометей.

Lee Myers, Steven (2017) *Novi car: uspon i vladavina Vladimira Putina*. Zagreb: Večernji list d.o.o.

Лукичов, Лев Всéволодович (2021) *Вооруженный конфликт на территории Украины. Хронология выполнения Минских договоренностей*. Киев: Лига офицеров.

Madlovics, Bálint i Magyar, Bálint (2023) *Russia's Imperial Endeavor and its Geopolitical Consequences*. Budapest: CEU Press.

Marshall, Tim (2018) *U okovima geografije*. Zagreb: Knjižara Znanje.

Ogorec, Marinko (2008) *Putinova Rusija: novi uspon stare vojne sile*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.

Следственный комитет Российской Федерации (2015) *Трагедия юго-востока Украины*. Москва: Медиа-Принт.

Snyder, Timothy (2018) *The Road to Unfreedom*. New York: Tim Duggab Books.

Vidmarović, Đuro (2020) *Kijevski dnevници*. Zagreb: Vjesnik.

Винокуров, Владимир Иванович (2023) *Внешняя политика и дипломатия Российской Федерации*. Москва: Дипломатическая Академия МИД России.

von Clausewitz, Carl (1989) *On War*. New Jersey: Princeton University Press.

Vukadinović, Radovan (2008) *Amerika i Rusija*. Zagreb: Politička kultura.

Wilson, Andrew (2014) *Ukraine Crisis: What it Means for the West*. London: Yale University Press.

Yekelchuk, Serhy (2020) *Ukraine – What Everyone Needs to Know*. New York: Oxford University Press.

Članci

Åtland, Kristian (2020) Destined for deadlock? Russia, Ukraine, and the unfulfilled Minsk agreements. *Post-Soviet Affairs* 36(2): 122-139.

Баца, Денис (2017) Российско-украинские отношения: этапы и проблемы. *Проблемы постсоветского пространства* 4(1): 65-72.

Bharti, Mukesh Shankar (2023) Ukrainian and Russian Relations: An Analysis of the Post-Donbas Crisis. *Copernicus Political and Legal Studies* 2(3): 43–57.

- Boban, Davor (2014) Oligarhijski sustav u Ukrajini – prepreka izgradnji moderne države. *Političke analize* 17(5): 40-45.
- Denzin, Norman K. (2012) Triangulation 2.0. *Journal of Mixed Methods Research* 6(2): 80-88.
- Dukić, Larisa (2015) Rusko pripajanje Krima. *16. Meridijan* (12): 24-29.
- Ekman, Per (2023) Painful Moments and Realignment: Explaining Ukraine’s Foreign Policy, 2014–2022. *Problems of Post-Communism* 71(3): 232-244.
- Engvall, Johan (2019) OSCE and Military-Confidence Building in Conflicts: Lessons from Georgia and Ukraine. *FOI Report*.
- Фесенко, Владимир (2014) Кризис в Украине в восприятии украинцев. *Pro et Contra* 63(3-4): 26-35.
- Giardullo, Cono i dr. (2019) Technological Innovation in the OSCE: The Special Monitoring Mission in Ukraine. *OSCE Yearbook 2019*: 119-137.
- Golanski, Robert (2016) One Year after Minsk II: Consequences and Progress. *European View* 15(1): 67-76.
- Götz, Elias i Ekman, Per (2024) Russia’s War Against Ukraine: Context, Causes, and Consequences. *Problems of Post-Communism* 71(3): 193-205.
- Holjevac Tuković, Ana (2009) Kraj srpske paradržavne vlasti u Hrvatskoj kroz tjedni jugoslavenski tisak. *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* 41(1): 223-255.
- Hurak, Ihor (2015) The Minsk Agreements of 2015: a Forced Step or a Small Achievement of the Ukrainian Side within the Diplomatic Confrontation around the War in the Donbas. *The Copernicus Journal of Political Studies* 7(1): 124-140.
- Hurak, Ihor (2016) Ukrainian-Russian Interstate Relations During the Presidency of Viktor Yanukovych – “Honeymoon Period” or “Coercion to Marriage”. *Annales Universitatis Mariae Curie-Sklodowska* 1(1-2): 103-121.
- Karatnycky, Adrian (2005) Ukraines Orange Revolution. *Foreign Affairs* 84(2): 35-52.

- Katchanovski, Ivan (2015) *Crimea: People and Territory before and after Annexation*. U: Pikulichka, Wilczewska, Agnieszka i Sakwa, Richard (ur) *Ukraine and Russia: People, Politics, Propaganda and Perspectives* (str.76-85). E-International Relations.
- Katchanovski, Ivan (2016) *The Separatist War in Donbas: A Violent Break-up of Ukraine?*. *European Politics and Society* 17(4): 473-489.
- Kemp, Walter (2017) *Civilians in a War Zone: The OSCE in Eastern Ukraine*. *OSCE Yearbook 2017*: 113-123.
- Кирюшин, Алексей Николаевич i Качура, Сергей Иванович (2020) Дефинирование концепта «гибридная война» в контексте военно-социальных практик. *Context and Reflection: Philosophy of the World and Human Being* 9(5A): 37-44.
- Kos-Stanišić, Lidija i Domjančić, Stjepan (2021) *Diplomacija u međunarodnim odnosima: od vojne diplomacije preko obrambene diplomacije do diplomacije sigurnosti?*. *Anali Hrvatskog politološkog društva: časopis za politologiju* 18(1): 279-300.
- Kuzio, Taras (2012) *Russianization of Ukrainian National Security Policy under Viktor Yanukovich*. *The Journal of Slavic Military Studies* 25(4): 558-581.
- Linkevičiūtė, Vilma (2021) *Joe Biden's conflict communication discourse with Vladimir Putin: the Geneva case*. *Eastern Journal of European Studies* 12(2): 244-262.
- Litera, Bohuslav (1994) *The Kozyrev Doctrine - a Russian Variation on the Monroe Doctrine*. *Perspectives* 4: 45-52.
- Liu, Fenghua (2022) *Russia's Foreign Policy Over the Past Three Decades: Change and Continuity*. *De Gruyter. Chin. J. Slavic Stu* 2(1): 86-99.
- Lysenko, Yana (2022) *Learning From the SMM to Ukraine: a New Mission or a New OSCE?*. U: Friesendorf, Cornelius i Wolff, Stefan (ur) *Russia's War Against Ukraine: Implications for the Future of the OSCE* (str. 56-60). OSCE Network Perspectives I/2022.
- Makio, Danielle i Fuccille, Alexandre (2023) *The 2014 Russian Invasion of Crimea: Identity and Geopolitics*. *Revista Brasileira de Política Internacional* 66(1): 1-20.
- Matuszak, Sławomir i Sarna, Arkadiusz (2013) *From stabilisation to stagnation. Viktor Yanukovich's reforms*. *OSW* 32: 1-46.

Mearsheimer, John (2022) The Causes and Consequences of the Ukraine War. *Horizons* 21: 12-27.

Мироненко, Виктор (2015) Революция обманутых надежд. *Современная Европа* 61(1): 131-143.

Mykhnenko, Vlad (2020) Causes and Consequences of the War in Eastern Ukraine: An Economic Geography Perspective. *Europe-Asia Studies* 72(3): 528-560.

Oberson, Frederic (2021) OSCE Special Monitoring in Ukraine. U: Mihr, Anja (ur) *Between Peace and Conflict in the East and the West* (str. 47-77). Cham: Springer.

Ogorec, Marinko (2009) Nova reforma ruskih oružanih snaga: iskustva iz rusko-gruzijskog sukoba. *Polemos* 24(7): 11-32.

Patton, Michael (1999) Enhancing the Quality and Credibility of Qualitative Analysis. *HSR: Health Services Research* 34(5): 1189-1208.

Pirani, Simon (2009) The Russo-Ukrainian Gas Dispute. *Russian Analytical Digest* 53(9): 1-25.

Polianskii, Mikhail (2024) Russian Foreign Policy Research and War in Ukraine: Old Answers to New Questions?. *Communist and Post-Communist Studies* 57(2): 156-172.

Работяжев, Николай (2020) Правый радикализм на Украине: история и современность. *Проблемы постсоветского пространства* 7(4): 516-531.

Rukavina, Bruno (2022) Poluotok Krim – geopolitički i geostrateški osvrt na prošlost, sadašnjost i budućnost. *Forum za sigurnosne studije* 6(6): 89-118.

Ryabchuk, Anastasiya (2015) Right Revolution? Hopes and Perils of the Euromaidan Protests in Ukraine. *Journal of Contemporary Central and Eastern Europe* 22(1): 127-134.

Sambanis, Nicholas (2004) What Is Civil War?: Conceptual and Empirical Complexities of an Operational Definition. *Journal of Conflict Resolution* 48(6): 814-858.

Savelyeva, Natalia (2023) The Donbas Dilemma: Examining Russia's Path to Full-Scale Intervention. *Ukrainian Analytical Digest* 3: 2-6.

Shveda, Yuriy i Park, Joung Ho (2015) Ukraine's revolution of dignity: The dynamics of Euromaidan. *Journal of Eurasian Studies* 7(1): 85-91.

- Skinner, Quentin (1969) *Meaning and Understanding in the History of Ideas*. *Wiley* 8(1): 3-53.
- Stępniewski, Tomasz (2017) European Union, Ukraine, Russia and the Minsk Ceasefire Negotiations. U: Latoszek, Eva i dr. (ur) *European Security and Stability in a Complex Global Order – the Case of Neighbourhood Policy* (str. 83-97). Warsaw: Dom Wydawniczy ELIPSA.
- Umland, Andreas i von Essen, Hugo (2022) Russia's Dictated Non-Peace for Ukraine in 2014-2022. *SCEEUS* 3: 1-9.
- Vukadinović, Radovan (2017) Suvremeni izazovi sigurnosti i američko-ruski odnosi. U: Marković, Slobodan (ur) *Savremeni izazovi međunarodne bezbednosti* (str. 11-37). Novi Sad-Zagreb: Fakultet za pravne i poslovne studije i Centar za međunarodne studije.
- Wilson, Andrew (2014a) The Ukraine crisis brings the threat of democracy to Russia's doorstep. *European View* 13: 67-72.
- Yemelianova, Anna (2010) A Diagnosis of Corruption in Ukraine. *European Research Centre for Anti-Corruption and State-Building* 14: 1-15.
- Zagorski, Andrei (2022) The OSCE, Ukraine, and peace process. *Pathways to Peace and Security*: 121-132.
- Zagorski, Andrey i dr. (2022) Ukraine Crisis and the Russian Military Operation. U: Arbatov, Alexey i Oznobishchev, Sergey (ur) *Russia: Arms Control, Disarmament and International Security* (str. 13-37). Moscow: IMEMO.
- Zelinska, Olga (2017) Ukrainian Euromaidan protest: Dynamics, causes, and aftermath. *Sociology Compass* 11(9): 1-12.

Ostala literatura

- Allan, Duncan (2020) The Minsk Conundrum: Western Policy and Russia's War in Eastern Ukraine. *Chatham House*. <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2020-05-22-minsk-conundrum-allan.pdf> Pristupljeno 23. ožujka 2024.
- Amiel, Sandrine (2021) Russia's military build-up near Ukraine is different this time, say experts. *Euro News*. <https://www.euronews.com/my-europe/2021/11/24/russia-s-military-build-up-near-ukraine-is-different-this-time-say-experts> Pristupljeno 25. svibnja 2024.

- Andrusiv, Victor i dr. (2021) The Russian Military Buildup on Ukraine's Border. *Wilson Center*. <https://www.wilsoncenter.org/article/russian-military-buildup-ukraines-border-expert-analysis> Pristupljeno 13. svibnja 2024.
- Bartles, Charles K. (2016) Getting Gerasimov Right. *Military Review*. https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/military-review/Archives/English/MilitaryReview_20160228_art001.pdf Pristupljeno 23. ožujka 2024.
- Bielieskov, Mykola (2021) The Russian and Ukrainian Spring 2021 War Scare. *Center for strategic & international studies*. <https://www.csis.org/analysis/russian-and-ukrainian-spring-2021-war-scare> Pristupljeno 13. svibnja 2024.
- Borger, Julian i Luhn, Alec (2014) Ukraine crisis: Geneva talks produce agreement on defusing conflict. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2014/apr/17/ukraine-crisis-agreement-us-russia-eu> Pristupljeno 13. prosinca 2023.
- Bose, Nandita i Arshad, Mohammed (2021) Biden, Putin to meet on June 16 amid disagreements. *Reuters*. <https://www.reuters.com/world/europe/biden-putin-meet-geneva-june-16-2021-05-25/> Pristupljeno 13. svibnja 2024.
- Bösch, Richard (2017) Conflict Escalation. *Oxford Research Encyclopedias, International Studies*. <https://oxfordre.com/internationalstudies/display/10.1093/acrefore/9780190846626.001.0001/acrefore-9780190846626-e-82?print=pdf> Pristupljeno 23. ožujka 2024.
- Brzica, Nikola (2018) Hibridno ratovanje i suvremeni sukobi. Doktorski rad, Sveučilište u Zagrebu. https://www.fpzg.unizg.hr/download/repository/hibridno_ratovanje_i_suvremeni_sukobi_brzica.pdf Pristupljeno 5. siječnja 2024.
- Caleb, Newton (2018) The Dark Mirror: Gerasimov's Hybrid War in Ukraine. Master's thesis, Harvard Extension School. <https://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/37365418/NEWTON-DOCUMENT-2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Pristupljeno 23. ožujka 2024.
- Clark, Mason (2020) Russian Hybrid Warfare. *Institute for the study of War*. <https://www.understandingwar.org/sites/default/files/Russian%20Hybrid%20Warfare%20ISW%20Report%202020.pdf> Pristupljeno 21. prosinca 2023.

Чаленко, Александр (2016) Как появились соглашения «Минск-1» и почему они не были выполнены. *Украина.ру*. <https://ukraina.ru/20160902/1017382029.html> Pristupljeno 25. prosinca 2023.

Daily Report (2014)) Organisation for Security and Cooperation in Europe, Special Monitoring Mission to Ukraine. <https://www.osce.org/ukraine-smm/122970> Pristupljeno 20. travnja 2024.

Daily Report 24 (2022) Organisation for Security and Cooperation in Europe, Special Monitoring Mission to Ukraine. <https://www.osce.org/files/2022-02-02%20Daily%20Report.pdf?itok=19187> Pristupljeno 20. travnja 2024.

Daily Report 35 (2022) Organisation for Security and Cooperation in Europe, Special Monitoring Mission to Ukraine. https://www.osce.org/files/2022-02-15%20Daily%20Report_ENG.pdf?itok=43663 Pristupljeno 20. travnja 2024.

Daily Report 36 (2022) Organisation for Security and Cooperation in Europe, Special Monitoring Mission to Ukraine. https://www.osce.org/files/2022-02-16%20Daily%20Report_ENG.pdf?itok=36184 Pristupljeno 20. travnja 2024.

Daily Report 37 (2022) Organisation for Security and Cooperation in Europe, Special Monitoring Mission to Ukraine. https://www.osce.org/files/2022-02-17%20Daily%20Report_ENG.pdf?itok=21446 Pristupljeno 20. travnja 2024.

Daily Report 38 (2022) Organisation for Security and Cooperation in Europe, Special Monitoring Mission to Ukraine. https://www.osce.org/files/2022-02-18%20Daily%20Report_ENG.pdf?itok=23379 Pristupljeno 20. travnja 2024.

Daily Report 39 (2022) Organisation for Security and Cooperation in Europe, Special Monitoring Mission to Ukraine. <https://www.osce.org/files/2022-02-19%20Daily%20Report.pdf?itok=95901> Pristupljeno 20. travnja 2024.

Daily Report 40 (2022) Organisation for Security and Cooperation in Europe, Special Monitoring Mission to Ukraine. https://www.osce.org/files/2022-02-20-21%20Daily%20Report_ENG.pdf?itok=82567 Pristupljeno 20. travnja 2024.

Daily Report 41 (2022) Organisation for Security and Cooperation in Europe, Special Monitoring Mission to Ukraine. https://www.osce.org/files/2022-02-22%20Daily%20Report_ENG.pdf?itok=63057 Pristupljeno 20. travnja 2024.

Daily Report 42 (2022) Organisation for Security and Cooperation in Europe, Special Monitoring Mission to Ukraine. https://www.osce.org/files/2022-02-23%20Daily%20Report_ENG.pdf?itok=57816 Pristupljeno 20. travnja 2024.

Daily Report 43 (2022) Organisation for Security and Cooperation in Europe, Special Monitoring Mission to Ukraine. <https://www.osce.org/files/2022-02-24%20Daily%20Report.pdf?itok=39275> Pristupljeno 20. travnja 2024.

Daily Report 44 (2022) Organisation for Security and Cooperation in Europe, Special Monitoring Mission to Ukraine. https://www.osce.org/files/2022-02-25%20Daily%20Report_ENG.pdf?itok=36745 Pristupljeno 20. travnja 2024.

Daily Report 45 (2022) Organisation for Security and Cooperation in Europe, Special Monitoring Mission to Ukraine. <https://www.osce.org/files/2022-02-26%20SMM%20Daily%20Report.pdf?itok=08384> Pristupljeno 20. travnja 2024.

Daily Report 46 (2022) Organisation for Security and Cooperation in Europe, Special Monitoring Mission to Ukraine. https://www.osce.org/files/2022-02-27%20Daily%20Report_ENG.pdf?itok=02871 Pristupljeno 20. travnja 2024.

Daily Report 48 (2022) Organisation for Security and Cooperation in Europe, Special Monitoring Mission to Ukraine. https://www.osce.org/files/2022-03-01%20Daiy%20Report_ENG.pdf?itok=77066 Pristupljeno 20. travnja 2024.

Daily Report 49 (2022) Organisation for Security and Cooperation in Europe, Special Monitoring Mission to Ukraine. https://www.osce.org/files/2022-03-02%20Daily%20Report_ENG.pdf?itok=07750 Pristupljeno 20. travnja 2024.

Daily Report 54 (2022) Organisation for Security and Cooperation in Europe, Special Monitoring Mission to Ukraine. https://www.osce.org/files/2022-03-07%20Daily%20Report_ENG.pdf?itok=89323 Pristupljeno 20. travnja 2024.

Dickinson, Peter (2021) Putin's new Ukraine essay reveals imperial ambitions. *Atlantic Council*. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/putins-new-ukraine-essay-reflects-imperial-ambitions/> Pristupljeno 13. svibnja 2024.

Dumoulin, Marie (2024) Ukraine, Russia, and the Minsk agreements: A post-mortem. *European Council on Foreign Relations*. <https://ecfr.eu/article/ukraine-russia-and-the-minsk-agreements-a-post-mortem/> Pristupljeno 25. svibnja 2024.

Durnev, Dmitry (2020) In Ukraine's Donbas, coronavirus is pushing people on both sides ever further apart. *Open Democracy*. <https://www.opendemocracy.net/en/odr/coronavirus-donbas-crossing-points/> Pristupljeno 30. travnja 2024.

European parliament research service (2022) Russia's war on Ukraine: Background. https://www.europarl.europa.eu/EPRS/TD_Ukraine_Feb2024.pdf Pristupljeno 6. lipnja 2024.

Forgey, Quint. (2022) 'Russian concerns were basically ignored': Putin slams U.S. response to Moscow's security demands. *Politico*. <https://www.politico.com/news/2022/02/01/russia-ukraine-tensions-worsen-00004070> Pristupljeno 30. svibnja 2024.

Funaiole, Matthew i dr. (2021) Unpacking the Russian Troop Buildup along Ukraine's Border. *Center for strategic & international studies*. <https://www.csis.org/analysis/unpacking-russian-troop-buildup-along-ukraines-border> Pristupljeno 13. svibnja 2024.

G7 Germany (2022) G7 Leaders' Statement on the invasion of Ukraine by armed forces of the Russian Federation. <https://www.mofa.go.jp/mofaj/files/100306590.pdf> Pristupljeno 6. lipnja 2024.

Goda, Samuel (2019) OSCE and Donbas. *Friedrich-Ebert-Stiftung*. <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/wien/15705.pdf> Pristupljeno 23. ožujka 2024.

Gotev, Georgi (2015) Poroshenko brands parliament attack 'a stab in the back'. *Euroactiv*. <https://www.euractiv.com/section/europe-s-east/news/poroshenko-brands-parliament-attack-a-stab-in-the-back/> Pristupljeno 5. siječnja 2024.

Harasymiw, Bohdan (2007) Ukraine's "Orange Revolution" and Why It Fizzled. *The annual meeting of the Canadian Political Science Association*. <https://cpsa-acsp.ca/papers-2007/Harasymiw.pdf> Pristupljeno 2. studenog 2023.

Herb, Jeremy i dr. (2022) Biden condemns 'Russia's unprovoked and unjustified attack on Ukraine'. *CNN*. <https://edition.cnn.com/2022/02/23/politics/biden-russia-ukraine/index.html> Pristupljeno 6. lipnja 2024.

Horvatić, Petar (2020) 6. ožujka 1995. Plan Z-4 – pobunjeni Srbi odbili život u Hrvatskoj i planirali okupirane teritorije pripojiti Srbiji. *Narod.hr*. <https://narod.hr/kultura/6-ozujka-1995-plan-z-4-odmetnuti-srbi-nisu-htjeli-zivjeti-u-hrvatskoj-vec-samo-u-jugoslaviji-kao-prosirenoj-srbiji>

Pristupljeno 22. lipnja 2024.

Hrvatska enciklopedija (2024) <https://www.enciklopedija.hr/> Pristupljeno 23. ožujka 2024.

Интерфакс (2014) Кремль заявил, что уважает результаты Донецкого и Луганского референдумов. <https://www.interfax.ru/russia/375776> Pristupljeno 14. studenog 2023.

John Williams, Michael (2022) How Putin's fear of democracy convinced him to invade Ukraine. *Atlantic Council*. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/how-putins-fear-of-democracy-convinced-him-to-invade-ukraine/> Pristupljeno 6. lipnja 2024.

Jutarnji.hr (2007) Rusija je bila na strani Hrvatske. <https://www.jutarnji.hr/naslovnica/rusija-je-bila-na-strani-hrvatske-3843537> Pristupljeno 22. lipnja 2024.

Jutarnji.hr (2012) Peter Galbraith: 'Da koljač i ludi ubojica Mladić nije naredio Srebrenicu, Oluja ne bi dobila zeleno svjetlo!'. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/peter-galbraith-da-kolja-i-ludi-ubojica-mladic-nije-naredio-srebrenicu-oluja-ne-bi-dobila-zeleno-svjetlo-1365168>

Pristupljeno 22. lipnja 2024.

Kaniewski, Dmytro (2015) Will Kyiv swallow the bitter pill?. *Deutsche Welle*.

<https://www.dw.com/en/the-morel-plan-will-kyiv-swallow-the-bitter-pill/a-18756951>

Pristupljeno 5. siječnja 2024.

Караганов, Сергей Александрович і Крамаренко, Александр Михайлович (2023) Политика России в отношении Мирового большинства. https://globalaffairs.ru/wp-content/uploads/2023/12/doklad_politika-rossii-v-otnoshenii-mirovogo-bolshinstva.pdf

Pristupljeno 6. lipnja 2024.

Kelly, Lidia i Balmforth, Richard (2014) Poroshenko's Ukraine peace plan gets limited support from Putin. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis/poroshenkos-ukraine-peace-plan-gets-limited-support-from-putin-idUSKBN0EW0EH20140621> Pristupljeno 21.

prosinca 2023.

Kent, George (2019) Ukraine Is a Pluralistic Society. *Krytyka*.

<https://krytyka.com/en/articles/ukraine-pluralistic-society> Pristupljeno 5. siječnja 2024.

Коголов, Юрий (2022) Лавров рассказал, что означает "денацификация" Украины. *RG.RU*. <https://rg.ru/2022/03/18/lavrov-rasskazal-chto-oznachaet-denacifikaciia-ukrainy.html>

Pristupljeno 6. lipnja 2024.

Концепция (2016) Концепция внешней политики Российской Федерации, Утверждена Президентом Российской Федерации В.В.Путиным 30 ноября 2016 г.

<https://ir.rudn.ru/books/b1/p5/53.pdf> Pristupljeno 5. svibnja 2024.

Конституція України (2014) Президент України.

<https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-v>

Pristupljeno 7. studenog 2023.

Конституція України (2019) Президент України.

<https://www.president.gov.ua/documents/constitution> Pristupljeno 7. studenog 2023.

Кортунов, Андрей (2020) Внешняя политика России в 2021 г.: четырнадцать практических задач. *Российский совет по международным делам (РСМД)*.

<https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/vneshnyaya-politika-rossii-v-2021-g-chetyrnadtsat-prakticheskikh-zadach/> Pristupljeno 5. svibnja 2024.

Kostanyan, Hrant i Meister, Stefan (2016) Ukraine, Russia and the EU Breaking the deadlock in the Minsk process. *CEPS Working Document No. 423*. <https://biblio.ugent.be/publication/8514008>

Pristupljeno 25. svibnja 2024.

Kuzio, Taras (2022) Why Russia Invaded Ukraine. *CIRSD*.

<https://www.cirsd.org/files/000/000/009/83/07c4011b79675bf82057e13d0f8669ff60d67441.pdf>

Pristupljeno 17. studenog 2023.

Лаф, Джон і Солоненкои, Ирина (2016) Способна ли Украина на прорыв в реформах?.

Chatham House The Royal Institute for International Affairs.

<https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/research/2016-04-05-ukraine-reform-breakthrough-lough-sononenko-russian.pdf>

Pristupljeno 5. studenog 2023.

Leonova, Natalia i dr. (2019) Steinmeier Deal Sparks Protests in Ukraine, Praise in Moscow.

Voice of America. https://www.voanews.com/a/europe_steinmeier-deal-sparks-protests-ukraine-praise-moscow/6176932.html

Pristupljeno 5. siječnja 2024.

Liptak, Kevin (2021) Biden pushes Putin for Ukraine de-escalation in second call this month. *CNN*. <https://edition.cnn.com/2021/12/30/politics/biden-putin-phone-call/index.html> Pristupljeno 25. svibnja 2024.

Lo, Bobo (2022) Rewinding the Clock? US-Russia Relations in the Biden Era. *The French Institute of International Relations*. https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/bobolo_us_russia_relations_biden_era_2022.pdf Pristupljeno 25. svibnja 2024.

Логинов, Валентин (2024) Судное дно: почему трагедию в одесском Доме профсоюзов так и не расследовали. *Известия*. <https://iz.ru/1689166/valentin-loginov/sudnoe-dno-pochemu-tragediiu-v-odesskom-dome-profsoiuzov-tak-i-ne-rassledovali> Pristupljeno 5. svibnja 2024.

Luhin, Alec (2014) Putin says Geneva agreement no longer viable after Ukrainian military action. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2014/may/02/putin-geneva-agreement-not-viable-ukraine-military-action> Pristupljeno 21. prosinca 2023.

Marples, David (2017) Decentralisation in Ukraine: Pros, Cons, and Prospects. *E-International Relations*. <https://www.e-ir.info/pdf/69648> Pristupljeno 5. siječnja 2024.

Masters, Johnatan (2023) Ukraine: Conflict at the Crossroads of Europe and Russia. *The Council on Foreign Relations*. <https://www.cfr.org/background/ukraine-conflict-crossroads-europe-and-russia> Pristupljeno 6. lipnja 2024.

Meduza (2021) Россия наращивает войска у границ Украины. <https://meduza.io/feature/2021/04/01/v-donbasse-novoe-obostrenie-konflikta-rossiya-naraschivaet-voyska-u-granits-ukrainy> Pristupljeno 13. svibnja 2024.

Метцель, Михаил (2023) Как менялась Концепция внешней политики России. *ИТАР-ТАСС*. <https://tass.ru/info/17418381> Pristupljeno 5. svibnja 2024.

МИД (Министерство иностранных дел) (1997) Договор о дружбе, сотрудничестве и партнерстве между Российской Федерацией и Украиной. https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/international_contracts/international_contracts/2_contract/47334/ Pristupljeno 5. svibnja 2023.

МИД (Министерство иностранных дел) (2014a) Комментарий Департамента информации и печати МИД России в контексте встречи в Женеве по украинскому кризису. https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/news/1730480/ Pristupljeno 17. prosinca 2023.

МИД (Министерство иностранных дел) (2014b) Заявление МИД Российской Федерации о ситуации с выполнением женеvских договоренностей по Украине. https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/international_safety/1588370/ Pristupljeno 17. prosinca 2023.

МИД (Министерство иностранных дел) (2019) Комментарий Департамента информации и печати МИД России в связи с окончанием действия Большого договора 1997 года между Россией и Украиной. https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/news/1455799/ Pristupljeno 5. svibnja 2024.

МИД (Министерство иностранных дел) (2020) Комментарий официального представителя МИД России М.В.Захаровой в связи с годовщиной парижского саммита «нормандского формата». https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/news/1448652/ Pristupljeno 13. svibnja 2024.

МИД (Министерство иностранных дел) (2021a) Комментарий официального представителя МИД России М.В.Захаровой к шестой годовщине «Комплекса мер» по урегулированию конфликта на востоке Украины. https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/news/1415816/ Pristupljeno 5. siječnja 2024.

МИД (Министерство иностранных дел) (2021b) Брифинг официального представителя МИД России М.В.Захаровой, Москва, 10 ноября 2021 года https://mid.ru/ru/foreign_policy/news/1785769/#7 Pristupljeno 25. svibnja 2024.

МИД (Министерство иностранных дел) (2021c) Выступление Постоянного представителя Российской Федерации при ОБСЕ А.К.Лукашевича на заседании Постоянного совета ОБСЕ по вопросу ухудшающейся ситуации на Украине и продолжающегося невыполнения украинскими властями Минских договоренностей, Вена, 11 ноября 2021 года. https://mid.ru/ru/foreign_policy/news/1786077/ Pristupljeno 25. svibnja 2024.

МИД (Министерство иностранных дел) (2021d) Основные внешнеполитические итоги 2021 года. https://mid.ru/en/foreign_policy/news/1792639/?lang=ru Pristupljeno 25. svibnja 2024.

МИД (Министерство иностранных дел) (2021e) Договор между Российской Федерацией и Соединенными Штатами Америки о гарантиях безопасности.

https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/rso/nato/1790818/?lang=ru Pristupljeno 25. svibnja 2024.

МИД (Министерство иностранных дел) (2021f) Соглашение о мерах обеспечения безопасности Российской Федерации и государств-членов Организации Североатлантического договора.

https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/rso/nato/1790803/?lang=ru&clear_cache=Y Pristupljeno 25. svibnja 2024.

МИД (Министерство иностранных дел) (2021g) Выступление Постоянного представителя Российской Федерации при ОБСЕ А.К.Лукашевича на заседании Постоянного совета ОБСЕ об ухудшающейся ситуации на Украине и продолжающемся невыполнении украинскими властями Минских договоренностей, 28 октября 2021 года.

https://mid.ru/ru/foreign_policy/news/1784765/ Pristupljeno 30. travnja 2024.

МИД (Министерство иностранных дел) (2021h) Брифинг официального представителя МИД России М.В.Захаровой, Москва, 28 октября 2021 года.

https://www.mid.ru/ru/press_service/spokesman/briefings/1784631/ Pristupljeno 30. travnja 2024.

МИД (Министерство иностранных дел) (2021i) Выступление и ответы на вопросы СМИ Министра иностранных дел Российской Федерации С.В.Лаврова в ходе совместной пресс-конференции с Министром иностранных дел Республики Индия С.Джайшанкармом по итогам переговоров, Нью-Дели, 6 апреля 2021 года.

https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/news/1419073/ Pristupljeno 13. svibnja 2024.

МИД (Министерство иностранных дел) (2021j) Брифинг официального представителя МИД России М.В.Захаровой «на полях» Третьего Евразийского женского форума, Санкт-Петербург, 14 октября 2021 года

https://www.mid.ru/ru/press_service/spokesman/briefings/1783791/ Pristupljeno 25. svibnja 2024.

МИД (Министерство иностранных дел) (2021k) Выступление Постоянного представителя Российской Федерации при ОБСЕ А.К.Лукашевича на заседании Постоянного совета

ОБСЕ об ухудшающейся ситуации на Украине и продолжающемся невыполнении украинскими властями Минских договоренностей, Вена, 21 октября 2021 года.
https://mid.ru/ru/foreign_policy/news/1784211/ Pristupljeno 25. svibnja 2024.

МИД (Министерство иностранных дел) (2021m) Брифинг заместителя директора ДИП МИД России А.А.Зайцева, Москва, 30 сентября 2021 года.
https://mid.ru/ru/foreign_policy/news/1778158/#4 Pristupljeno 25. svibnja 2024.

МИД (Министерство иностранных дел) (2021n) Комментарий официального представителя МИД России М.В.Захаровой о текущей ситуации на Украине
https://mid.ru/ru/foreign_policy/news/1774155/ Pristupljeno 25. svibnja 2024.

МИД (Министерство иностранных дел) (2021o) Выступление Постоянного представителя Российской Федерации при ОБСЕ А.К.Лукашевича на заседании Постоянного совета ОБСЕ по вопросу ухудшающейся ситуации на Украине и продолжающегося невыполнения украинскими властями Минских договоренностей, Вена, 23 сентября 2021 года. https://mid.ru/ru/foreign_policy/news/1777044/ Pristupljeno 25. svibnja 2024.

МИД (Министерство иностранных дел) (2021p) Комментарий официального представителя МИД России М.В.Захаровой относительно действий Киева и стран Запада по нагнетанию напряженности на Украине.
https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/news/1419129/ Pristupljeno 13. svibnja 2024.

МИД (Министерство иностранных дел) (2021r) Брифинг официального представителя МИД России М.В.Захаровой, Москва, 9 апреля 2021 года.
https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/news/1419314/#7 Pristupljeno 13. svibnja 2024.

МИД (Министерство иностранных дел) (2021s) Комментарий заместителя Директора Департамента информации и печати МИД России Н.Т.Лахонина о текущей ситуации на Украине. https://mid.ru/ru/foreign_policy/news/1773808/ Pristupljeno 25. svibnja 2024.

МИД (Министерство иностранных дел) (2021t) Выступление советника Делегации Российской Федерации на переговорах в Вене по вопросам военной безопасности и контроля над вооружениями Ю.Д.Ждановой на чрезвычайном совместном заседании ФСОБ и Постсовета ОБСЕ в соответствии с Главой III Венского документа-2011

«Уменьшение опасности», 14 апреля 2021 года.

https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/news/1419682/ Pristupljeno 13. svibnja 2024.

МИД (Министерство иностранных дел) (2021u) Брифинг официального представителя МИД России М.В.Захаровой, Москва, 28 октября 2021 года.

https://mid.ru/ru/foreign_policy/news/1784631/#13 Pristupljeno 25. svibnja 2024.

МИД (Министерство иностранных дел) (2022a) Выступление и ответы на вопросы СМИ Министра иностранных дел Российской Федерации С.В.Лаврова в ходе совместной пресс-конференции с Министром иностранных дел Греческой Республики Н.Дендиасом по итогам переговоров. https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/news/1799410/ Pristupljeno 14. veljače 2024.

МИД (Министерство иностранных дел) (2022b) Выступление Постоянного представителя Российской Федерации при ОБСЕ А.К.Лукашевича на заседании Постоянного совета ОБСЕ об ухудшающейся ситуации на Украине и продолжающемся невыполнении украинскими властями Минских договоренностей, 27 января 2022 года.

https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/news/1796358/ Pristupljeno 30. svibnja 2024.

МИД (Министерство иностранных дел) (2022c) Брифинг официального представителя МИД России М.В.Захаровой, Москва, 20 января 2022 года.

https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/news/1795210/#4 Pristupljeno 30. svibnja 2024.

МИД (Министерство иностранных дел) (2022d) Выступление Постоянного представителя Российской Федерации А.К.Лукашевича на заседании Постоянного совета ОБСЕ.

https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/rso/1795379/ Pristupljeno 30. svibnja 2024.

МИД (Министерство иностранных дел) (2022e) О передаче письменной реакции на ответ американской стороны по гарантиям безопасности.

https://mid.ru/en/foreign_policy/news/1799157/?lang=ru Pristupljeno 30. svibnja 2024.

МИД (Министерство иностранных дел) (2022f) Выступление и ответы на вопросы СМИ Министра иностранных дел Российской Федерации С.В.Лаврова в ходе совместной пресс-конференции с Министром иностранных дел и международного сотрудничества Италии Л.Ди Майо по итогам переговоров, Москва, 17 февраля 2022 года.

https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/news/1799184/ Pristupljeno 30. svibnja 2024.

МИД (Министерство иностранных дел) (2022g) Выступление и ответные слова заместителя Министра иностранных дел Российской Федерации С.В.Вершинина на брифинге СБ ООН по письму Постпреда России S/2014/264 в связи с семилетием принятия резолюции Совета 2202 (2015), утвердившей Комплекс мер по выполнению Минских соглашений. https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/news/1799279/ Pristupljeno 30. svibnja 2024.

МИД (Министерство иностранных дел) (2022h) Выступление заместителя Постоянного представителя Российской Федерации при ОБСЕ М.В.Буякевича на заседании Постоянного совета ОБСЕ, 17 февраля 2022 года. https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/news/1799462/ Pristupljeno 30. svibnja 2024.

МИД (Министерство иностранных дел) (2022i) телефонном разговоре Министра иностранных дел России С.В.Лаврова с Федеральным министром иностранных дел ФРГ А.Бербок. https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/news/1799799/ Pristupljeno 30. svibnja 2024.

МИД (Министерство иностранных дел) (2022j) Ответы Министра иностранных дел Российской Федерации С.В.Лаврова на вопросы телеканала «Россия 1», Москва, 22 февраля 2022 года. https://www.mid.ru/ru/foreign_policy/news/1799937/ Pristupljeno 30. svibnja 2024.

Military Review (2016) The Value of Science is in the Foresight. *Military Review*. https://www.armyupress.army.mil/portals/7/military-review/archives/english/militaryreview_20160228_art008.pdf Pristupljeno 23. ožujka 2024.

Miller, Christopher (2019) Explainer: What Is The Steinmeier Formula -- And Did Zelenskiy Just Capitulate To Moscow?. <https://www.rferl.org/a/what-is-the-steinmeier-formula-and-did-zelenskiy-just-capitulate-to-moscow-/30195593.html> Pristupljeno 5. siječnja 2024.

Миник, Дмитрий (2022) Вторжение России в Украину: политикостратегический перелом?. *Noted de l'ifr*. https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/d._minic_invasion_russe_ukraine_2022_ru.pdf Pristupljeno 30. travnja 2024.

Minkov, Mykhailo (2019) Results of the Normandy Format Talks for Ukraine: Hope, with Reservations. *Wilson Center*. <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/results-the-normandy-format-talks-for-ukraine-hope-reservations> Pristupljeno 21. prosinca 2023.

Minzarari, Dumitru (2021) Making Sense of the Contested Biden-Putin Summit. *SWP Comment*. https://www.swp-berlin.org/publications/products/comments/2021C41_Biden-Putin_Summit.pdf Pristupljeno 13. svibnja 2024.

Muzyka, Konrad (2021) Russia Goes to War. *Center for strategic & international studies*. https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/210728_Muzyka_Russia_Goes_to_War.pdf?VersionId=qnfNl0mfSLu6W0DpshLwh890HFAbn Pristupljeno 13. svibnja 2024.

Национальный институт стратегических исследований (2015) Донбасс и Крым: цена возвращения. https://niss.gov.ua/sites/default/files/2015-12/Krum_Donbas_rus.pdf Pristupljeno 30. travnja 2024.

NATO (North Atlantic Treaty Organization) (2022) Press conference by NATO Secretary General Jens Stoltenberg. https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_191254.htm Pristupljeno 30. svibnja 2024.

NATO (North Atlantic Treaty Organization) (2022a) NATO Allies condemn Russia's invasion of Ukraine in the strongest possible terms. https://www.nato.int/cps/us/natohq/news_192406.htm Pristupljeno 6. lipnja 2024.

Nebehay, Stephanie (2014) Ukraine Crisis Death Toll Doubles in Two Weeks to Aug. 10: U.N. *Reuters*. <https://reut.rs/2tygtk0> Pristupljeno 17. studenog 2023.

Neveščanin, Ivica (2020) Admiral Lošo: Prisluskujući Miloševića otkrili smo ključ pobjede! Srpska politika htjela je žrtvovati 50.000 Srba, ali hrvatske snage su ih spasile!. <https://zadarski.slobodnadalmacija.hr/zadar/4-kantuna/admiral-loso-prisluskujucci-milosevica-otkrili-smo-kljuc-pobjede-srpska-politika-htjela-je-zrtvovati-50-000-srba-ali-hrvatske-snage-su-ih-spasile-1036489> Pristupljeno 5. kolovoza 2024.

Николаев, Петр (2022) Референдумы в ДНР, ЛНР, Херсонской и Запорожской областях. *Газета.Ру*. <https://www.gazeta.ru/politics/2022/09/26/15519859.shtml> Pristupljeno 30. rujna 2024.

Никольский, Алексей (2014) Путин поддерживает решение Порошенко о прекращении огня. *ИТАР-ТАСС*. <https://tass.ru/politika/1271972> Pristupljeno 21. prosinca 2023.

Никольский, Алексей (2020) Путин считает постановление Рады о местных выборах противоречащим минским соглашениям. *ИТАР-ТАСС*. <https://tass.ru/politika/9056119> Pristupljeno 13. svibnja 2024.

O'Sullivan, David (2022) Russia's unprovoked attack on Ukraine. *European Policy Centre*. <https://www.epc.eu/en/publications/Russias-unprovoked-attack-on-Ukraine~4630c0> Pristupljeno 6. lipnja 2024.

Обзор МИД России (2022) Внешнеполитическая и дипломатическая деятельность Российской Федерации в 2021 году. <https://www.mid.ru/ru/activity/review/> Pristupljeno 5. svibnja 2024.

Обзор МИД России (2023) Внешнеполитическая и дипломатическая деятельность Российской Федерации в 2022 году. <https://www.mid.ru/ru/activity/review/> Pristupljeno 31. svibnja 2024.

Online Etymology Dictionary (2024) <https://www.etymonline.com/> Pristupljeno 23. ožujka 2024.

OSCE (Organization for Security and Co-operation in Europe) (2014) OSCE response to the crisis in and around Ukraine. <https://www.osce.org/files/f/documents/a/3/125575.pdf> Pristupljeno 12. lipnja 2024.

OSCE (Organization for Security and Co-operation in Europe) (2015) Комплекс мер по выполнению Минских соглашений. <https://www.osce.org/files/f/documents/5/b/140221.pdf> Pristupljeno 19. siječnja 2024.

OSCE (Organization for Security and Co-operation in Europe) (2018) Trends and observations. Organisation for Security and Cooperation in Europe Special Monitoring Mission to Ukraine. <https://www.osce.org/files/f/documents/4/c/415382.pdf> Pristupljeno 10. travnja 2024.

OSCE (Organization for Security and Co-operation in Europe) (2019) Trends and observations. Organisation for Security and Cooperation in Europe Special Monitoring Mission to Ukraine. <https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine/444745> Pristupljeno 10. travnja 2024.

OSCE (Organization for Security and Co-operation in Europe) (2020) Trends and observations. Organisation for Security and Cooperation in Europe Special Monitoring Mission to Ukraine. <https://www.osce.org/files/f/documents/e/8/476809.pdf> Pristupljeno 10. travnja 2024.

OSCE (Organization for Security and Co-operation in Europe) (2020a) Press Statement of Special Representative Grau after the regular Meeting of Trilateral Contact Group on 22 July 2020. <https://www.osce.org/chairmanship/457885> Pristupljeno 20. travnja 2024.

OSCE (Organization for Security and Co-operation in Europe) (2021) Trends and observations. Organisation for Security and Cooperation in Europe Special Monitoring Mission to Ukraine. <https://www.osce.org/files/f/documents/2/a/511327.pdf> Pristupljeno 10. travnja 2024.

OSCE (Organization for Security and Co-operation in Europe) (2022) Daily and spot reports from the Special Monitoring Mission to Ukraine. <https://www.osce.org/ukraine-smm/reports> Pristupljeno 10. travnja 2023.

Paikin, Zachary i Moeini, Arta (2023) In Search of a European Security Order After the Ukraine War. *The Institute for Peace & Diplomacy*. <https://peacediplomacy.org/wp-content/uploads/2023/04/In-Search-of-a-European-Security-Order-After-the-Ukraine-War.pdf> Pristupljeno 15. rujna 2024.

Пасочник, Василий (2012) Инвестклимат: весна откладывается?. *Зеркало Недели*. https://zn.ua/macrolevel/investklimat_vesna_otkladyvaetsya.html Pristupljeno 5. studenog 2023.

Pełczyńska-Nałęcz, Katarzyna i Buras, Piotr (2017) The Minsk (dis)agreement and Europe's security order. *Stefan Batory Foundation*. https://pl.boell.org/sites/default/files/the_minsk_disagreement_and_europes_security_order.pdf Pristupljeno 13. svibnja 2024.

Permanent Council OSCE (2014) Decision No. 1117 Deployment of an OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine. <https://www.osce.org/pc/116747> Pristupljeno 19. siječnja 2024.

Perrin, Cédric (2022) Russia's Invasion of Ukraine: Implications for Allied Collective Defence and the Imperatives of the New Strategic Concept. *NATO Parliamentary Assembly*. <https://www.nato-pa.int/download-file?filename=/sites/default/files/2022-10/013%20DSC%202022%20E%20rev.1%20-%20RUSSIA%27S%20INVASION%20OF%20UKRAINE%20-%20PERRIN%20REPORT.pdf> Pristupljeno 6. lipnja 2024.

Person, Robert i McFaul, Michael (2022) What Putin Fears Most. *Journal of Democracy*. <https://www.journalofdemocracy.org/articles/what-putin-fears-most/> Pristupljeno 6. lipnja 2024.

Первый канал (2020) Вступили в силу дополнительные меры по прекращению огня в Донбассе. https://www.1tv.ru/news/2020-07-27/390182-vstupili_v_silu_dopolnitelnye_mery_po_prekrascheniyu_ognya_v_donbasse Pristupljeno 30. travnja 2024.

Peters, Tim i Shapkina, Anastasiia (2019) The Grand Stalemate of the Minsk Agreements. *Konrad Adenauer Stifting*. <https://www.kas.de/documents/252038/4520172/The+Grand+Stalemate+of+the+Minsk+Agreements.pdf/fc13c8d8-d7e3-7041-b959-a94282b3f8af?version=1.0&t=1549899307207> Pristupljeno 13. svibnja 2024.

Pifer, Steven (2012) Ukraine's Foreign Policy: Losing its Balance. *The Brookings Institution*. <https://www.brookings.edu/articles/ukraines-foreign-policy-losing-its-balance/> Pristupljeno 7. studenog 2023.

Pifer, Steven (2019) NATO's Ukraine challenge. *The Brookings Institution*. <https://www.brookings.edu/articles/natos-ukraine-challenge/> Pristupljeno 5. svibnja 2024.

Посольство Российской Федерации во Франции (2020) Минские соглашения, формула Штайнмайера... Донбасс спустя год после Парижского саммита. *Коммюнике Посольства России во Франции*. https://france.mid.ru/ru/presse/minskie_soglashenia/ Pristupljeno 13. svibnja 2024.

Press Center (2022) Жодного особливого статусу Донбасу, як це уявляє Росія, не буде – Кулеба. <https://www.prcenter.info/zhodnogo-osoblyvogo-statusu-donbasu-yak-cze-uyavlyaye-rosiya-ne-bude-kuleba/> Pristupljeno 30. svibnja 2024.

Президент России (2014) План Путина по урегулированию конфликта на Украине. www.kremlin.ru/events/president/news/46554 Pristupljeno 23. prosinca 2023.

Президент России (2019) Указ Президента Российской Федерации от 24.04.2019 г. № 183. <http://kremlin.ru/acts/bank/44190> Pristupljeno 30. svibnja 2024.

Президент России (2021a) Пресс-конференция по итогам российско-американских переговоров. kremlin.ru/events/president/news/65870 Pristupljeno 13. svibnja 2024.

Президент России (2021b) Встреча с Президентом США Джоозефом Байденом. kremlin.ru/events/president/news/67315 Pristupljeno 25. svibnja 2024.

Президент России (2021с) Телефонный разговор с Президентом США Джоозефом Байденом. www.kremlin.ru/events/president/news/67487 Pristupljeno 25. svibnja 2024.

Президент России (2022) Пресс-конференция по итогам российско-германских переговоров. www.kremlin.ru/events/president/news/67774 Pristupljeno 30. svibnja 2024.

Президент России (2022a) Заседание Совета Безопасности. www.kremlin.ru/events/president/news/67825 Pristupljeno 30. svibnja 2024.

Президент России (2022b) Подписание документов о признании Донецкой и Луганской народных республик. www.kremlin.ru/events/president/news/67829 Pristupljeno 30. svibnja 2024.

Президент России (2022с) Обращение Президента Российской Федерации. www.kremlin.ru/events/president/transcripts/statements/67843 Pristupljeno 30. svibnja 2024.

Prouvost, Theo (2022) Hollande: 'There will only be a way out of the conflict when Russia fails on the ground'. *The Kyiv Independent*. <https://kyivindependent.com/national/hollande-there-will-only-be-a-way-out-of-the-conflict-when-russia-fails-on-the-ground> Pristupljeno 5. siječnja 2024.

Путин, Владимир Владимирович (2021) Статья Владимира Путина «Об историческом единстве русских и украинцев». <http://kremlin.ru/events/president/news/66181> Pristupljeno 13. svibnja 2024.

Radoš, Ivica (2015) Milan Martić odbio plan Z-4 i visoku autonomiju za 11 okruga u Krajini. *Večernji list*. <https://www.vecernji.hr/vijesti/milan-martic-odbio-plan-z-4-i-visoku-autonomiju-za-11-okruga-u-krajini-1016741> Pristupljeno 22. lipnja 2024.

Rácz, András i Saari, Sinikukka (2015) The new Minsk ceasefire > A breakthrough or just a mirage in the Ukrainian conflict settlement?. *The Finnish Institute of International Affairs*. https://www.fiia.fi/wp-content/uploads/2017/01/comment5_2015eng.pdf Pristupljeno 30. svibnja 2024.

Reuters (2022) Putin: Russia may have to make Ukraine deal one day, but partners cheated in the past. <https://www.reuters.com/world/putin-russia-may-have-make-ukraine-deal-one-day-partners-cheated-past-2022-12-09/> Pristupljeno 5. siječnja 2024.

Rukavina, Bruno (2023) Besmisao rata između Ruske Federacije i Ukrajine. *MI portal*. <https://miportal.hr/2023/01/03/besmisao-rata-između-ruske-federacije-i-ukrajine/> Pristupljeno 28. listopada 2023.

Russell, Martin (2022) US-Russia relations. *EPRS - European Parliamentary Research Service*. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/698919/EPRS_BRI\(2022\)698919_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/698919/EPRS_BRI(2022)698919_EN.pdf) Pristupljeno 30. svibnja 2024.

Sammur, Dennis i D'Urso, Joseph (2015) The Special Monitoring Mission in Ukraine: a useful but flawed OSCE tool. *European Policy Centre*. https://aei.pitt.edu/63784/1/pub_5511_the_special_monitoring_mission_in_ukraine.pdf Pristupljeno 14. veljače 2024.

Schwarz, Peter (2022) Former German Chancellor Merkel admits the Minsk agreement was merely to buy time for Ukraine's arms build-up. *World Socialist Web Site*. <https://www.wsws.org/en/articles/2022/12/22/ffci-d22.html> Pristupljeno 5. siječnja 2024.

Shamanska, Anna (2015) Explainer: What's Behind This Week's Deadly Violence In Kyiv?. <https://www.rferl.org/a/explainer-whats-behind-deadly-violence-in-ukraine/27221123.html> Pristupljeno 5. siječnja 2024.

Shashank, Bengali (2022) Diplomats are meeting in Paris under the Normandy Format. We explain. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2022/01/26/world/europe/diplomats-are-meeting-in-paris-under-the-normandy-format-we-explain.html> Pristupljeno 21. prosinca 2023.

Соловьев, Владимир і Черненко, Елена (2021) Остросюжетная внешняя политика. *Коммерсантъ*. <https://www.kommersant.ru/doc/5154624> Pristupljeno 30. svibnja 2024.

Sonne, Paul (2014) Ukraine Separatists Ask to Join Russia. *The Wall Street Journal*. <https://www.wsj.com/articles/russia-calls-for-civilized-implementation-of-east-ukraine-referendum-results-1399884791> Pristupljeno 14. studenog 2023.

Stanford report (2022) Putin sees Ukrainian democracy as a threat, undermines his sense of the Russian mission, Stanford historian says. <https://news.stanford.edu/stories/2022/03/putin-sees-ukrainian-democracy-threat-undermines-russias-mission> Pristupljeno 6. lipnja 2024.

Стародубцев, Олександр і Бугай, Юрій (2016) від волонтерської ініціативи до найважливішої державної реформи. *The Leadership Academy for Development*. <https://fsi->

live.s3.us-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/lad_case_prozorro_ukr_.pdf Pristupljeno 5. studenog 2023.

Stern, David (2014) Ukraine crisis: Details of Poroshenko's peace plan emerge. *BBC*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-27937596> Pristupljeno 21. prosinca 2023.

Stojanov, Klarac (2022) Kombinirana metodologija u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju. Preddiplomski završni rad, Sveučilište u Splitu.

<https://zir.nsk.hr/islandora/object/ffst%3A3569/datastream/PDF/view> Pristupljeno 13. listopada 2023.

Стратегия национальной безопасности Российской Федерации (2021) Указ Президента РФ от 2 июля 2021 г. N 400 "О Стратегии национальной безопасности Российской Федерации". <http://kremlin.ru/acts/bank/47046/page/1> Pristupljeno 5. svibnja 2024.

Tanner, Fred (2018) Sustaining Civilian Missions in Conflict Zone: The Case of the OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine. *Swiss Peace. Policy Brief 3/2018*. https://www.swisspeace.ch/assets/publications/downloads/Policy-Briefs/6656f90042/Sustaining-Civilian-Missions-in-Conflict-Zones-Policy-Brief-18-swisspeace-fred_tanner.pdf Pristupljeno 17. studenog 2023.

Timofeev, Ivan (2021) War Between Russia and Ukraine: A Basic Scenario? *Valdai Discussion Club*. <https://valdaiclub.com/a/highlights/war-between-russia-and-ukraine-a-basic-scenario/> Pristupljeno 30. svibnja 2024.

Тимофеев, Иван Николаевич (2017) Внешняя политика и безопасность - тезисы по внешней политике и позиционированию России в мире. *Российский совет по международным делам (РСМД)*. <https://russiancouncil.ru/papers/Russian-Foreign-Policy-2017-2024-Report-Ru.pdf> Pristupljeno 30. travnja 2024.

Tportal (2015) Martiću smo nudili veliku autonomiju, ali nije htio čuti za to!. <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/marticu-smo-nudili-veliku-autonomiju-ali-nije-htio-cuti-za-to-20150806/print> Pristupljeno 22. lipnja 2024.

Trenin, Dmitri (2021) Russian Foreign Policy: Shifting Gears. *Carnegie Russia Eurasia Center*. <https://carnegieendowment.org/posts/2021/11/russian-foreign-policy-shifting-gears?lang=en¢er=russia-eurasia> Pristupljeno 13. svibnja 2024.

Ullah, Zahra i dr. (2021) Russia pulls back troops after massive buildup near Ukraine border. *CNN*. <https://edition.cnn.com/2021/04/22/europe/russia-military-ukraine-border-exercises-intl/index.html> Pristupljeno 13. svibnja 2024.

Umland, Andreas (2021) Achievements and Limitations of the OSCE 's Special Monitoring Mission to Ukraine. *Ui report 3/2021*. <https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/ui-publications/2021/ui-report-no-3-2021.pdf> Pristupljeno 14. veljače 2024.

УНІАН (2014) Янукович пояснив, чому не підписав угоду з ЄС. <https://www.unian.ua/politics/901554-yanukovich-poyasniv-chomu-ne-pidpisav-ugodu-z-es.html> Pristupljeno 7. studenog 2023.

УНН (2020) "План дій по Донбасу": українська сторона оголосила 5 головних пунктів. <https://unn.ua/news/plan-diy-po-donbasu-ukrayinska-storona-ogolosila-5-golovnikh-punktiv> Pristupljeno 13. svibnja 2024.

U. S. Embassy in Ukraine (2021) Readout of President Biden's Video Call with President Vladimir Putin of Russia. <https://ua.usembassy.gov/readout-of-president-bidens-video-call-with-president-vladimir-putin-of-russia/> Pristupljeno 25. svibnja 2024.

U. S. Mission (2014) Geneva Statement on Ukraine Released by the US, EU, Ukraine and Russia. <https://geneva.usmission.gov/2014/04/18/text-of-the-geneva-statement-on-ukraine-released-by-the-us-eu-ukraine-and-russia/> Pristupljeno 21. prosinca 2023.

Waxman, Olivia (2022) Historians on What Putin Gets Wrong About 'Denazification' in Ukraine. *Time*. <https://time.com/6154493/denazification-putin-ukraine-history-context/> Pristupljeno 6. lipnja 2024.

Wilk, Andrzej i dr. (2016) Porozumienie mińskie – rok gry pozorów [Minsk Agreement—one year of games of deception]. *Centre for Eastern Studies*. <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2016-02-10/porozumienieminskie- rok-gry-pozorow> Pristupljeno 5. siječnja 2024.

Wilkinson, Peter i dr. (2021) Biden and Putin hold high-stakes Geneva summit. *CNN*. <https://edition.cnn.com/world/live-news/biden-putin-meeting-geneva-updates-intl/index.html> Pristupljeno 13. svibnja 2024.

Williams, Matthias i dr. (2021) Russian military buildup raises stakes as fighting in Ukraine intensifies. *Reuters*. <https://www.reuters.com/world/europe/russian-military-buildup-raises-stakes-fighting-ukraine-intensifies-2021-04-09/> Pristupljeno 13. svibnja 2024.

Wither, James (2020) Defining Hybrid Warfare. *Concordiam*. https://www.marshallcenter.org/sites/default/files/files/2020-05/pC_V10N1_en_Wither.pdf Pristupljeno 21. prosinca 2023.

Закон України (2021) Проект Закону про засади державної політики перехідного періоду. *Верховна Рада України*. https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72625 Pristupljeno 22. lipnja 2024.

Злобин, Андрей (2019) МВД начало выдавать российские паспорта жителям ДНР и ЛНР. *Forbes*. <https://www.forbes.ru/obshchestvo/377891-mvd-nachalo-vydavat-rossiyskie-pasporta-zhitelyam-dnr-i-lnr> Pristupljeno 5. svibnja 2024.

PRILOZI

Prilog 1. – Kvantitativna analiza intenziteta sukoba u istočnoj Ukrajini prosinac 2020. - ožujak 2022. po Dnevnim izvješćima PPM-a OEES-a.

Intenzitet sukoba u istočnoj Ukrajini 12/2020-03/2022				
Broj Dnevnog izvješća PPM-a¹⁸	Datum promatranja	Broj prekršaja Sporazuma iz Minska		Ukupno
		Donjeck	Lugansk	
287/2020	1.12.2020.	12	8	20
288/2020	2.12.2020.	10	52	62
289/2020	3.12.2020.	79	0	79
290/2020	4.12.2020.	57	13	70
291/2020	5.-6.12.2020.	134	89	223
292/2020	7.12.2020.	28	0	28
293/2020	8.12.2020.	16	45	61
294/2020	9.12.2020.	2	5	7
295/2020	10.12.2020.	284	6	290
296/2020	11.12.2020.	13	0	13
297/2020	12.-13.12.2020.	36	9	45
298/2020	14.12.2020.	0	21	21
299/2020	15.12.2020.	31	8	39
300/2020	16.12.2020.	28	18	46
301/2020	17.12.2020.	63	21	84
302/2020	18.12.2020.	232	2	234
303/2020	19.-20.12.2020.	98	1	99
304/2020	21.12.2020.	97	0	97
305/2020	22.12.2020.	46	116	162
306/2020	23.12.2020.	41	7	48
307/2020	24.-27.12.2020.	130	37	167
308/2020	28.12.2020.	299	2	301
309/2020	29.12.2020.	58	37	95
310/2020	30.12.2020.	20	26	46
1/2021	31.12.2020-3.1.2021.	145	68	213
2/2021	4.1.2021.	7	1	8
3/2021	5.1.2021.	10	208	218
4/2021	6.-7.1.2021.	57	71	128
5/2021	8.1.2021.	13	23	36
6/2021	9.-10.1.2021.	74	2	76

¹⁸ Sva navedena Dnevna izvješća dostupna su na poveznici: <https://www.osce.org/ukraine-smm/reports> Pristupljeno 10. travnja 2023.

7/2021	11.1.2021.	50	6	56
8/2021	12.1.2021.	76	0	76
9/2021	13.1.2021.	47	11	58
10/2021	14.1.2021.	49	0	49
11/2021	15.1.2021.	184	0	184
12/2021	16.-17.1.2021.	83	8	91
13/2021	18.1.2021.	18	1	19
14/2021	19.1.2021.	1	0	1
15/2021	20.1.2021.	7	0	7
16/2021	21.1.2021.	39	0	39
17/2021	22.1.2021.	45	0	45
18/2021	23.-24.1.2021.	364	2	366
19/2021	25.1.2021.	62	56	118
20/2021	26.1.2021.	76	46	122
21/2021	27.1.2021.	335	13	348
22/2021	28.1.2021.	474	0	474
23/2021	29.1.2021.	9	0	9
24/2021	30.-31.1.2021.	65	23	88
25/2021	1.2.2021.	38	72	110
26/2021	2.2.2021.	2	0	2
27/2021	3.2.2021.	0	9	9
28/2021	4.2.2021.	6	0	6
29/2021	5.2.2021.	8	2	10
30/2021	6.-7.2.2021.	349	25	374
31/2021	8.2.2021.	42	5	47
32/2021	9.2.2021.	10	40	50
33/2021	10.2.2021.	53	0	53
34/2021	11.2.2021.	894	2	896
35/2021	12.2.2021.	20	4	24
36/2021	13.-14.2.2021.	17	13	30
37/2021	15.2.2021.	1	26	27
38/2021	16.2.2021.	10	29	39
39/2021	17.2.2021.	13	40	53
40/2021	18.2.2021.	3	1	4
41/2021	19.2.2021.	594	8	602
42/2021	20.-21.2.2021.	25	204	229
43/2021	22.2.2021.	88	0	88
44/2021	23.2.2021.	170	0	170
45/2021	24.5.2021.	23	2	25
46/2021	25.2.2021.	10	20	30
47/2021	26.2.2021.	41	30	71

48/2021	27.-28.2.2021.	13	6	19
49/2021	1.3.2021.	150	0	150
50/2021	2.3.2021.	10	0	10
51/2021	3.3.2021.	102	0	102
52/2021	4.3.2021.	11	36	47
53/2021	5.3.2021.	59	46	105
54/2021	6.-7.3.2021.	106	12	118
55/2021	8.3.2021.	105	20	125
56/2021	9.3.2021.	128	26	154
57/2021	10.3.2021.	45	70	115
58/2021	11.3.2021.	13	14	27
59/2021	12.3.2021.	79	202	281
60/2021	13.-14.3.2021.	143	31	174
61/2021	15.3.2021.	93	1	94
62/2021	16.3.2021.	30	0	30
63/2021	17.3.2021.	44	0	44
64/2021	18.3.2021.	113	0	113
65/2021	19.3.2021.	29	34	63
66/2021	20.-21.3.2021.	46	1	47
67/2021	22.3.2021.	65	0	65
68/2021	23.3.2021.	2	5	7
69/2021	24.3.2021.	89	0	89
70/2021	25.3.2021.	493	1	494
71/2021	26.3.2021.	74	149	223
72/2021	27.-28.3.2021.	153	0	153
73/2021	29.3.2021.	3	22	25
74/2021	30.3.2021.	13	0	13
75/2021	31.3.2021.	1	40	41
76/2021	1.4.2021.	225	31	256
77/2021	2.4.2021.	594	427	1021
78/2021	3.-5.4.2021.	1424	126	1550
79/2021	6.4.2021.	55	2	57
80/2021	7.4.2021.	110	3	113
81/2021	8.4.2021.	378	229	607
82/2021	9.4.2021.	20	6	26
83/2021	10.-11.4.2021.	367	224	591
84/2021	12.4.2021.	40	2	42
85/2021	13.4.2021.	54	0	54
86/2021	14.4.2021.	118	13	131
87/2021	15.4.2021.	1591	51	1642
88/2021	16.4.2021.	199	0	199

89/2021	17.-18.4.2021.	267	65	332
90/2021	19.4.2021.	138	27	165
91/2021	20.4.2021.	279	3	282
92/2021	21.4.2021.	276	0	276
93/2021	22.4.2021.	488	6	494
94/2021	23.4.2021.	374	2	376
95/2021	24.-25.4.2021.	382	9	391
96/2021	26.4.2021.	205	0	205
97/2021	27.4.2021.	217	148	365
98/2021	28.4.2021.	15	22	37
99/2021	29.4.2021.	82	36	118
100/2021	30.4.2021.	95	66	161
101/2021	1.-3.5.2021.	287	166	453
102/2021	4.5.2021.	217	0	217
103/2021	5.5.2021.	618	18	636
104/2021	6.5.2021.	160	27	187
105/2021	7.5.2021.	663	144	807
106/2021	8.-9.5.2021.	163	23	186
107/2021	10.5.2021.	200	17	217
108/2021	11.5.2021.	112	0	112
109/2021	12.5.2021.	54	70	124
110/2021	13.5.2021.	208	332	540
111/2021	14.5.2021.	197	74	271
112/2021	15.-16.5.2021.	1173	192	1365
113/2021	17.5.2021.	52	50	102
114/2021	18.5.2021.	196	37	233
115/2021	19.5.2021.	118	1	119
116/2021	20.5.2021.	815	1	816
117/2021	21.5.2021.	197	337	534
118/2021	22.-23.5.2021.	601	235	836
119/2021	24.5.2021.	214	51	265
120/2021	25.5.2021.	76	49	125
121/2021	26.5.2021.	63	347	410
122/2021	27.5.2021.	91	2	93
123/2021	28.5.2021.	383	32	415
124/2021	29.-30.5.2021.	97	11	108
125/2021	31.5.2021.	49	42	91
126/2021	1.6.2021.	59	167	226
127/2021	2.6.2021.	3	357	360
128/2021	3.6.2021.	79	0	79
129/2021	4.6.2021.	83	141	224

130/2021	5.-6.6.2021.	72	76	148
131/2021	7.6.2021.	53	23	76
132/2021	8.6.2021.	104	56	160
133/2021	9.6.2021.	30	10	40
134/2021	10.6.2021.	10	2	12
135/2021	11.6.2021.	51	7	58
136/2021	12.-13.6.2021.	84	107	191
137/2021	14.6.2021.	33	11	44
138/2021	15.6.2021.	194	0	194
139/2021	16.6.2021.	74	97	171
140/2021	17.6.2021.	196	993	1189
141/2021	18.6.2021.	41	45	86
142/2021	19.-20.6.2021.	129	68	197
143/2021	21.6.2021.	254	36	290
144/2021	22.6.2021.	77	89	166
145/2021	23.6.2021.	179	71	250
146/2021	24.6.2021.	363	1491	1854
147/2021	25.6.2021.	83	17	100
148/2021	26.-27.6.2021.	73	81	154
149/2021	28.6.2021.	394	48	442
150/2021	29.6.2021.	90	135	225
151/2021	30.6.2021.	78	84	162
152/2021	1.7.2021.	927	111	1038
153/2021	2.7.2021.	164	52	216
154/2021	3.-4.7.2021.	261	78	339
155/2021	5.7.2021.	114	220	334
156/2021	6.7.2021.	136	328	464
157/2021	7.7.2021.	75	10	85
158/2021	8.7.2021.	86	43	129
159/2021	9.7.2021.	15	114	129
160/2021	10.-11.7.2021.	336	55	391
161/2021	12.7.2021.	104	104	208
162/2021	13.7.2021.	395	99	494
163/2021	14.7.2021.	364	608	972
164/2021	15.7.2021.	115	95	210
165/2021	16.7.2021.	286	53	339
166/2021	17.-18.7.2021.	608	133	741
167/2021	19.7.2021.	86	4	90
168/2021	20.7.2021.	40	2	42
169/2021	21.7.2021.	98	20	118
170/2021	22.7.2021.	102	1	103

171/2021	23.7.2021.	26	58	84
172/2021	24.-25.7.2021.	48	140	188
173/2021	26.7.2021.	394	0	394
174/2021	27.7.2021.	149	76	225
175/2021	28.7.2021.	28	14	42
176/2021	29.7.2021.	173	25	198
177/2021	30.7.2021.	408	17	425
178/2021	31.7.-1.8.2021.	66	39	105
179/2021	2.8.2021.	25	0	25
180/2021	3.8.2021.	121	3	124
181/2021	4.8.2021.	44	8	52
182/2021	5.8.2021.	57	10	67
183/2021	6.8.2021.	96	138	234
184/2021	7.-8.8.2021.	168	283	451
185/2021	9.8.2021.	28	0	28
186/2021	10.8.2021.	174	99	273
187/2021	11.8.2021.	33	0	33
188/2021	12.8.2021.	155	17	172
189/2021	13.8.2021.	13	17	30
190/2021	14.-15.8.2021.	225	287	512
191/2021	16.8.2021.	139	445	584
192/2021	17.8.2021.	165	5	170
193/2021	18.8.2021.	160	475	635
194/2021	19.8.2021.	117	12	129
195/2021	20.8.2021.	55	92	147
196/2021	21.-22.8.2021.	220	1	221
197/2021	23.8.2021.	61	20	81
198/2021	24.8.2021.	125	61	186
199/2021	25.8.2021.	12	107	119
200/2021	26.8.2021.	87	155	242
201/2021	27.8.2021.	40	26	66
202/2021	28.-29.8.2021.	354	44	398
203/2021	30.8.2021.	112	676	788
204/2021	31.8.2021.	96	48	144
205/2021	1.9.2021.	21	41	62
206/2021	2.9.2021.	66	28	94
207/2021	3.9.2021.	48	34	82
208/2021	4.-5.9.2021.	172	38	210
209/2021	6.9.2021.	114	1	115
210/2021	7.9.2021.	1090	476	1566
211/2021	8.9.2021.	94	6	100

212/2021	9.9.2021.	176	348	524
213/2021	10.9.2021.	193	0	193
214/2021	11.-12.9.2021.	306	100	406
215/2021	13.9.2021.	88	67	155
216/2021	14.9.2021.	90	5	95
217/2021	15.9.2021.	100	157	257
218/2021	16.9.2021.	23	0	23
219/2021	17.9.2021.	113	33	146
220/2021	18.-19.9.2021.	246	62	308
221/2021	20.9.2021.	117	5	122
222/2021	21.9.2021.	117	79	196
223/2021	22.9.2021.	745	144	889
224/2021	23.9.2021.	285	126	411
225/2021	24.9.2021.	113	37	150
226/2021	25.-26.9.2021.	393	201	594
227/2021	27.9.2021.	143	139	282
228/2021	28.9.2021.	257	159	416
229/2021	29.9.2021.	15	28	43
230/2021	30.9.2021.	250	47	297
231/2021	1.10.2021.	209	21	230
232/2021	2.-3.10.2021.	157	372	529
233/2021	4.10.2021.	178	0	178
234/2021	5.10.2021.	253	8	261
235/2021	6.10.2021.	101	1	102
236/2021	7.10.2021.	96	17	113
237/2021	8.10.2021.	47	2	49
238/2021	9.-10.10.2021.	150	120	270
239/2021	11.10.2021.	220	71	291
240/2021	12.10.2021.	244	134	378
241/2021	13.10.2021.	230	95	325
242/2021	14.10.2021.	32	207	239
243/2021	15.10.2021.	236	273	509
244/2021	16.-17.10.2021.	734	78	812
245/2021	18.10.2021.	255	135	390
246/2021	19.10.2021.	216	53	269
247/2021	20.10.2021.	120	10	130
248/2021	21.10.2021.	169	71	240
249/2021	22.10.2021.	134	49	183
250/2021	23.-24.10.2021.	406	37	443
251/2021	25.10.2021.	205	3	208
252/2021	26.10.2021.	435	20	455

253/2021	27.10.2021.	681	103	784
254/2021	28.10.2021.	292	20	312
255/2021	29.10.2021.	321	436	757
256/2021	30.-31.10.2021.	988	471	1459
257/2021	1.11.2021.	524	66	590
258/2021	2.11.2021.	248	76	324
259/2021	3.11.2021.	204	46	250
260/2021	4.11.2021.	78	8	86
261/2021	5.11.2021.	482	148	630
262/2021	6.-7.11.2021.	661	178	839
263/2021	8.11.2021.	565	114	679
264/2021	9.11.2021.	343	29	372
265/2021	10.11.2021.	399	4	403
266/2021	11.11.2021.	722	149	871
267/2021	12.11.2021.	723	9	732
268/2021	13.-14.11.2021.	1240	649	1889
269/2021	15.11.2021.	268	678	946
270/2021	16.11.2021.	299	145	444
271/2021	17.11.2021.	408	256	664
272/2021	18.11.2021.	715	245	960
273/2021	19.11.2021.	421	121	542
274/2021	20.-21.11.2021.	223	64	287
275/2021	22.11.2021.	163	36	199
276/2021	23.11.2021.	376	372	748
277/2021	24.11.2021.	813	35	848
278/2021	25.11.2021.	609	60	669
279/2021	26.11.2021.	612	193	805
280/2021	27.-28.11.2021.	495	164	659
281/2021	29.11.2021.	139	163	302
282/2021	30.11.2021.	265	6	271
283/2021	1.12.2021.	159	22	181
284/2021	2.12.2021.	809	69	878
285/2021	3.12.2021.	286	261	547
286/2021	4.-5.12.2021.	153	43	196
287/2021	6.12.2021.	442	178	620
288/2021	7.12.2021.	145	51	196
289/2021	8.12.2021.	815	32	847
290/2021	9.12.2021.	1463	161	1624
291/2021	10.12.2021.	842	8	850
292/2021	11.-12.12.2021.	211	599	810
293/2021	13.12.2021.	127	126	253

294/2021	14.12.2021.	444	104	548
295/2021	15.12.2021.	257	81	338
296/2021	16.12.2021.	62	170	232
297/2021	17.12.2021.	101	169	270
298/2021	18.-19.12.2021.	219	24	243
299/2021	20.12.2021.	354	229	583
300/2021	21.12.2021.	564	49	613
301/2021	22.12.2021.	50	0	50
302/2021	23.12.2021.	173	84	257
303/2021	24.-27.12.2021.	689	108	797
304/2021	28.12.2021.	7	84	91
305/2021	29.12.2021.	11	0	11
306/2021	30.12.2021.	10	4	14
1/2022	31.12.2021.-3.1.2022.	399	44	443
2/2022	4.1.2022.	54	3	57
3/2022	5.1.2022.	85	58	143
4/2022	6.-9.1.2022.	152	791	943
5/2022	10.1.2022.	133	5	138
6/2022	11.1.2022.	197	105	302
7/2022	12.1.2022.	187	148	335
8/2022	13.1.2022.	175	151	326
9/2022	14.1.2022.	49	105	154
10/2022	15.-16.1.2022.	129	214	343
11/2022	17.1.2022.	232	2	234
12/2022	18.1.2022.	14	44	58
13/2022	19.1.2022.	68	15	83
14/2022	20.1.2022.	152	268	420
15/2022	21.1.2022.	75	156	231
16/2022	22.-23.1.2022.	132	191	323
17/2022	24.1.2022.	39	163	202
18/2022	25.1.2022.	403	57	460
19/2022	26.1.2022.	510	6	516
20/2022	27.1.2022.	173	93	266
21/2022	28.1.2022.	11	19	30
22/2022	29.-30.1.2022.	213	143	356
23/2022	31.1.2022.	194	146	340
24/2022	1.2.2022.	75	118	193
25/2022	2.2.2022.	292	114	406
26/2022	3.2.2022.	29	31	60
27/2022	4.2.2022.	85	73	158
28/2022	5.-6.2.2022.	416	35	451

29/2022	7.2.2022.	76	25	101
30/2022	8.2.2022.	11	169	180
31/2022	9.2.2022.	27	224	251
32/2022	10.2.2022.	738	11	749
33/2022	11.2.2022.	114	258	372
34/2022	12.-13.2.2022.	261	114	375
35/2022	14.2.2022.	17	157	174
36/2022	15.2.2022.	24	129	153
37/2022	16.2.2022.	189	402	591
38/2022	17.2.2022.	222	648	870
39/2022	18.2.2022.	591	975	1566
40/2022	19.-20.2.2022.	2158	1073	3231
41/2022	21.2.2022.	703	1224	1927
42/2022	22.2.2022.	528	1182	1710
43/2022	23.-24.2.2022. – kratki <i>ad hoc</i> izvještaj	n/p	n/p	0
44/2022	25.2.2022. - Evakuacija PPM-a	n/p	n/p	0
45/2022	26.2.2022. - Evakuacija PPM-a	n/p	n/p	0
46/2022	27.2.2022. - Evakuacija PPM-a	n/p	n/p	0
47/2022	28.2.2022. - Evakuacija PPM-a	n/p	n/p	0
48/2022	1.3.2022. - Evakuacija PPM-a	n/p	n/p	0
49/2022	2.3.2022. - Evakuacija PPM-a	n/p	n/p	0
50/2022	3.3.2022. - Evakuacija PPM-a	n/p	n/p	0
51/2022	4.3.2022. - Evakuacija PPM-a	n/p	n/p	0
52/2022	5.3.2022. - Evakuacija PPM-a	n/p	n/p	0
53/2022	6.3.2022. - Evakuacija PPM-a	n/p	n/p	0
54/2022	7.3.2022. - Evakuacija PPM-a	n/p	n/p	0
UKUPNO				115839

Prilog 2. – Ruski nacrt sporazuma sa SAD-om o sigurnosnim jamstvima

Članak 1

Stranke međusobno djeluju na temelju načela nedjeljive i jednake sigurnosti, jedna drugoj ne narušavaju sigurnost, u sljedeće svrhe: ne poduzimaju radnje ili provode aktivnosti koje utječu na sigurnost druge Stranke, ne sudjeluju u njima niti ih podržavaju; neće provoditi sigurnosne mjere koje svaka Stranka poduzima pojedinačno ili u okviru međunarodne organizacije, vojnog saveza ili koalicije koje bi potkopale temeljne sigurnosne interese druge Stranke.

Članak 2

Stranke će osigurati da sve međunarodne organizacije, vojni savezi ili koalicije u kojima sudjeluje barem jedna od stranaka poštuju načela sadržana u Povelji Ujedinjenih naroda.

Članak 3

Stranke se ne koriste teritorijem drugih država u svrhu pripreme ili izvođenja oružanog napada na drugu Stranku, a ni drugim radnjama koje utječu na temeljne sigurnosne interese druge Stranke.

Članak 4

Sjedinjene Američke Države obvezuju se isključiti daljnje širenje Sjevernoatlantskog saveza u istočnom smjeru i odbiti primiti u savez države koje su prethodno bile članice Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika.

Sjedinjene Američke Države neće uspostavljati vojne baze na teritoriju država koje su ranije bile članice Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika, a nisu članice Sjevernoatlantskog saveza, koristiti njihovu infrastrukturu za provođenje bilo kakvih vojnih aktivnosti, ili s njima razvijati bilateralnu vojnu suradnju.

Članak 5

Stranke će se suzdržati od raspoređivanja svojih oružanih snaga i oružja, uključujući unutar okvira međunarodnih organizacija, vojnih saveza ili koalicija, u područjima gdje bi druga Stranka takvo raspoređivanje smatrala prijetnjom svojoj nacionalnoj sigurnosti, uz izuzetak takvih raspoređivanja unutar nacionalnih teritorija stranaka.

Stranke će se suzdržati od letova teških bombardera opremljenih s nuklearnim ili konvencionalnim oružjem i prisutnost kopnenih boraca svih klasa, uključujući unutar okvira saveza, koalicija i organizacija, u područjima izvan nacionalnog zračnog prostora i izvan nacionalnih teritorijalnih voda, iz kojih mogu gađati ciljeve na teritoriju druge Stranke.

Stranke održavaju dijalog i surađuju kako bi poboljšale mehanizme za sprječavanje opasnih vojnih aktivnosti na otvorenom moru i u zračnom prostoru iznad njih, uključujući dogovor o maksimalnoj udaljenosti prilaza za ratne brodove i zrakoplove.

Članak 6

Stranke se obvezuju da neće raspoređivati kopnene projekte srednjeg i kraćeg dometa izvan svog nacionalnog teritorija, kao ni u onim područjima svog nacionalnog teritorija iz kojih takvo oružje može pogoditi ciljeve na nacionalnom teritoriju druge Stranke.

Članak 7

Stranke isključuju raspoređivanje nuklearnog oružja izvan nacionalnog teritorija i vraćaju takvo oružje koje je već raspoređeno izvan nacionalnog teritorija i na nacionalni teritorij, u vrijeme stupanja na snagu ovog Sporazuma. Stranke će eliminirati svu postojeću infrastrukturu za raspoređivanje nuklearnog oružja izvan svog državnog teritorija.

Stranke ne obučavaju vojno osoblje i civile iz država koje ne posjeduju nuklearno oružje za korištenje takvog oružja. Stranke ne provode vježbe i obuku snaga opće namjene, uključujući scenarije testiranja s uporabom nuklearnog oružja.

Članak 8

Ovaj Sporazum stupa na snagu na dan primitka posljednje pisane obavijesti da su Stranke dovršile potrebne unutardržavni postupke za implementaciju Sporazuma (МИД, 2021e).

Prilog 3. - Ruski nacrt sporazuma s NATO savezom o mjerama sigurnosti

Članak 1

Sudionici se u međusobnim odnosima rukovode načelima suradnje i jednake i nedjeljive sigurnosti. Oni ne povećavaju svoju sigurnost pojedinačno, unutar međunarodne organizacije, vojnog saveza ili koalicije nauštrb sigurnosti drugih.

Sudionici se međusobno obvezuju da će sve međunarodne sporove rješavati mirnim putem i da će se suzdržati od bilo kakve uporabe sile ili prijetnje uporabom sile na bilo koji način koji nije u skladu s ciljevima Ujedinjenih naroda.

Sudionici se obvezuju da neće stvarati uvjete ili situacije koje bi se mogle predstavljati ili smatrati prijetnjom nacionalnoj sigurnosti drugih Sudionika.

Sudionici će biti suzdržani u vojnom planiranju i vježbama kako bi smanjili rizik od potencijalno opasnih situacija, pridržavat će se obveza prema međunarodnom pravu, uključujući one obveze sadržane u međuvladinim sporazumima za sprječavanje incidenata na moru izvan teritorijalnih

voda i u zračnom prostoru iznad njih, te međuvladine sporazume o sprječavanju opasnih vojnih aktivnosti.

Članak 2

Za rješavanje pitanja problematičnih situacija Sudionici koriste mehanizme hitnih konzultacija na bilateralnoj i multilateralnoj osnovi, uključujući Vijeće Rusija-NATO.

Sudionici redovito na dobrovoljnoj osnovi razmjenjuju ocjene suvremenih prijetnji i sigurnosnih izazova, međusobno se informiraju o vojnim vježbama i manevrima te glavnim odredbama vojne doktrine. Kako bi se osigurala transparentnost i predvidljivost vojnih aktivnosti, koriste se svi raspoloživi mehanizmi i instrumenti mjera izgradnje povjerenja.

Za održavanje hitnih kontakata između Sudionika organiziraju se „brze/vruće/direktne“ telefonske linije.

Članak 3

Sudionici potvrđuju da jedni druge ne smatraju protivnicima.

Sudionici održavaju dijalog i međusobno djeluju kako bi poboljšali mehanizme za sprječavanje incidenata na otvorenom moru i u zračnom prostoru iznad njega (prvenstveno u regijama Baltika i Crnog mora).

Članak 4

Ruska Federacija i sve Sudionice koje su bile članice Sjevernoatlantskog saveza od 27. svibnja 1997. godine, sukladno tome, ne stacioniraju svoje oružane snage i naoružanje na teritoriju svih drugih europskih država osim snaga koje su stacionirane na ovom teritoriju od 27. svibnja 1997. U iznimnim slučajevima, ako se pojave situacije povezane s potrebom neutraliziranja prijetnje sigurnosti jednog ili više Sudionika, takva se postavljanja mogu provesti uz suglasnost svih Sudionika.

Članak 5

Sudionici isključuju raspoređivanje kopnenih projektila srednjeg i kraćeg dometa u područjima iz kojih su sposobni pogoditi ciljeve na teritoriju drugih Sudionika.

Članak 6

Sudionici koji su države članice Sjevernoatlantskog saveza prihvaćaju obveze koje isključuju daljnje širenje NATO-a uključujući pristupanje Ukrajine i drugih država.

Članak 7

Sudionici koji su države članice Sjevernoatlantskog saveza odbijaju provoditi bilo kakve vojne aktivnosti na teritoriju Ukrajine i drugih država istočne Europe, Zakavkazja i središnje Azije.

Kako bi spriječili nastanak incidenata, Ruska Federacija i Sudionice koje su države članice Sjevernoatlantskog saveza ne provode vojne vježbe i druge vojne aktivnosti iznad razine brigade, u pojasu dogovorene širine i konfiguracije sa svake strane graničnih linija Ruske Federacije i država koje su s njom povezane u vojni savez, kao i Sudionici koji su države članice Sjevernoatlantskog saveza.

Članak 8

Ovaj Sporazum ne utječe i neće se tumačiti kao da utječe ni na primarnu odgovornost Vijeća sigurnosti UN-a za održavanje međunarodnog mira i sigurnosti, ni na prava i obveze stranaka prema Povelji UN-a.

Članak 9

Ovaj Sporazum stupa na snagu na dan polaganja obavijesti o suglasnosti kod depozitara da ga obvezuje više od polovice država potpisnica. U odnosu na državu koja takvu obavijest pošalje kasnije, ovaj će Sporazum stupiti na snagu na dan slanja.

Svaki Sudionik ovog Sporazuma može se iz njega povući slanjem odgovarajuće obavijesti depozitaru. Ovaj Sporazum prestaje važiti za takvog Sudionika (30) dana nakon što depozitar primi navedenu obavijest (МИД, 2021f).